

millî gençlik

fikir sanat hareket

aylık mecmua

Fikir San'at Hareket Aylık Mecmua

Sahibi : Millî Türk Talebe Birliği adı-
na Genel Başkan : Cemaleddin Tayla.

Mes'ul Yazı İşleri Müdürü :

Fevzi Bayraktar

Teknik Sekreter :

Mehmet Akyıl - Ahmet Yaman

Abone ve Reklâm :

Selâhattin Turgut - Kâmil Tutar

Tevziat :

Mevlüt İpek - Kadir Keser.

İdare Yeri : M.T.T.B. Basın-Yayın Mü-
dürlüğü — Cağaloğlu İstanbul,

Tel.: 26 69 74 — 26 36 74

Yazılardan yazarlar mes'uldür. Gönde-
rilen yazılar basılsın veya basılmasın
iade edilmez.

Yazı ve şiirler, kaynak gösterilmeden
iktibas edilemez. Yıllık Abone, 50 TL.

Altı aylık, 30 TL. Yurt dışı iki mis-
lidir. İlanlar tarifeye tâbidir. Posta çe-

ki : 20092150 — Dizgi-Baskı : Fatih

İşletmesi

Millî Gençlik : Başyazı - Hangi Devlet.

Cemaleddin Tayla : Bir Nesle Takdim Edilen
Ninniler.

N.F.K. II. Abdülhamid Han.

Rıza Tefvik Bölükbaşı : Sultan Hamid'in Ru-
haniyetinden İstimdat.

Doç. Dr. Bayram Kodaman : II. Abdülhamid
ve Aşiret Mektebi

Süleyman Nazif : Sultan Hamid'e Şarkı

Seyyid. Han : Devrimler (!) Devirenler ve (!)

Vahit Çabuk : Cihad ve Fatih Sultan Mehmet

Fevzi Bayraktar : Bir Nesil ki; kendi kabın-
da rahatsız.

Veli Aras : Çocuğu Severken - Şiir.

Fazlı Vidinli : Rasûl-i Ekrem'in Örnek

Ahlâkı

Prof. Dr. A.N.T. : A'mal-i Erbaa, Demişler.

Millî Gençlik : A.N.T. la Bir Mülâkat.

Talip Mert : Hatt San'atı.

N.F.K. : Dünya Bir İnkılâp Bekliyor.

Vahit Çabuk : Bir gün - Şiir.

İ. Balcı : İstifa

Şeyhmus Durgun : İslâm İnkılâbının Esasları

Mesut Uçakan : Günah Yüklü Çocuklar - Şiir

Ramazan Nazlı : Kur'an-ı Kerim'de Ahiret

Gününün Tasviri.

Ahmet Bulut : Kâmil mü'min ve Vasıfları.

R. Ş. Turgut : Kanlı - Gördüm - Şiir.

Emin Uludağ : Hakikî Kurtuluş.

Duran Yavuz : Fikrin Çilesi.

Mustafa Doğan Tanju : Yüzbin Peygamber

A. Kurucuoğlu : Hikâye - Dört Mevsim -

Dört Nesil.

A. Efe Çebikeli : Nizamiyede Bir An.

BEYAN-I İTİZAR

Bundan önceki (17.) sayıda muhterem hocamız sayın Veli Aras'ın «Bir Kitap» başlığı altındaki yazısında, «Elimdeki şu kitabî (1)» diye giriş yapmıştı. (1) numara ile dipnot verilmesi gerekirken, bir teknik hatâ dolayısıyla o dipnotu veremedik. Okuyucularımızdan özür diler eksik olan kısmı takdim ederiz.

(1) Barbaros Hayreddin Paşa'nın Hatıraları, Haz: Ertuğrul Düzdağ, Tercüman 1961 temel serisi, No. 14-15 İst. 1973, 296, 275 sh.

TEŞKİLATLARIMIZIN DİKKATİNE

Defalarca tamim yazmamıza rağmen hâlâ bazı teşkilâtlarımızdan iadeler gelmektedir. İadelerin sebebini öğrenemediğimiz için kesin bir tavır takınamıyoruz. Eğer tekrar iadeler gelirse bazı teşkilâtlarımıza neşriyatlarımızdan göndermeyeceğimizi beyan ederiz.

*Basın - Yayın Müdürlüğü
Tevziat Bürosu
M.T.T.B.*

başyazı

HANGİ DEVLET?

Günümüzde vukuâ gelen müessif tartışmalar bizi mazinin hasretine doğru itiyor ve o günlerin hasretiyle meşgul ediyor. O günleri yâdedmek, dilhûn olan cemiyetimize bir parça teselli olma imkânı bahşediyor...

Hergün hususî bir program halinde radyo ve televizyondan okunan siyasî haberler ve bu yolda verilen mesajlar, karga bağırıları kadar kulakları tırmalayıcı. Görünüşte oldukça şirin ve lâfta kalan, bir türlü müsbet bir büyüme gösteremeyen meyvesiz ve bodur siyasî hayat ise oldukça bunaltıcı. Devlet adına, millet irâde ve arzusuna ambargo koyanların senelerdir devam eden bed saltanatları ruhlarda ve sinelerde tedavisi gayrîmümkün yaralar açmış vaziyette. Devlet gemisi, ağır - aksak, hasbelkader yoluna devam ediyor. Ama içindeki-

ÜÇ

ler korkuyor. Endişeli, bıkkın ve melânkonik... Madrabazlar hâlâ göz boyuyor ve gezindiği ipin üzerinde, milletin canıyla canbazlık ediyor. Hayat gülmüyor. İnsan gülmüyor. Siyasî huyânet bir türlü dinmiyor. Umutlar (!), ak günler (!) hepsi, büyük türkiyeler zulâl içinde. Hortlakların bağırtıları ve putların nazarları ufuklara yaslanmış vaziyette. Kara günler içinde, talihsiz zavallılar yığını. Çarpık, sahte, yalancı, ustureler kadar bile akla uygun olmayan günümüzün hayatı. Aldatma ve aldatmaca! Mahvolan nesl-i necîbe, yırtılan tarih ve namus... Elde kalan ne?..

Büyüyen irfan fukaralığı ve alevler içinde yanan kültür hazineleri. Tanıyamadığımız ve daimâ yabancı kalan aydınımız. Bir satır bile okumadan ahkâm kesen, kopyacı ve mukallid mütefekkirlerimiz. Devlet ocağının damında mihlanan kirli ayakların ve parmakların lekeleri ve izleri... Her nedense bir türlü silinip, kazınmıyor! Sesler yükseliyor, bestesiz, karmakarışık: Bağır mı, nidâ mı, feryâd mı, yoksa bir havlama mı? Sokaklar kanlı dişlerini gösteriyor, üzerinde yürüyen her kişiye. Herkes hürriyetçi demokrasiye sarılıyor, ama devlet! Devlet endişesi taşıyan aydınımız nâdirattan yıllardır...

Tekrar maziye ve ondan örneklerle dönelim. Şu gerçeğ bir kerre daha teslim ve tekrar edelim ki, bin yıllık medeniyet, müslüman Türklerin Anadolu'da tekevvün etmiş millî irfanlarının tabii bir neticesidir. Millî irfanın beslediği millî hayattan yine millî devletler doğmuştu. Millet bu devletleri «devlet-i hâkime» ve «kerim devlet» sıfatlarıyla tavsif ediyordu. İşte devletin en başta gelen vasıfları bunlardı. Günümüzün sokakları ve yayın organlarını dolduran, oralardan gelip halkın dimağına saplanan bed sesleri, «devlet-i hâkime» hiç tanımamıştı ve tatmamıştı. Bu vasıflar sun'î ve zorakî değildi. Millet bunları bedavadan da vermemişti. Nabızlarda ve gönüllerde tabii tekâmülünü yaşıyordu: «devlet-i hâkime» ve «kerim devlet» nizamı. Zaten diğer bir adı da «devlet-i hâmiye» idi. Yani himâye eden, koruyan, şefkât gösteren devlet. O irfan devrinde devlet, insanla, tabiatla, şehirle, köyle, sokakla, mekteple ve kısacası herşeyle iç içe ve kol kola idi.

Ehil ellerde kurulan, idâre edilen; karşılıklı itimada dayanan ve neticede tam bir ictimâî ahenkde doruklaşan müslüman Türk devletleri daha başlangıç devirlerinde bu mazhariyete nâil olmuşlardır. Her devlet adamı az çok değişikliklerle, aynı geleneği devam ettirmiş, devlet fikrine sahip çıkmış ve milletin kendisine takdığı sıfatlara

DÖRT

İâyık olmağa çalışmıştır. Yaptırdığı eserler camii, medrese, imarethâne, çeşme, han, hamam, çarşı, bedesten, köprü ve yol gibi çeşitli eserler olabilir. Ama hepsi de millete bahşedilen hizmetlerin birer nişânesidir. Bu yapılan hizmetlerin bir neticesidir ki halkın itimad ve hayranlığı celbedilmiştir. Halk öz nefsinden çok devletine ve idareci-sine güvenir olmuştur.

«Yaptırdığı camilerin kandillerini kendi elleriyle yakan, imaretlerinde pişirdiği ilk yemeği kendi eliyle fakirlere ve gariplere dağıtan» (bak, Beş şehir, İstanbul 1969, s. 114 - 115). Orhan Gazi bu destânî vasfı müjdeleyenlerin başında gelenlerden birisidir. Keza, yaptırdığı ilk külliyyede talebe-i ulûmla ve müderrislerle hemhâl olan Fatih'in devlet mes'uliyetini hatırlamak gerekir. Halasının oğlu büyük akıncı, Bâli Paşa'ya gönderdiği bir mektupta, Kanunî Sultan Süleyman o devrin «devlet-i hâmiye» ve «kerîm devlet» davranışını şu şekilde dile getirir: «Askere ri'âyet eyliyesin. İhtiyarlarını baba bilesin. Daha aşağılarını kardeş bilesin. Daha aşağılarını oğul bilesin. Oğullarına merhamet ü şefkât edesin. Kardeşlerine ikrâm eyliyesin. Babalarına tâ'zim ü tekrîm eyliyesin. Asker-i İslâma bir vechile müzâyaka (sıkıntı) çektirmeyesin. Ve ol diyarlarda —Almanya serhadinde— mütemekkin (yerleşmiş, oturma) İbâd'Ullah fukarâsın gözliyesin. Sadakaya muhtac bulunanların, Beyt'ül - Mâl-i Müslîmin'den (devlet hazinesinden) kisvetlerin ve harçların ve zahiresin (giyecek, ihtiyaç ve yiyeceklerini) göresin. Fukarâ Haak-ı Ta'âlâ'nın kuludur. Beyt'ül - Mâl-i Müslîmîn ise İbâd'ullah'ın (Allah'ın kulları, halk) hakkıdır.» (bk. Hayat tarih mec. sayı: 11, kasım 1974).

Devlet herşeyin üzerindedir. Kanun kitaplarda değil, halkın imanından ve gönüllerinden fıskırmaktadır. Devlet koşmaktadır. Hattâ bu uğurda, yani halkın saadet ve selâmeti için öz oğlunu bile bu yola fedâ etmektedir. Tebâyı bir sürü ve aldatma aracı, nefsi arzularını tatmîn ettiği bir uşak değil, bilâkis onları himâyeye muhtac, Allah'ın kendisine verdiği birer emânet olarak görüyordu. Zirâ onun inandığı hayat nizamında ve ruhuna işleyen irfanda «Her kimse güttüğü sürüden mes'ûldür» diye âlem - şumûl bir hüküm âmirdi. Devlet adamı ve devlet, tebâ için bizzat sigortanın ta kendisiydi. İstikbâlin yolunu açan, hayatı temin eden ve daimâ dağıtan —Veren el alan elden daimâ üstündür hükümünce— veren ve ikrâm eden kerîm bir eldi. Başta devlet olmak üzere, bütün eşraf, âyân ve zenginler dağıtıyorlar, vakfediyorlardı. «Hastanın ihtiyacı bir yumurta olsa ve ol yumurta o gün bir altın karşılığında olsa bile, mutlaka alına ve o hastaya verile...» diye; büyük vakıf imarethânesi ve hastahânesi kuran vâlidelerin dev-

letiydi o devlet... Arsa sipekülâsyonlarıyla milyonları cebe ve bankalara indirenler, birkaç günlük zevkleri için milyonlar karşılığında sayfiyeler alanlar yoktu o devlette... Devlet sistemi ve terbiyesi buna müsaade etmiyordu... Cemiyet egoizmin çöp sepeti değildi. 1897 de bizzat kendi eliyle savaşılan askerlere elbise kesip diken, bir büyük Hakkan vardı. «İnsanların en hayırlısı insanlara faydalı olanıdır.», «Kim bir topluma hizmet ediyorsa o kimse, o toplumun efendisidir.» diyor du ümmeti olduğu Peygamber. Hergün ağız dolusu küfür savurdukları ve beynini yıkadıkları nesli de bu günâh ve hüyanetlerine ortak eden devrimizin büyük başları, şehirciliğin bir fenni olan tünele, hele trafik mes'elesinin son kerteye ulaştığı İstanbul gibi bir şehre, seneler geçmesine rağmen henüz bir metrecik olsun bir tünel bile ilâve edememişlerdir. Tanzimât çemberine kısırıldığıımız günlerde bile dünyanın dört büyük devletinden birisi idik. Bugünlerde ise geri kalmışlıkla ve az gelişmişlikle anılıyordu.

1876 dan beri kanun kanun! diye bağırlır ve sokaklara dökülür nür ama cemiyet bir türlü hakiki rayına oturamaz. Çalkantı ve buhran da artar. Eğer neticeye sebeplerden gitmek istiyorsak, aydınımızın halka verdiği değere «gerici, yobaz!» tâbirindeki değerlendirmeye inmek gerekir. İşte o zaman asıl mes'ele kendini ortaya dökmüş olur. Devlet ve halkın kuşa döndürüldüğünü acı acı görmüş oluruz. Bürokrasinin ağır şamarı olan, Tanzimatın faziletleri (!) ile halk irfanının çatışa çatışa bugünkü vaziyetimize ulaştığımızı, devlet gemisinin su alır hale geldiği ve ehil ellerden alındığını, günümüzün acı vaziyeti ispatlamıyor mu? Şâir, Padişaha bomba atan bir ermeni anarşistini alkışlamıyor muydu? Hocalar ilmin dışına çıkıp, talebeyi sokağa döküp ve devleti tenkidlerle talebeden alkışlar toplamıyorlar mıydı? Yazarlarımız ve ediblerimiz, okuyucunun beynini yıkamıyor muydu, fikir hürriyeti adına? Eğitim anarşizmi, masumlaştırmıyor muydu? Ve bu şâir, hoca, yazar, edib, eğitim baştâcı edilmemiş miydi senelerdir?..

Devlet ve millet münasebetleri ne kadar da bozuldu. Duvarlarda «Hakkımızı söke söke alacağız!» açık tehdidli ibarelerini gören göz, artık kanaatını izhar ediyor: Bu devlet tesadüfen yaşıyor. İki asra yakındır bizzat aydının kendi eliyle koymağa çalıştığı tarihî realiteye zid olduğu kadar te'sirsiz ve sun'î kanunlar hem, devlet otoritesini zedeledi; hem de halkı kökünden uzaklaştırma temayülü gösterirken, cemiyetin açık ve seçik davranışlarına bunaltıcı imajlar getirdi. Aydınların şâibeli davranışları halkın gözünden hiç bir zaman kaçmamıştır. Devleti herşeyden üstün tutan halk, devlet otoritesinin en za-

yağ olarak görüldüğü ikinci meşrutiyet yıllarında ve ondan sonraki devrelerde kaymakamını, vatisini «sen jon türksün! sen ittihadçı gâvurusun!» diyerek taşa tutmuş ve ona itaat etmemiştir. Kezâ, İstiklâl harbinde bile, subaylara olan itimadını yitirmiş, ancak sözü sened kabilinden olan şahsiyetlerin reylerine tâbi olduktan sonradır ki kanaat getirmiş ve «bunlar bizim padişahımıza karşı değillermiş!» diyerek inanmışlardır. Bilhassa son yarım asrın çok iyi bir şekilde değerlendirilmesi gerekiyor.

Şimdi ise hukuk devleti, lâik devlet, demokratik devlet sıfatları, günâhların kapatılmasında birer perde ve hattâ birer öğünç vesilesi yapılmaktadır. Sıkıntıları ve canların poligon tabelası haline geldiği şu günleri, ulusun aşaması (!) olarak değerlendiren; çok hızlı düşünenler vardır. Millettin yıllardır çektiği hasretle alay edercesine, durum muhasebesi yapmayan, herşeyi güllük-gülistanlık içerisinde gösterme hıyânetinde bulunan, gerçekten yabancı aydınlar hâkimiyeti vardır, ülkemizde. Millettin canını tükettikten, sefâlete bıraktıktan ve ona gençken değil de ölümü yaklaşırken aylık bağlamağa kalkışmak ve bunu da devlet adına yapmak, bürokrasinin müstehzi bir oyunu değil de nedir? Kendi maaşlarını artırıp ve bunu milletin anladığını farkedince, «şu grupdan olduydu», «yok biz yoktuk da», «ben bu parayı almayacağım da...» gibi eskâr-ı umumîye önünde puan toplamağa kalkışmak hangi devlet anlayışında vardır?

Millet sanki dinlemeğe mecburmuş gibi ve kendi yalanlarına millet ortakmış gibi «falan partililer olmadığı için ve oturuma katılmadıkları için, falan sosyal kapsamlı kanun teklifi görüşülemedi...» gibi birbirini tutmayan siyasî beyanlar hangi kerim devlet anlayışı ile bağdaştırılmak isteniyor? Acaba bunca semeresiz konuşmalar neden-dir? Tarla bozuk tarla!... Şâibeli davranışlardan uzak aydın, yetiştirecek tarla gerekli!.. Bunların hepsi, ancak «devlet-i hâkime» ve «kerim devlet» anlayışıyle gerçekleşebilir.

Millî Gençlik

YEDİ

BİR NESLE TAKDİM EDİLEN NİNNİLER

Cemaleddin TAYL

Yenilik diye girilmişti, günümüz medeniyet anlayışına. Tarih, atık hafıza olmaktan çıkmış, fikirlerle, düşüncelerle beraber her şey yeni idi. Bu yeniler, ezeli ve ebedi düşman olarak kendini takdim eden bir felsefenin tavsiyeleri idi. Bir nesil doğarken, ninniler onun geçmişini ile alay ediyor, tarihini inkâr ettiriyorlardı. Bu neslin oranda, millî hisler, millî heyecanlar dolaşırken kabuğunda bir sürü tezalar tablosu çiziliyordu. Millî mefhumlarla eğitilemeyen bu nesilde öz'den kabuğa doğru zıdlaşma meydana geldi. Son yarım asırda günlük kazanan öz - kabuk çatışması, neticede topyekûn bir nesle imtikal etti. Bu kutuplaşmalar zamanla bir sınıf mücadelesi haline dönüştü. İşte Batının bize hürriyet diye takdim ettiği ve adına da medeniyet dediği tavsiyesi buydu.

Başlangıçta öze karıştırılan her şey, oraya zorla yerleştirilmişti. Yetişen nesil, hiçbir zaman tebliğin ve telkinin insanlara sunduğu esas yollarla karşı karşıya bırakılmıyordu. Eğitim anlayışımız bu denizsizlikler arasında zayıf kalmış ve bir türlü «millî» mefhumuna laiyık bir tarzda tedrisat yapamamıştır. Bu fırsatta kabul ettirilen fikirler, felsefeler, doktrinler bugün de en acı meyvelerini tattırıyorlar.

Bütün dünya bir arayışın, bütün gençlik bir çırpınışın içerisinde dedir. Herkes kendi açısından doğruyu aramakta. Ama, herşeyden önce doğrunun ve yanlışın ne olduğunu anlamak gerekir. Şüphe ve tezatlar arasında doğrunun bulunması elbetteki zordur. Bir enkayığı arasında gözlerini açan genç kuşak, doğruyu ve yanlışını ayırdedecekti. Bir medet olarak bilinen, fakat ilimden ve tahliller mahrum olarak tanınan maarif bunu nasıl başaracaktı?

Evet, arayan, bocalayan bir nesil var demiştik : Dün her abes her çirkefi ile kurtuluş zannettiği Batıyı iktibas ettikten sonra bugün de, dünün en ters insanları ile «Batı emperyalizmine» karşı mücadele vermektedir. İşte Batı ve onun uşakları tarafından, ülkemizin her

noktasında oynatılmak istenen bu çirkin oyunlar, esefle belirtmek gerekir ki : bugün had safhaya ulaşmış durumdadır. Bunun en bâriz misâlini, üniversitelerde, hattâ liselerde cereyan eden ve ölümle neticelenen hâdiselerde görebiliriz. Bilhassa son birkaç ay zarfında, mekteplerde doğru dürüst ders yapılamamıştır. Hâdiseler ve cinayetlerden başka ne müşahade edilmiştir ki?

Mes'eleyi sadece talebelerin inhisarı altında göstermeğe çalışan emperyalist güçler, aslında bir takım dengeleme taktikleri ile hâdiselere süreklilik kazandıрмаğa çalışmaktadırlar. Böylece, türkiye üzerindeki tesirlerini devam ettirmek ve emellerini gerçekleştirmek için gayret sarfediyorlar. Şunu açık bir şekilde ifade edebiliriz ki : hâdiseler belli güçler tarafından idare edilmektedir. Hele bu hâdiselere bazı üniversite ve akademi yöneticilerinin, kararsız ve basiretsiz tutumları da eklenince hâdiseler adetâ hız kazanmaktadır. Bugün ileri sürülen sıkıyönetim, elkoyma, polisiye gibi senelerdir denenip netice alnamayan sunî ve zoraki tedbirlerle hâdiselerin önlenmesi imkânsızdır. Artık devletin üzerinde hükümranlılığını sürdüren ithal malı fi-kirler ve görüşler tecrit edilmelidir. Öze dönük, mukaddeslerimizle mücehhez millî bir maarif sistemi müesses kılınmalıdır. Biz M.T.T.B. olarak hâdiseleri yakından ve titizlikle takip etmekteyiz. Ancak, insanlara nefreti, kini tattıran, kan kusan, hâdiselerle kendi tablosunu çizen bir çağda ve mezkûr vasıflarla mücehhez bir ülkede, M.T.T.B. hiçbir zaman arkasında millî ve mânevî menfaatlerin yatmadığı mü-nakaşalara girmeyecektir. M.T.T.B. olarak, huzurun teminine kesinlikle yardımcı olacağız. Mekteplerde can güvenliğinin sağlanmasına ve maarifin esas gayesine mâtuf bir şekilde mer'iyet kazanmasına şiddetle arzu duymaktayız. İlm'in ve tahlil'in insanlara ve çağa takdim edilmesi şarttır.

Bütün bu hastalıklara çare aranmak isteniyor ve bunda da samimiyet ve itina arzu edilmek isteniyorsa bir an önce, herşeyde bilhassa maarifte millî politika'ya dönülmeli ve kesinlikle ona bağlı kalınmalıdır. Biz M.T.T.B. olarak bunun mücadelesini veriyoruz ve vereceğiz.

II. ABDÜLHAMİT HAN

Ozaman ve Mekân

N. F. Kısakürek

Tanzimat yıllarına doğru geriye giderek, İstanbul'u Bizanslıların, cam-
larında gurup yangınından kinaye «Sırma şehir» diye isimlendirdikleri
Üsküdar açıklarından seyredelim. Hayal; mazi, hal ve istikbal bölümlü üç
kattan ibaret kafesinin orta katında mahzun ve öbür iki katında mes'ud,
efsanevî kuş, yol göstericimiz...

Alaca karanlıkta, Bizans temellerini çökerten heybetli kubbeler etra-
fındaki minarelerin zarif silüetleriyle nakışlı bir ufak perdesi...

16 Sâban 1258... Günlerden Çarşamba... Saat alaturka onbir... Berat
Kandili geceli bir gün; insan ayaklarına bir yıllık kader raylarının döşen-
diği saatlere bitişik günde dünyaya gelmiş olmanın sırrını gizlilikler âle-
mine havale edelim. Ve sadece bildirelim ki, Abdülmecid Han'ın Abdül-
hamid isimli bir oğlu doğmuş bulunuyor.

Çocuk Abdülhamid, insanlardan ürker, erkek ve kız kardeşlerinin ya-
nından kaçar, oyunlarına katılmaz, çok defa kuytu bir köşeye çekilip on-
ların gülüşlerine, oynayışlarına gözlerini diker ve gâyet hüznü bir na-
zarla uzaklardan bakar bir tipmiş... Bu nazarda da, bazen korku veya ha-
inlik tesiriyle, gelip geçici bir ışık pırıldarmış...

O, gördüğü şeylerden henüz büyük bir şey anlamak kıvamında olma-
sa da çekingen tavır, şüpheli edâsı, içindeki dünyadan ışıklar sızdıran
hummâlı gözleri ve dâima yalnızlığa bürülü öksüz mizâciyle, sanki bir
tablonun dehşetini, herkesten evvel herkese ve her şeye rağmen sezme-
ye başlamıştır. Abdülhamid'in çocukluk demlerinde bile, etrafını kuşatan
sahteliklerden ürktüğünü, arayıp da şuuruna çıkaramadığı bir «müsbet»
bağlandığını ve önünde yükselttikleri yabancı dünyaya «inanmıyorum! Her
şeyimiz sahtel» der gibi bir hâl yaşadığını gösteren pırıltılı işaretler var-
dır.

Bu tabloda Abdülhamid'in seciyesinde gördüğümüz kıymetler, zekâ,
keşif, irade, takip fikri gibi meziyetlerden başka şeyler değildir.

Padişahlığının İlk Yılları :

Müslümanların Halifesi ve Türklerin Padişahı sıfatiyle İkinci Abdül-
hamid'in ilk yılları, bir gözetleme, kollama ve inanmadığı gidişe gönülsüz
katlanma safhası... Bu safhada O, bir müddet sonra ruhunun çizgilerini
maddeye nakşetmek üzere fırsat bekleyen ve itici cereyanları taşırmaktan
çekinen, gayet nâzik bir tedbir idare ve politika dehası belirtir. Fakat bu

ON

Sultan II. Abdülhamid'in gençlik yıllarında çekilmiş fotoğrafı.

dehâ asla ihlâs dışı bir seyir takip etmez, sadece tahtını ve milletini kurtarmak ve geçidi atlatmak için çileli bir sabır ü tahammül şîârı arzeder.

Tahta çıkışının ilk günlerinde bakanlarını tek tek huzuruna dâvet ediyor ve her birinden kendi bakanlığına ait işler üzerinde enine boyuna bilgi alıyor, soruyor ve için için yanan gözleriyle verilen cevapları dinliyor ve henüz kendisini göstermiyor. Sadece topluyor ve olup bitenlere hakim bir görüş noktasına çıkmak istiyor. Yapıcılığın ilk şartı budur, evvelâ binasını yükselteceği arsayı keşfetmek...

Bâlâ ve ûlâ rütbeli horozlar idâre edici bir padişahla, üç katlı köşkünü üçyüz defa yıktırıp yaptırıcı bir hünkâr arkasından gelen **ULU HÂKAN**'in uyanıklık ve incelik derecesine hayran olmalıyız.

Abdülhamid zekâ ve dehâ üstünlüğünü dışa karşı da kesin bir şekilde tebarüz ettirebiliyordu. Garp Aleminin kovası rolündeki Rusya ve onun sırma üniformalı mümessilli pişkin kurt General (İgnatyef) sanki elçilik bahçesine ait bir hak ve nizam bahsinde komsusunu azarlar, ürkütür ve başeğmeye dâvet eder gibi.

— ...Rusya İmparatoru Hazretleri, majestelerin ne çetin ve buhranlı bir anda taht'a çıktıklarını bilir. Fakat şimdiki kargaşalığın önlenip memleket içinde âsâyîşin yerine getirileceğine inanmak ister» şeklindeki sözlerine; Abdülhamid, yanan gözleri ve yüzünde istihza çizgileriyle takip ettiği günlük emir şiveli sözlerle son derece vakarlı bir edâ ile şu muazam ve muhteşem cevabı veriyor:

— Türkiye'nin yükselmesini, vilâyetlerde huzur ve âsâyîşin yerleşmesini ben, Rusya İmparatorundan daha ziyade arzulamak mevkiindeyim. Emellerimizin başı, milletimin saadetini yerine getirmektir.»

Hakan şimdiye kadar başa gelenlerin hep doğru yolu bırakmak yüzünden olduğunu kaydediyor, babası Abdülmecid Han'ın aldığı «islahat» tedbirlerini methediyor, onu devletin ihya edicisi olarak vasıflandırıyor, meşrutiyet tanzimatın tabii bir neticesi diye gösteriyor, terakkî yolunda mesafe almak için hükümet şeklinin yeni bir usûle yöneltmesi lüzumuna inandığını ve bunun meşveret ve meşrutiyet olduğunu ileriye sürüyor, her sınıf tebaanın bir türlü hakkından başka bir şey düşünmediğini ve haksızlıkların şahsî veya gümrevî istibdattan doğduğunu belirtiyor, gayenin sağlanmasını ve «hürriyet» adâlet, müsavat, nimetlerinden faydalanılmasını esas tutuyor, bunun için de ilk cülûs hattında bir Umumî Meclis kurulmasını emrettiğini hatırlatıyor, bu dâva etrafındaki çalışmalarını hikâye ve teşebbüsünü şeriate uygun bulduğunu ifade ediyor, Allah'ın yardımı ve Resulû'nün ruhâniyetiyle Kanun-u Esasî'yi ilân ettiğini bildiriyor ve ilâve ediyor.

ONİKİ

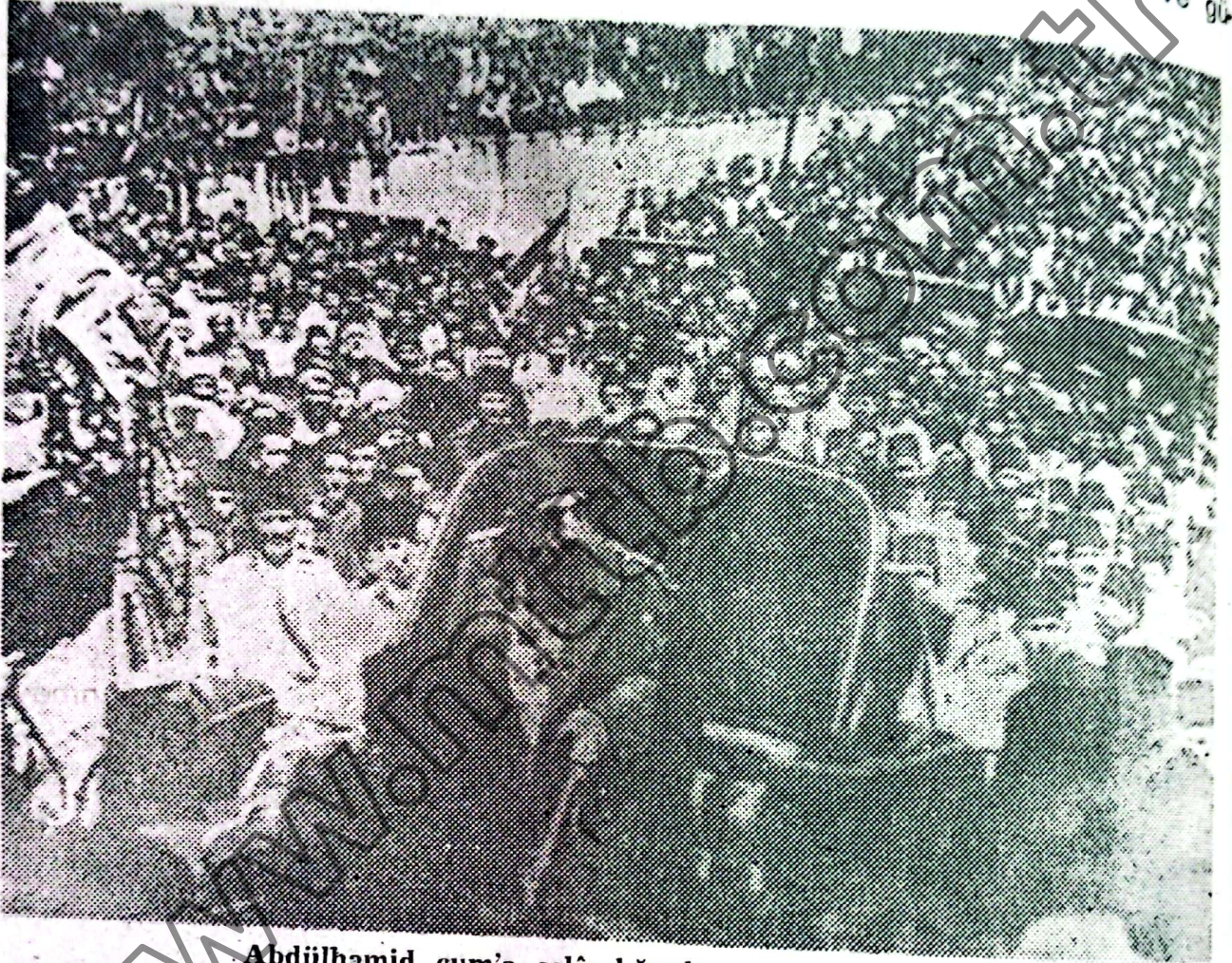

Abdülhamid, padişah olduğu sıralarda...

ONÜÇ

— «Allah, mülk ve milletimizin saadetine çalışanların gayretlerini tevkifine mazhar eylesin... Amin 7 Zilhicce 1293...» (9) Abdülhamid artık vekiller heyetini daima kendi reisliğinde topluyor ve en küçük teferruatına kadar devlet işlerine nüfuz etmeye bakıyor. Zira biliyor ki, yıllar boyunca gelip geçen kötü idareler yüzünden, devlet gemisi, en küçük çivisine kadar baş kaptanın muayenesine muhtaç durumdadır.

Abdülhamid'in yüzde altmışı müslüman ve her cinsten, yüzde kırkı da başka dinlerden ve her soydan bir meclise fazla inanmadığını ve güvenle bakmadığını apaçıktı.

Abdülhamid cum'a selâmlığından saraya dönerken...

O ilk meclisi mebusan toplantısını açış nutkunda, bütün dünya ve memleket görüşünü derin bir fikir gücüyle çerçevesiyordu :

— «Gitgide ne şariat, nede kanunlara boyun eğilmemesi yüzünden eski ilerleyişler alçalışa yüz tutup eski kuvvet zaafa dönmüştü. Nihayet Sultan Mahmut Han nizamsızlığı ortadan kaldırıp batı medeniyetinin en evvel ülkemize girmesi için kapı açmıştı: Ancak Kırım Muharebesinin patlak vermesi, memleket ve millet hallerinin nizamlandırılması için harcanan çalışmalara engel oldu. İlk defa olarak da yabancılardan borç almak

ONDÖRT

zorunda düşüldü. Büyük müttefik devletlerin fiili yardımlarıyla sulhun iadesinden sonra bile bir takım tahrikçiler ve fesat teşebbüsleriyle memleketin iç vaziyeti bulandırıldı ve bu yüzden düzeltme, nizamlama işine bakılmadı. Bundan başka, çokca askerî silah altında bulundurmamak ve onlara yeni harp silâh ve malzemesi bulmak mecburiyeti devlet hazinesini ezip bitirdi. Derken Hersek hâdiseleri ve Sırbistan ve Karadağ muharebeleri devleti büsbütün yük altına soktu.

İşte ben, devlet umumî halinin böyle çetinlikler ve türlü tehlikeler arzettiği bir henyâmede taht'a cülûs ettim. Bütün bu karışıklıkların giderilmesinden, kaybolan huzurun iadesinden ve Osmanlılığı saadete erdirmekten başka iş hedefim yoktur. Yurdumuzun parlak istikbâlini sağlamak borcu altındayım. Bütün çalışmalarım, memleketin iç bünyesini kuvvetlendirmek yoluna bağlıdır. Bunun için, medenî milletlerde olduğu gibi, halkımızı kanun yapıcılığına ve amme işlerinin gücülüğüne iştirak ettirmek için Kanun-u Esasî'yi ilân, Umumî meclisi teşkil ve her ferde hürriyet, adalet müsavat nimetleri, takdim etmiş bulunuyorum. İlk toplantı devremizi asmaya muvaffak olduğum için hakk'a hamd ve senalar ederim.» diyerek gâyet kıymetli bir girişle nutkunu irâd etmişti.

İkinci Abdülhamid Han'ın, gerek iç politika bilhassa inkılâp sapındaki irfan projeleri, gerekse dış politika, büyük devletleri kendi öz vicdanlarıyla ihtilafa düşürme gayreti, meclisin açılış nutku içinde gerçekten şahane bir fikir davranışdır.

Evet, artık her şey üzerimize çullanmak üzere bütün adalelerini germiş ve yay gibi kurmuş olan düşmanın hareketini kolaylaştırmak için ne lâzımsa ona göre yapılıyor ve hemen hiç kimsede tasfiye saati çalınmaya başlayan «Hasta adam»ı kurtaracak ince tedbirlere ait bir şuur yaşamıyordu. Sadece «yaşasın istiklâl!» narasıyla parça parça memleket istiklâlini kaybetmenin ve düşmana buyur etmenin intihar ruhiyyati... Milleti 93 Rus muharebesiyle felâkete sürükleyen ve sonra yalnız Abdülhamid tarafından önlenip yavaş yavaş salâha götürülen bu vaziyet, işte şimdi, «Millî irade» süsünü verdikleri binbir cins ve mezhepten, güya Türkiye'yi temsil makamında bir topluluk tarafından besleniyordu. Koca Türkiye, Mithad Paşa hokkabazlıklarıyla ortaya çıkarılan, yüz küsür kişilik, her renkten bir panayır topluluğunun hükmünü kendi iradesi saymak gibi bir bedbahtlık altında ve en âciz deminde harp uçurumuna itiliyordu. (13).

Prens (Korçakof), Berlin, Viyana, Paris, Londra ve Roma Hükümetlerine de birer nota vererek kendisini, mazur göstermeye ve Osmanlı Devleti lehinde herhangi bir müdahaleyi önlemeye çalışıyordu.

Nisan'ın 23 ündüki, siyasî münasebetlerin kesildiğine dair ültimatın-

ONBEŞ

dan bir gün sonra Petersburg Sefirinden harp ilânına ait tel geldi. Şifresi çözüldü ve hemen Sultana takdim edildi.

Son dakikaya kadar, milletine bir şerefsizlik bulaşmamak şartıyla harbe mani olmak için elinden gelen her şeyi yapmış olan Abdülhamid, misilsiz bir vakar ve soğukkanlılıkla vaziyete göğüs gerdi ve aynen, şunları söyledi :

— İstemediğimi nihayet başıma sardılar! Artık daha fazla istememeye de yol kalmadı. İlâhî takdir neyse o olur. Şu andan itibaren her şeyimizi fedaya ve şerefimizi korumaya hazır olmaktan başka düşünülecek bir nokta yoktur. Son ve ümitsiz bir ihtimal olarak, devletlere, araya girmelerini rica etmek için vakarlı birer telgraf çekilsin...

Politika :

İleride Almanya İmparatoru ikinci (Wilhım) 'e :

— «Ben politika inceliklerini Abdülhamid'ten öğrendim» sözünü söyletecek olan padişah, henüz O sahadaki dehâsını göstermek için huzur ve fırsat bulamamış olmakla beraber Türk-Rus Harbi'nin kötü çıkacağı besbelli olan neticesini hafifletme ve Avrupa halk vicdanında Türkler lehine vereyan açma mevzuunda el atmadık tedbir ve göstermedik incelik bırakmamıştı.

Henüz Türk-Alman yakınlaşması başlamadığı Avusturya Macaristan da başlıca paycı mevkiinde bulunduğu için onlardan bir şey bekleyemezdi. Fakat oradaki irkî münasebet ve dostlukları kurcalayarak Macarların sempatisini kazanmaya yönelebilir. Böylece Avusturya - Macaristan İmparatorluğunun bir kanadını kendisine bağlayabilir. İmparatorluktan gelmesi muhtemel bir darbeyi engelleyebilirdi.

Bunun için gayet güzel bir vesile buldu : «Hazine-i hümayun»da, bir zamanların Türk istilâcıları tarafından elde edilmiş Macar kırallarından (Matyas) a ait baskı san'atını en nefis şekilde ilk örneklerinden 35 cilt kitap vardı. Macaristan hükûmeti, (Rönesans) sonrası irfan hareketleri bakımından tarihî kıymeti pek büyük olan bu eserleri devir, devir Osmanlı padişahlarından rica etmiş, fakat hiçbir defa müsbet cevap alamamıştı.

Sultan bu vaziyeti mükemmel bir fırsat bilmiş ve kitapları bir saray yaveriyle Peşte'ye gönderip Macar milleti adına Peşte Üniversitesine hediye etti.

Macar Üniversitesi gençleri Türkiye ve Abdülhamid lehinde nümayişler yaptılar ve Hünkârın gösterdiği incelik, tesir bakımından büyük oldu.

Başkumandan, yanına 4 tabur asker ve 1 batarya top alarak (!) Varna yolu ile denizden İstanbul'a geldi, huzura çıktı ve şartlar ne kadar

ONALTI

ağır olursa olsun, Ruslarla müzakereye girişmekten başka çare kalmadığını Hünkâra arzetti. Başkumandan da iflâs ve politikaya iltica tavrı... Abdülhamid, ne yapıp yapıp mukavemet etmek ve yeni siyasî inkişafı beklemekten başka yol görmediği cevabını verdi ve Süleyman Paşa'ya bu garip gelişinden memnun kalmadığını, hemen ordusu başına dönmesini emretti. Paşa döndü ve Edirne müdafaa hattını tahkime koydu.

İkinci Abdülhamid, içtimaî bir panik havası içinde, devlet iradesini eline almış olmanın mes'uliyetiyle, sabahlara kadar uykusuz, tedbir düşünmekte ve dâvayı, kökünden ele alabilmek için, azdırılan yaralara merhem aramaktaydı.

Abdülhamid devrinde, 13'ü Türkçe 1'i Arapça, 9'u Rumca, 9'u Ermenice 3'ü Bulgarca, 2'si İbranice, 7'si Fransızca 2'si İngilizce ve 1'i Almanca... Yani dörtte biri Türkçe, dörtte üçü başka dillerden olmak üzere toplam 47 adet gazete ve dergi vardı. Bu tabloya bakan göz, o zamanki matbuatın —bu zaman için daha da beter— ne kadar az Türk olduğunu ve hangi gayelere hizmet ettiğini kestirir.

Matbuat, Abdülhamid'in ilk günlerinde dilediği tenkit ve hatalandırmaları yapıyor ve kimse ona el dokunduramıyordu. Üstelik bu matbuat, dediğini de yaptırıyor ve bilhassa hükümet büyüklerine müthiş bir korku aşılıyordu.

Abdülhamid'in ilk işi, Abdülaziz devrinde Avrupa'ya kaçan, Paris'te «Muhbir» isimli Türkçe bir gazete çıkaran oradan gazetesıyla beraber Londra'ya geçen ve sonra İstanbul'a dönüp Mithat Paşa'nın tavsiyesi ile bir müddet Mabeyn kâtipliğinde çalışan Şair Ziya bey'i (Ziya Paşa) kontrol etmek oldu. Ziya bey, «İstiklâl» gazetesinde, Sultanın «Kanun-u Esasî»ye sâdık kalacağını şüpheli göstermişti. Bunun üzerine, Hünkâr, Ziya bey'i yüksek bir memuriyetle İstanbul'dan uzaklaştırmayı düşündü. Fakat «İstikbal» gazetesini İstanbulluların Ziya bey'i mebus namzedi göstereceğini ve taşraya gitmesine mâni olacağını yazınca kapatıldı. Abdülhamid basını kontrol altına aldı ahlâk bakımından, tefrikaların murakabesini Maarif nezaretine havale etti, «Ermenistan» diye tarihî ve coğrafî bir mefhumu asla yer verilmemesini emretti, mücerret ilim ve fikir sınırlarını tek tek gösterdi ve bütün yayınları sansür usulüne bağladı.

Abdülhamid'in (sansür) denilen, fikir hürriyetini kaldıracı müesseseyi kurduğu ve onu saltanatının sonuna dek devam ettirdiği muhakkaktır. Bu babta edebilecek hiçbir münakaşa mevcut değildir.

Abdülhamid fikir hürriyetine düşman bir zalim, bir müstebit, ruhunu hak ve hakikate tıkamış bir nefis canavarı mıdır? Tam aksil..

Biz diyoruz ki Abdülhamid, basın (sansür)ünü, millî bünyeyi korumak için, doktorun aşı enjektörü gibi kullanmıştır.

Türk-Rus münasebetleri yönünden Fransa ve İtalya'nın fazla alâkaları beklenemezdi ve bunlara menfaatleri yolundan herhangi bir nüfuz düşü-
nülemezdi.

28 Ekim'de Abdülhamid, İstanbul'daki Yüksek Askerî Meclisi dağıttı ve yerine gençlerden kurulu başka bir heyet getirdi.

Süleyman Paşa'nın Şıpka'daki kahramanca muharebesi de neticesiz kaldı ve öyleyse o, bu bahiste de bir zalim değil, bir kurtarıcı, bir şifa vericidir.

Abdülhamid sade mevkuteler değil, her türlü kitap üzerinde de sımsıkı bir murakebe kurmuştu. Ahlâk din ölçülerine zıt çeşit fesatçı kitap yayınları, Maarifin filtresinden geçemezdi. Bugün, filminden, karikatürüne, dergisinden, romanına kadar yalnız cemiyeti zehirlemeye memur yayınlar, o zaman, Abdülhamid'in filtresi sayesinde, cemiyet tek damla zehir aşılamayacak hale getirilmişti.

Abdülhamid, Avrupalılıkla muhafazakâr renklerinin kaynadığı bir kazanda, kendisine mahsus bir renk, İstanbul beyi veya efendisine ait bir edâ süzebilmiştir. Tezatlarını, az çok barıştırabilmiş ve yırtıcı, parlayıcı, ıstırab verici olmaktan kurtarmıştır.

Abdülhamid'e ait hakikatlerin ana prensiplerinden biri olarak kabul etmek şarttır ki, Ulu Hâkan, oturduğu yıldız'da, tek başına, ayrı bir yıldız gibi parıldayan bir yalnız adam, münzevî insan, dostsuz ve muhitsiz mi-
zaç, münfail ve mustarip bünye timsaliydi.

Abdülhamid'in şahsiyetinden derleyici ve toplayıcı mânâ ve ruh, öyle bir feyz iklimi doğurmuştur ki, memlekette, görülmemiş bir rical» bereketi fişkırmış, «rical kıtlığı» diye ifadelendirdikleri ve meselâ bugünkü halimize tam uygun insan fukaralığından eser kalmamıştır.

Abdülhamid devrinde, 1877'den 1908'e kadar tam 25 kere sadrazam tayini yapılmıştır. Bunlardan bir kısmı, tayinleri tekrarlananlardır, yani ge-
dikli sadrazamlar...

Abdülhamid'i ilk avcı misali içinde belirtmek lâzımsa, o, hikmet ve siyâset ormanında elinde oku, yalınayak ve başı kabak her an nöbet ve tarassutta bir çilekeştir.

Ölümü :

10 Şubat 1918... Günlerden Pazar... Ulu Hâkan dalgın ve sessiz.
Saat 15... Bir aralık odada harem ağasından başka kimse kalmamıştır...
Birden yatak odası, içerden tekmelenmişcesine sert bir darbeye açıldı.
Kapıda, çılgın bir edâ içinde harem ağası :

— Koşunuz, efendimiz bayıldı.

Herkes taş kesilmiş.

Dr. Atif bey, nurlu cesedin, vatan felâketi karşısında açık giden göz-
lerini kapadı ve salona çıktı :

— Abdülhamid Han Hazretleri Hakk'ın rahmetine kavuştular!

Ulu Hâkan'ın son nefesini verdiği dakikada odadan dışarıya fırlayan
harem ağasının verdiği bilgiye göre, incecik bir kan sızıntısıyla beraber
yüce Türk Padişahı'nın dudaklarından süzülen son kelime şu olmuştur :

— Allah...

Rahmetullah-u Aleyh...

Not : Bu yazı, Üstad'ın Ulu Hakan Abdülhamid Han isimli kitabından alınmıştır.

ONDOKUZ

*SULTAN HAMİD'İN
Ruhanîyetinden İstımdat (1)*

*Nerdesin, Şevketli Sultan Hamid Han,
Feryâdım varır mı bârigâhına?
Ölüm uykusundan bir lâhza uyan,
Şu nankör milletin bak günâhına!
Târihler ismini andığı zaman,
Sana hak verecek, hey koca Sultan;
Bizdik utanmadan iftirâ atan
Asrın en siyâsî Padişâhına!
Divâne sen değil, meğer bizmişiz!
Bir çürük ipliğe hülya dizmişiz!
Sade deli değil, edepsizmişiz!
Tükürdük atalar kalbigâhına
Sonra, cinsi bozuk, ahlâkı fenâ,
Bir sürü türedi, girdi meydana.
Nereden çıktı bunca veled-i zinâ?
Yuh olsun bunların ham ervâhına!
Bunlar halkı didik didik ettiler,
Katliâma kadar sürüp gittiler.
Saçak öpmeyenler secde ettiler,
..... pis külâhına.
Bugün varsa yoksa
Şöhretine herkes fuzulî dellâl,
Âlem'i mânâda bak da ibret al
Uğursuz talihin şu kemrâhına!
Haddi yok, açlıkla derde girenin,
Sehpâ-yı kazâya boyun verenin.
Lânet ile anılan cebâbirenin,
Bu, rahmet okuttu en küstâhına.
Milliyet dâvâsı fıskâ büründü,
Ridâ-yı diyânet yerde süründü;
Türkün ruhu zorla âsî göründü,
Hem Peygamberine, hem Allahına...*

Rıza Tevfik BÖLÜKBAŞI

(1) Rıza Tevfik BÖLÜKBAŞI: Fikir adamı ve şâir (1869/Cimri Mustafapaşa/EDİRNE - 1949/İSTANBUL) Hoca Mehmed Tevfik Efendinin oğlu. İlk tahsilini İstanbul'da bir müsevî mektebinde yaptı. Rüştiyeyi Gelibolu'da bitirdi. Bir süre Galatasaray Sultanîsin'e devam ettiysede bitirmeden babasının yanına döndü. Daha sonra Mülkiye mektebine girdi. Burada talebe hadiseleline katıldığı için mektepten çıkartıldı (1890). Bundan sonra Tıbbiye'ye girdiyse de buradaki tahsil hayatı da hadiselerle geçti. 1908'e kadar Karantina idaresinde doktorluk yaptı. Bu tarihten itibaren, daha eskiden gizli olarak devam ettiği İttihat ve Terakki Cemiyetinde, faaliyetlerini âşikâr olarak yürüttü. 1908'de Hareket Ordusu önünde İstanbul'a girdi ve şehrin sokaklarında istibdadı (1) hieveden Meşrûtiyeti öven nutuklar verdi. Ölçsüz, serbest ve İttihadçı mizacı her türlü faaliyetini meşrûlaştırdı. Mason olarak kendisine İttihadçılar Edirne mebusluğunu verdiler. Daha sonra fırka mensuplarıyla arası açıldı. Edirne'den dövülerek İstanbul'a getirildi. İttihadçıların bu acımasız davranışları ve aralarındaki büyüyen itilâfın neticesi olarak, Hürriyet ve İtilâf Fırkasına geçti. İttihadçılara olan itimatsızlığı ve İstiklâl Harbini yapanların çoğunun o siyasi anafordan geçmeleri, Rıza Tevfik'in onlarla birleşmemesine ve İstiklâl Harbi'nin bilhassa komutanlar seviyesindeki faaliyetlerine karşı çıkmasına müncer oldu. Tevfik Paşa kabinesinde Maarif Nâzırı ve Damad Paşa kabinelerinde iki kerre Şûrâ-yı Devlet Reisi olarak vazife yaptı. 1919'da toplanan Paris Barış Konferansı'nda önce müşavir sonra murahhas oldu. 10 Ağustos 1920'de bir proje olan Sevr anlaşmasına imza attığı için ve Millî Mücadele karşısındaki tavrına binâen Millî Mücadele sonunda «Yüzellilikler» listesine alındı ve yurt dışına sürüldü. Sürgün yıllarını önce Hicâz'da Amerika'da, Ürdün ve Lübnan'da geçirdi. 1939'da affedildi. 1943'de yurda döndü ve 1949'da İstanbul'da öldü.

Saltanatı esnasında yapayalnız olan ve bugün en sevdiklerimizin bile hücumuna uğrayan Abdülhamid Han'ın gitmesiyle herşey ayan-beyân belli oldu. Zamanında ona sövenler daha sonraki felâketli günlerde O'nu aradılar. Cenazesinde Talât Paşa ağladı. Siyasi-mason mâceracıların oyununa gelindiğinin ve koskoca devlet-i âliyyenin yerinde yellerin estiğini görenler yaptıklarına pişman olup ağladılar. Bunlardan bir tanesi de Tevfik'tir. Yukardaki şiirini hiçbir yoruma tâbi tutmadan okuyucuya sunuyoruz. «Serâb-ı Ömrüm» adındaki şiir kitabını (1949) ölümünden evvel bastırıldığı halde bu şiirini almamıştır. Sürgün yıllarında yazdığı bu şiiri, ilk defâ (Büyük Doğu Mecmuası, 30 Mayıs 1947, İst.) neşredilmiştir.

Şiirin lügâtçesi :

Ruhaniyet: Ölmüş bir kimsenin devam etmekte olan ruhunun kudreti.
İstimdad: Meded umma, yardım isteme, bârigâh: yüksek divân, iz'ne girilebilecek yer, lâhza: kısa an divâne = deli, budala, alık, kalbigâh = çan evi, merkez, veled-i zinâ: nikâhsız cinsî münasebetten doğan çocuk, anası veya babası belli olmayan. ervâh = ruhlar, saçak öpmek: Sarayda bayramlaşma esnasında teşrifâta dahil devlet adamları tarafından Padişah'ın tahtından uzanan saçağın öpülmesi hakkında kullanılan bir tâbirdir. Saçak büyüklerden biri tarafından tutulur, başta Sadrazam olmak üzere tahtın önünden her geçen saçağı ve bazıları da Padişah'ın ayağını öpüp temennâ ederek geçmek suretiyle tebrikte bulunurdu. Âlem-i mânâ: mânâ âlemi, kemrâh = kötü yol, fena yol, sehpa-yi kazâ = hüküm sehpa, idâm yeri, Cebâbire = zorbalar, cebredenler, fusk: hak yolundan veya hak yoldan çıkma, Allah'a karşı isyan etme. Hânlık, Dinsizlik, Ahlâksızlık ridâ-yı diyânet = din örtüsü dindarlık örtüsü.

Abdülhamid'in siyasi dehasını aksettiren bu karikatür I. Cihan Harbi sırasında neşredilmiştir. Abdülhamid kucagında tuttuğu «Sulhu Cihan» çocuğu görülmektedir...

YİRMİİKİ

II. ABDÜLHAMİD VE AŞİRET MEKTEBİ

Doç. Dr. Bayram KODAMAN

Giriş :

Aşiret Mektebi ilk bakışta, Tanzimat ve onu takiben II. Abdülhamid devirlerinde açılan modern eğitim ve öğretim kurumlarından biri gibi görülebilir. Ancak diğer okullarla kuruluş ve gaye yönünden mukayese edildiğinde, Aşiret Mektebi'nin kendisine hâs bazı hususiyetleri olduğu ortaya çıkar.

Bu okulda her ne kadar eğitim ve öğretim yapılmakta ise de kuruluş gayesi bakımından diğer devlet okullarından ayrılmaktaydı. Evvelâ, adından da anlaşılacağı gibi, halka açık bir okul olmayıp, sadece imparatorlukta aşiretlere mensup muteber kimselerin çocuklarına mahsus bir okuldu. Acaba niçin, belirli ve imtiyazlı bir zümreye hizmet eden bir Aşiret Mektebi'nin tesisine ihtiyaç duyuldu? Fazla teferruata inmeden bu sorunun cevabını kısaca vermeye çalışalım ve hemen bu okulun açılmasında siyasî, dinî ve idarî sebeplerin rol oynadığını belirtelim.

Siyasî sebep: Bilindiği gibi, 18. ve 19. yüzyıllarda batılı büyük devletler, imparatorluk dışındaki islâm cemiyetlerini siyasî ve ekonomik hâkimiyetleri altına almışlardı. Osmanlı devlet adamları emperyalist batı tehlikesinin imparatorluğa yaklaştığını seziyorlardı. Nite-

kim Fransızlar Cezayir'e (1830), İngilizler Mısır'a (1882), Ruslar Kars - Ardahan - Batum'a (1878) yerleşmişlerdi. Ayrıca Balkanlar'ın büyük bir kısmı İmparatorluktan ayrılarak elden çıkmıştı. Bunların da ötesinde Avrupa devletleri «Kapitülasyonlar» ve «Düyûn-ı Umûmiye» vasıtasıyla İmparatorluğu ekonomik yönden soyuyor ve siyasî nüfuzlarını gün geçtikçe arttırıyorlardı.

Bu durum karşısında İmparatorluktan diğer bazı bölgelerin ayrılması mukadder gibi görünüyordu. Hususiyile milliyetçilik propagandası etkisinde kalabilecek İmparatorluğun uzak ve İngiliz menfaatlerinin büyük olduğu Araplarla meskûn bölgeleri için tehlike mevcuttu. İşte, II. Abdülhamid bu tehlikeleri önlemek ve aşiretlerin yoğun ve hâkim olduğu bölgeleri muhafaza etmek için bunların reislerinin ve ağalarının çocuklarını Osmanlı kültürüyle yetiştirerek devlete ve saltanata bağlamak maksadıyla Aşiret Mektebi'nin açılmasını faydalı buluyordu. Kısaca aşiretlerden gelen çocukları Osmanlı yapmak ve böylece «İttihâd-ı Osmaniye» (Osmanlı Birliği)'yi yani «Osmanlılık» siyasetini gerçekleştirmek amacı güdüüyordu.

Dinî sebep : II. Abdülhamid her ne kadar Osmanlılık fikrini siyaset icabı benimsemiş ise de esas itibariyle «Panislâmizm» (İslâmıcılık) sistemini kabul etmiş ve devrinde her alanda bu fikri geliştirmişti. O, halifeliği, İmparatorlukta din birliğini muhafaza etmek, dünyada da İslâm birliğini kurmak için temel kabul ediyordu. II. Abdülhamid Panislâmizm siyasetinde bir dereceye kadar başarılı oldu. İmparatorluk dahilinde ve haricinde önemli bir kamu oyununun desteğini kazandı.

Aşiret Mektebi'nin açılışında, Panislâmizm siyasetinin geliştirilmesinde ve teşkilâtlandırılmasında II. Abdülhamid'in mühim bir demesini görmek mümkündür. Bu okulu açmakla eğitim ve öğretim yoluyla halin ve geleceğin aşiret reislerini hilâfet makamına ve saltanata bağlamak istemiştir. Bu fikrin gerçekleşmesi sonucunda büyük bir kısmı aşiret halinde yaşayan ve Arapça konuşan halk tek otorite olarak halifeyi tanımış ve ona itaat etmiş, dolayısıyla ülkede din birliği temin edilmiş olacaktı. Böylece Hıristiyan Batı karşısına daha kuvvetli bir devlet olarak çıkılacaktı.

İdarî sebep : II. Abdülhamid'in merkeziyetçiliği adem-i merkeziyetçiliğe tercih ettiği malûmdur. Hatta devlet idaresinde merkeziyet sistemini ne derece ileri götürdüğüne dair misâller pek çoktur. Böyle, aşırı denilebilecek merkeziyetçi siyaset güden bir padişahın, dağılık, devlet otoritesinden uzak, zaman zaman devlete karşı gelen, iç isyanlara ve karışıklıklara sebep olan aşiretleri zabt-ü rapt altına al-

mak istemesi gayet tabiidir. Aşiret Mektebi, II. Abdülhamid'in bu arzusunun bir dereceye kadar gerçekleştirecek niteliğe sahip bulunuyordu. Zira çocuklarını Aşiret Mektebine yollayan reis ve ağaların padişah ve halife olan II. Abdülhamid'in otoritesini tanıyacıkları ve emirlerine itaat edecekleri aşikârdı.

Kısaca, II. Abdülhamid Aşiret Mektebini açarak panislâmizm, Osmanlılık ve merkezîyetçilik siyasetini, eğitim yoluyla, Arap Aşiretlerine de benimseteceğini ve böylece iç ve dış siyasette kuvvetleneceğini düşünüyordu.

Aşiret Mektebinin açılışı :

Yukarıda izah ettiğimiz sebeplerden dolayı, II Abdülhamid Arap aşiret reislerinin çocuklarını okutmak için hususî bir okul açmaya karar vermiştir. Bu hususta bir lâyiha hazırlanmasını, Fahr-i Yâver ve Ferik Osman Nuri Paşa'ya emrediyor. Bunun üzerine Osman Nuri Paşa 9 Haziran 1308 (1892) tarihinde adı geçen lâyihayı hazırlıyor (1).

Lâyihada okulun açılması şu gerekçelerle izah ediliyordu : İmparatorluktaki Arap aşiretlerini hükümetten yani saltanat ve hilâfetten soğutmak için çeşitli propagandalar yapılmaktadır. Arap aşiretlerinde hüküm süren cehalet yüzünden, kötü propaganda ve zararlı eserler oldukça etkisini göstermektedir. Bu tehlikeyi önlemek için cehaleti yok etmek gerekmektedir. Bunun yolu da maariften geçmektedir. O halde aşiret havalisi evlâdının tâlim ve terbiyesine mahsus mektepler açmak lâzımdır. Fakat şimdilik bu mekteplere esas olmak üzere İstanbul'da Aşiret Mektebi nâmıyla bir mektep tesisi düşünülmüştür.

Aşiret Mektebi'nin nizamnâmesi ve iki senelik hazırlanan ders programı 8 Temmuz 1308 (1892) tarihinde tesbit edilmiş ve bir tezkere ile Sadrazam Cevad Paşa tarafından II. Abdülhamid'e arz olunmuştur. II. Abdülhamid tezkeredeki hususları tasvip ve kabul etmiştir. Fakat o zamana kadar Aşiret Mektebi için gerekli bina bulunmadığından, II. Abdülhamid Esmâ Sultan'ın ikâmet ettiği ve Kaba-taş'ta bulunan sarayın bu okula tahsis edilmesini 11 Temmuz 1308 (29 Zilhicce 1308)'de irade buyurmuştur (2).

8 Temmuz 1308 (1892)'de arz edilip, 11 Temmuz 1308 tarihinde kabul edilen 12 maddelik nizamnameye göre Aşiret Mektebinin hususiyetleri şunlardır (3) :

- a) *Okulun durumu* : Beş yıllık parasız - yatılı devlet okuludur.
- b) *Okulun gayesi* : Arap aşiretlerine medeniyet götürmek onların Saltanat ve Hilâfet makamına olan bağlılıklarını arttırmak,

«şer'an ve kanunen mükellef oldukları sadâkat-ı kalbiyye ve vezâif-i diniyyelerini takviye ve te'kid» eylemektir.

c) *Talebeler*: Okula 12 - 16 yaşlarında zihnen ve bedenen sağlam Arap aşiret çocukları alınacaktır. İlk yıl 50, diğer yıllar 40 ar talebe alınarak okul mevcudu 210 olacaktır. Talebelere ayda 30 ar kuruş maaş verilecektir. Mezun olacaklara, kendi aşiretlerine döndüklerinde, oralarda açılacak okullarda muallimlik veya diğer vazifelerde memuriyet verilecektir.

11 Temmuz 1308 (1892)'de hazırlanan ilk ders programı Mahmud Cevad ve Osman Ergin'in adı geçen kitaplarında görüldüğü gibi beş yıllık sâdece okulun birinci ve ikinci sınıflarına âit olup, iki yıllık-
tır (4). İki yıl içinde okutulacak dersler şunlardır:

Birinci sınıf :

Elifbâ

Eczâ-ı Şerife

Kırâat-ı Türkiye

Hesap

Hatt-ı Rik'a

İkinci sınıf :

Kur'an-ı Kerim

İlm-i Hâl

Kırâat-ı Türkiye ve İmlâ

Hesap

Hatt-ı Rik'a

Yukarıdaki listeden de anlaşılacağı üzere, dersler çok basit ve ilkokul seviyesinde hazırlanmıştır. Gelecek talebelerin bilgi ve kabiliyet dereceleri bilinmediğinden iki yıllık ve basit bir programla iktifa edilmiştir. Yalnız derslerden ziyâde, programın alt kısmında bulunan not dikkat çekicidir. Zira programın esası olan bu notta şöyle deniyor: «Bâlâda muharrer dersler tertibi dairesinde okutturulmakla beraber talebeyi Türkçe lisanının tefehhümüne alıştırmak için daima tekellüm mümâreseleri icrâ edilecek ve sür'at-i mümkün ile lisân-ı Türkiyi öğrenmelerine ikdâm olunacaktır.» (5). Demek ki okulda Türkçe öğrenimine büyük ehemmiyet verilmiştir.

Nizamnamesi ve programı hazırlanan Aşiret Mektebinin, nihayet 21 Eylül 1308 (1892) tarihinde açıldığına dair, Mahmud Cevad adı geçen eserinde şu bilgileri vermektedir (6) :

«Urbân asâiri evlâdının tâlim ve terbiyelerine ve mektep tesisine mukaddeme olmak üzere Halep, Suriye, Bağdat, Basra, Musul, Diyarbakır, Trablusgarb vilâyetleriyle Bingazi, Kudüs ve Zor sancaklarından dörder; Yemen ve Hicaz vilâyetlerinden beşer ki cem'an elli nefer şâkirdin bi'l - intihâb Dersââdet'e izamlariyle «Aşiret Mektebi» nâmiyla bir mekteb tesisi ve müdüriyetine Mekteb-i Mülkiye Müdür Muavinliği uhdesinde kalmak üzere Recâi Efendi tâyin edilerek Beşiktaş'ta vâki Akaretler'de 1310 senesi Rebiülevvelinin 12 sine müsâ-

dif 21 Eylül 1308 (1892) tarihinde Maarif Nâzırı (7) hâzır olduğu halde resm-i küşâdı icra olunmuştur.» (8).

Böylece okul açılmış ve ilk yıl 50 Arap çocuğuyla öğretime başlanmış. Her yıl talebe alınarak okul tam kapasite ile öğrenime devretilmiştir. Okulun iki yıllık programı daha sonra beş yıllık hâle uğramıştır. Böyle bir değişikliğin, okul henüz beş yılını doldurmadan, 1894 yılında yapıldığını 1 Temmuz 1311 (1895) tarihli bir vesikadan anlıyoruz (9). Bu vesika 1895 Haziran ayında talebelerin hangi derslerden imtihan oldukları ve aldıkları notlar mevcuttur. Bu ders programı orijinal olduğu için aynen alıyoruz :

- Birinci sınıf* : Kur'ân-ı Kerim, İlm-i Hâl, Esmâ-ı Türkiye, Lûgat, Hesap, İmlâ, Hat.
- İkinci sınıf* : Kur'ân-ı Kerim, Tecvid, Ulûm-i Diniye, Lûgat, Hesap, Kırâat-ı Türkiye, İmlâ, Hatt-ı Rik'a.
- Üçüncü sınıf* : Kur'ân-ı Kerim, Tecvid, Ulûm-i Diniye, Sarf-ı Osmânî, Hesap, Kırâat-ı Türkiye. Coğrafyâ-ı Osmâniye, Târih-i İslâm, İmlâ, Hatt-ı Rik'a.
- Dördüncü sınıf* : Maatevciid Kur'ân-ı Kerim, Ulûm-i Diniye, Arabî, Fârisî, Tarih, Sarf-ı Osmânî, Usûl-i Kitâbet ve İmlâ, Coğrafyâ-ı Umumî, Hesap, Mâlûmat-ı Mütenevvia, Hutut.

Bu ders programı daha sonraki yıllarda tekrar değişikliğe uğrayarak son şeklini almıştır (10). Buna göre, Fransızca, Usûl-i Defter, Hendese dersleri de ilâve edilmiştir. Bu programla Aşiret Mektebi iptidâî ve rüsdîye okulları seviyesinde olduğu açıktır (11). Tek fark Aşiret Mektebinde Tâlim dersinin olmasıdır.

Aşiret Mektebi ve Doğu Anadolu Aşiretleri :

I. Meşrutiyetten sonra orduda ıslâhat hareketlerine girilmisti. Bu arada ordu için yeni asker kaynakları bulma işi ehemmiyetli bir mesele olarak ortaya çıkmıştı. Zira II. Abdülhamid gavr-ı müslimlerin askere alınmalarını istemiyordu. Bu hususta IV. Ordu Komutanı Müsîr Zeki Pasa'nın Doğu Anadolu aşiretlerinin «Hamidive Süvârî Alayları» adıyla teskilâtlandırılmaları için yaptığı teklif beğenildi (12). Alayların kurulmasına teşebbüs edildi.

II. Abdülhamid, bu alayların cesitli favdaları olacağını ümit etmekte idi. Doğu Anadolu'da âsâvisin bozulmasına sebep olan aşiretler, bu alaylar sayesinde, hem inzibât altına alınmış, hem de Erme-

niler karşısında teşkilâtlandırılmış olacaktı. Ayrıca Rus ordularına karşı kullanılabilirdi. En mühimmi, yabancı devletlerin aşiretler üzerindeki tahrik ve propagandası önlenmiş olacaktı (13).

Bu düşünce ile kurulan alayların başına aşiret reisleri ve ağalar, maaş, rütbe ve nişan verilmek suretiyle komutan tâyin edildi. Bu alaylar kısa zamanda kuruldu ve çoğaldı.

1892 yılında Aşiret Mektebi adıyla İstanbul'da bir okulun kurulmuş olması, Doğu Anadolu aşiret reislerinin ve o bölgede Hamidiye süvari alaylarıyla yakından ilgilenen paşaların dikkatini çekmişti. Nitekim okulun resmî açılışından kısa bir müddet sonra, Doğu Bayezid Sancağındaki aşiretler Yâver-i Ekrem Müşir Şâkir Paşa'ya müracaat ederek, çocuklarının Aşiret Mektebine alınması için tavassutunu istemişlerdir.

Bunun üzerine, Şâkir Paşa İstanbul'a yazdığı 2 Kasım 1892 tarihli tezkerede özet olarak şunlara işaret etmiştir (14). Aşiret Mektebine, alay mensuplarının çocuklarından hiçbirinin gönderilmemesi ve bu nimetten mahrum bırakılmaları Bayezid cihetindeki 14 Hamidiye Alayı ümerâ ve zâbitânının teessürünü mücip olmuştur. Birkaç çocuğun adı geçen okula kabulü için Zeylân aşireti reisi Eyüb Paşa ve Hamidiye 5. ve 6. alayları kumandanları Hasan ve Ali Bey kul-ları müsaade istemektedir.

Daha sonra Şâkir Paşa aynı yazısında aşiret ileri gelenlerinin ve Hamidiye Alayları subaylarının çocuklarından ve her alaydan iki çocuk olmak üzere her yıl talebe alınmasının ve bunların tahsillerinin sonunda mülâzım (teğmen) rütbesiyle alaylara gönderilmesinin «Asâkir-i Hamidiye» Kanunnâmesinin üçüncü maddesine uygun olacağına işaret etmiş, diğer alaylardan olduğu gibi (15), buradaki 14 alaydan da talebe alınarak alay ümerâ ve zâbitânının bu suretle taltif edilmesini istemiştir.

Zamanla Aşiret mektebi imparatorluk dahilindeki bütün aşiretlerden talebe kabul etmeye başlamıştır. Sayıları 300 - 500 arasında olan ücretsiz yatılı talebeler her iki yılda bir devlet parasıyla ve memurlar nezaretinde memleketlerine gönderilir ve tekrar getirtilirdi (16).

Aşiret mektebi mezunlarının Harbiye gibi yüksek askerî okullara ve daha sonraları mülkiye mektebine de kabul edildiklerini, mezun olanlarının muhtelif memuriyetlere tâyin edildiklerini görüyoruz (17).

Aşiret mensubu öğrencilerin günün birinde verilen yemeği beğenmiyerek okul idaresi aleyhine isyan etmeleri, Aşiret mektebinin Şubat 1323 (1907) de kapanmasına sebep olmuştur.

YİRMİSEKİZ

Sonuç: Aşiret Mektebi, II. Abdülhamid tarafından siyasi, dini ve idari maksatlarla ilk önce arap aşiret çocuklarına mahsus olmak üzere açılmıştır. Daha sonraları Arnavutluk ve Doğu Anadolu'daki aşiretlerden de öğrenci kabulüne başlanmıştır. Hususiyle Doğu Anadolu'daki Hamidiye Süvari alayları ileri gelenleri ve subaylarının çocuklarının okula alınması, askerî mülâhazalara da yer verildiğini göstermektedir.

Bu okuldan beklenen uzun vâdeli faydalar ise: Arap Şeyh ve emirlerinin, Doğu Anadolu aşiret reislerinin ve ağalarının çocuklarını okutup onlara rütbeler vererek, maaşlar bağlanarak ve mülki memuriyetlere tâyin edilerek memleket idaresine iştirak ettirilerek iç isyanlardan ve çeşitli gailelerden kurtulmaktır. İçte sağlanacak birlik ve beraberlik (İslâm ve Osmanlı Birliği) sonunda dışa karşı kuvvetli durmak ve büyük devletlerin entrikalarını önlemektir. Merkezî otoriteyi kuvvetlendirmek ve mahalli otoriterlerin itâatini, saltanat ve hilâfete bağlılığını sağlamaktır.

- (1) Osman Nuri Ergin, Türkiye Maarif Tarihi, İstanbul 1941, III, 975
- (2) Başbakanlık Arşivi, İRADE, Meclis-i Mahsus, No. 5641. Osman Ergin (Aynı eser, C. III, S. 977) bu sarayın İnönü Kız Lisesi olduğunu yazmaktadır.
- (3) Başbakanlık Arşivi, İRADE, Meclis-i Mahsus, No. 5641 Krş. Mahmud Cevat, Maarif-i Umumiye Nezareti Tarihçey-i Teşkilât ve İcraatı, İstanbul, 1338, S. 338-340.
- (4) Başbakanlık Arşivi, İRADE, Meclis-i Mahsus, No. 5641
- (5) Aynı yer.
- (6) Mahmud Cevat, aynı eser, S. 338.
- (7) O zaman Maarif Nâzırı Ahmed Zühtü Paşa idi.
- (8) Talebelerin hangi vilâyet ve sancaklardan geleceği okul nizamnâmesinin 6. maddesiyle de belirtilmiştir.
- (9) Başbakanlık Arşivi, YILDIZ, Kısım 36, Evrak 140/80, Zarf 140, Karton XXIII.
- (10) Mahmud Cevat, aynı eser, S. 340; Osman Ergin, aynı eser C. 3-5-979
- (11) Başbakanlık Arşivi, Yıldız Kısım 31, Evrak No. 76/115, Zarf 76, Karton 149. Bu vesikada bizzat Maarif Nâzırı Zühdü Paşa Aşiret Mektebinin seviyesini belirtmiştir.
- (12) Enver Ziya Karal, Osmanlı Tarihi, C. 8, S. 363.
- (13) Enver Ziya Karal, aynı eser, S. 364.
- (14) Başbakanlık Arşivi, YILDIZ, Kısım 31, Evrak 76/114, Zarf 76, Karton 139, Tarih 2 Teşrinisani 1892.
- (15) Cebranlı Aşiretinden üç talebe Aşiret Mektebine alınmıştı.
- (16) Osman Ergin, aynı eser, S. 979.
- (17) Aynı eser, S. 980.

Not: Bu yazı, Dr. Bayram Kodaman'ın, Türk Kültürü Araştırmalarının XV/1-2 1976, sayısından kısmen iktibas edilmiştir.

Sultan Hamid'in son yıllarında çekilmiş fotoğrafı.

SULTAN HAMİD'E ŞARKI

*Pâdişahım gelmemişken yâda biz
İşte geldik senden istimdâda biz
Öldürürler başlasak feryâda biz
Hasret olduk eski istibdâda biz
Dembedem coşmakta fakr ü ihtiyaç
Her ocak sönmüş ve susmuş, millet aç
Memleket mâtemde, öksüz taht ü tâç
Hasret olduk devr-i istibdâde biz.*

Süleyman NAZİF

Yıldız Camii girişi

OTUZBİR

Yaradılışının yegâne sebebi İlä-yi Kelimetullah'ı tebell etmek olan bütün zaman ve mekânın biricik ümmeti... İnsanlık tarihinin sibir olan noktasından itibaren zamanın durdurulmayan, asla durdurulmayacak akışı içinde İlähi tecellinin her tezahüründe muhtevada bir olduğu halde değişik çehreler altında inen İslâm ile müserref olmuş ümmetimiz... İslâm ümmeti... Neden esaret altında şimdi inim inim iniyor? Neden ezanlar okunduğu halde, ezanların aslı bildiği ser'iat'a «Yobazlık Felsefes», «Çöl Kanunu» deniyor. İslâm ülkeleri neden harabelerinin bile harab edildiği hale geldi? Ve, milyonlarca insanın hallaç pamuğu gibi öldürüldüğü, asıldığı müslümanlar; belki de, bütün zaman boyunca çektiği ızdırabın en korkuncuna muhatap oldular. İlähi ismin takdiriyle imtihanın en ağırını çekmeye mecbur edildiğimiz son birkaç asır, çizgi çizgi gözlerimizin önünde...

İğrenç batı fırsat bulduğu ilk anlardan itibaren mağlubiyetlerimizin en azaplılarının tadını tattırdı bize... Çocuklar, kadınlar nice siyle birlikte, ihtiyarıyla, gençlerle katliamlara uğradı. Baştan başa bütün İslâm ülkesi Lânetlik Batıların, onlardan daha iğrenci, onların ülkemizdeki uşakları, ajanları, mükallidleri tarafından çiğnendi. Herşey ama, herşey yağmalandı, yok edildi, yakıldı. Yediden yetmiş her çeşit esaretin tadını tattırdılar. Çekilmez acıları kalbimizin derinliklerine dek hissettirdiler. Bununla da yetinmediler.. Halden maziye uzanan inanç ağacının köklerini kesmeye çalıştılar, çabaladılar... Bir bakıma başarıya ulaştılar da. Çocuk oturağına benzer modern (!) (...) şapkaları insanlık tarihi boyunca görülmedik bir hareketle zorla giydirtmeğe çalıştılar... Kanununu bile çıkardıkları bu şapka giyimi için İstiklal Mahkemelerinde yüzbinlerce müslümanı idam ettirdiler. Medeni Kanun diye İsviçrenin, yani asırlarca sultanlarımızın ayaklarını öpen Batıların kanunlarını getirdiler. «İstediğin elbiseyi giyemezsin, batılılaşmak için şu tür giyinmelisin» diye, medeniyet (!), hürriyet (!) adına kanun çıkarttılar. Asırlarca kullanılmış, müslümanların ruhlarıyla kaynaşmış İslâm harflerini Arap harfleri (!) diye kaldırıp attılar, yerine Türk harfleri (!!) diye Lâtin harflerini yerleştirdiler. Batılılaşma furyası o kadar ilerledi ki Efendi, Bey, Paşa gibi lâkap ve ünvanların kaldırılması için kanun bile çıkardılar, tatbikata koydular ve bunu yaparken de ağızlarında hep aynı sakızı kullandılar: Batılılaşmak, Medenileşmek... Böylelikle aşağılık kompleksinin en aşağı derecesinde çırpındıklarını, kıvrandıklarını ispatladılar...

OTUZİKİ

Bununla yetindiler mi? Hayır. Öyle bir kanun çıkardılar ki; hiçbirisi 1341 tarihli ve 677 sayılı «Tekke ve Zâviyelerle, Türbelerin Men ve İlgasına» dair, fotokopisi bulunan kanun... Aynı zamanda bu gerçekleştirilen 27 Mayıs gece darbesinin akabinde hazırlanan ve referandumla kabul edilen 10 milyon seçmenden 6 milyonunun (2N...) du. Fotokopide görüldüğü gibi bu kanun 1950 de koyulan bir ek fıkraya ile; bir kısım Türk büyüklerine ait olanlarla büyük sanat değeri bulunanlar Millî Eğitim Bakanlığınca umuma açılabilir. Ama şu var ki kanun halen yürürlükte, DEVRİM KANUNLARI'ndan olup Anayasaya aykırı olduğu şeklinde anlaşılabilir ve yorumlanamaz; öyle ki kanunun kaldırılması için T.B.M. Meclisince kanun teklifi bile ileri sürülemez. Kaldırılmasını istesen bile, teklifini bu yönde yapamıyorsunuz. Diğer tarafta Anayasanın 20. Maddesi, düşünce ve kanaatlerin her vasıta ile yayılabileceğini belirtir. Bu anayasa maddesi ile kanun birlikte düşünülürse, demek böyle bir istek kanunen kabul edilmiyor, önüne geçiliyor. İşte :

«Madde 20 — Herkes, düşünce ve kanaat hürriyetine sahiptir; düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim ile veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklayabilir ve yayabilir.»

Diğer taraftan, yine Anayasanın 19. maddesine göre, «Herkes, vicdan ve dinî inanç ve kanaat hürriyetine sahiptir» denerek hürriyetin (!!...) olduğu söylenir, peçeli Komünizm olan Sosyalizm'in savunulması ve istenmesi yasaklanmaz, her türlü iğrenç fikrin savunulması için Hürriyet (!!...) varken, İslâm (şeriat) adına her söylenen şey önce «lâiklik» duvarıyla sonra da «dini istismar» perdesiyle durdurulmak isteniyor, önlenmek isteniyor. İşte buna dair Anayasanın 19. maddesi :

«Kimse, Devletin sosyal, iktisadî, siyasî veya hukukî temel düzenini, kısmen de olsa, din kurallarına dayandırma veya siyasî veya şahsî çıkar veya nüfuz sağlama amacıyla, her ne suretle olursa olsun, dinî veya din duygularını yahut dince kutsal sayılan şeyleri (Bu kısmı iyice okumalı ve unutmamalı, çünkü biraz sonra bakalım dince kutsal sayılan şeylere nasıl davranılmış) istismar edemez ve kötüye kullanamaz.»

İşte... Türkiye Cumhuriyeti Anayasası böyle söylüyor... Gerçi, 1228 de Anayasadaki «Türk Devletinin dinî İslâm'dır» ibaresi kaldırılmış bile olsa 1961 Anayasasını çıkaranlar bizleri düşünmüşler de

OTUZÜÇ

KANUN NO: 677

**TERKE VE ZAVİYELERLE TÜRBELERİN SEDDİNE VE TÜRBEDARLIKLAR
ÜLE BİR TAKİM UNVANLARIN MEN VE İLGASINA DAİR KANUN (*)**

30 Temmuz 1941

[Resmî Gazete ile neşir ve ilanı 13 Kanunuevvel 1941 — Sayı 243]

S. İ. Düstur, c. 7 — s. 113

Madde 1 — Türkiye Cumhuriyeti dahilinde gerek vakıf suretiyle gerek mülk olarak şeyhünün tahtı tasarrufunda gerek suveri aharla tesis edilmiş bulunan bilumum tekkeler ve zaviyeler, sahiplerinin diğer şekilde hakkı temellük ve tasarrufları baki kalmak üzere kâmilen seddedilmiştir. Bunlardan usulü mevzuası dairesinde fiilî cami veya mescit olarak istimal edilenler iptâ edilirdir.

Aleümum tarikatlerle şeyhlik, dervişlik, müridlik, dedelik, seyyidlik, çelebîlik, babalık, emirlik, nakıblık, halifelik, faclılık, büyüclük, ufûrükedülük ve gaibden haber vermek ve murada kavuşturmak maksadıyla nüshacılık gibi unvan ve sıfatların istimaliyle bu unvan ve sıfatlara ait hizmet ifa ve kısve iktisası memnudur Türkiye Cumhuriyeti dahilinde selâtine ait veya bir tarıkata veyahut cerrî menfaate müstehnik olanlarla bilumum sair türbeler mesdud ve türbedarlıklar mülğadır. Seddedilmiş olan tekke veya zaviyeleri veya türbeleri açanlar veyahut bunları yeniden ihdas edenler veya aynı tarikat icrasına mahsus olarak velev muvakkaten olsa bile yer verenler ve yukarıdaki unvanları taşıyanlar veya bunlara mahsus hizmetini ifa veya kıyafet iktisâ eyilyen kimseler üç aydan eksik olmamak üzere hapis ve elli liradan aşağı olmamak üzere cezayı nakdî ile cezalandırılırdır.

(Ek fıkra: 5438 - 10.6.1949) Şeyhlik, babalık ve halifelik gibi mensupları arasında baş mevklinde bulunanlar altı aydan az olmamak üzere hapis ve 500 liradan aşağı olmamak üzere ağır para cezasından başka bir yıldan aşağı olmamak üzere sürgün (**) cezası ile cezalandırılırdır.

(Ek fıkra: 5566 - 1.3.1950) Türbelerden Türk büyüklerine ait olanlarla büyük sanat değeri bulunanlar Millî Eğitim Bakanlığınca umuma açılabilir. Bunlara bakım için gerekli memur ve hizmetliler tayin edilir. Açılacak türbelerin listesi Millî Eğitim Bakanlığınca hazırlanır ve Bakanlar Kurulunca tasdik olunur.

Madde 2 — Bu kanun neşri tarihinde muteberdir.

Madde 3 — İşbu kanunun icrasına İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

—oO—

(*) 9 Temmuz 1961 tarih ve 334 sayılı (TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASI)'nın 153 üncü maddesi gereğince (DEVİRİM KANUNLARI)'ndan olup Anayasaya aykırı olduğu tek-
lilde anlaşılabilir ve yorumlanamaz.

(**) Sürgün cezası, 13 Temmuz 1965 tarih ve 617 sayılı Kanunun geçici 2 nci maddesiyle kaldırılmıştır.

dinin istismarına mâni olmak için —dikkatli çekeriz— dinden başka Anayasa'da herhangi «bir fikrin istismarına mâni olunmalıdır» diye bir madde yoktur— kanun çıkarılır.

Fotokopide görülen «Tekke ve Zâviyelerle Türbelerin seddine ve Türbedarlıklar ile Bir Takım Ünvanların men ve ilgasına» dair bomba kanun mer'iyete girdikten sonra, içlerinde kıymetli Kur'ân-ı Kerimler, başka yazmalar, şalları, levhalar bulunan bütün türbe, meşaid, tekke ve namazgâhların kapılarına kilit asılmıştı. Çok sonraları içlerinde bulunan bazı eşyalar hercümerc içinde, hiçbir ilmi tasnife ve incelemeye tâbi tutulmadan toplanmış, çuvallara doldurulmuş ve Topkapı Sarayı'nın harap Haram Dairesine atılmıştı. Sarayın bu dairesinin tavanları kalbur gibi delik deşikti. Akan sular, yağın yağmurlar nice tarihi değeri büyük olan şalları, yazmaları, kumaş ve padişah elbiselerini, sorguçları çürütmüş, güveler ve böcekler tarafından kemirilmiş, toz haline getirilmişti.

İstilâya uğramış bir memleketin istilâcılar tarafından yağmalanması ve yok edilmesi gibi, türbeler, zaviyeler, mescidler haydutça yıkılmış, yağmalanmış, insafsız avcıya hizmet eden yardakçılar, bu korkunç yağmalama ve yok edilme tufanı karşısında kılırları ile kıpırdatmamışlardı. Türbelerin yakılıp, yıkılmasıyla da kalmadılar. Türbelerdeki cesetlere bile intikam alıyormuşcasına davrandılar. Sultan İkinci Kılıçarslan'ın Konya'da yaptırdığı Selçuk Hükümdarları türbesindeki altı Selçuk padişahının cesetlerini de yerlerinden çıkardılar ve bunları Dedebahçesi'nin arkasındaki Taçvezirî türbesinin önünde köpeklere attılar. Bununla da yetinmediler...

Kraldan ziyade krallık taraftarı olanlar padişahların âbideler üzerindeki tuğraları ve armaları hoyratça kazıyarak, kırarak yok ettiler. Harf inkılâbından sonra kaatil çekiçler kitâbelere de musallat oldu. Korkunç bir vahşilikle bir fırtına halinde tuğra ve ormanın yanında yazılar da yok edildi, yok edilmeye çalışıldı. Ve, bütün bunlar yapılırken de ağızlardan eksitilmeyen, şimdi ödenen yüklü faturasının ne olduğunu çok iyi bilen bir neslin, kurtuluş neslinin, aşağılık yafatasını boyuna asıp ifşa edecek bu neslin asla kabul edemeyeceği, «Batılılaşma Sevdası» sözleri vardı. Bu batılılaşma sevdası uğruna Yunus Emre ve Mimar Sinan gibi islâm tarihine mal olmuş büyüklerin mezarlarından kafatasları çıkarılıp ölçüldü, «Türk mü, yoksa değil mi?» diye.

Evet... Her şey bunun uğruna, bunun için yapıldı. Aslında DEN'İLEŞMEK olan BATILILAŞMAK uğruna...

Acaba, küfre verilen bu serbestiyetin müddeti bitmedi mi? Görünüşe bakılırsa; evet. Çünkü yetişen ve varlığını kendisinin gayrisine kabul ettiren bu neslin varlığı bizatihî delil.

Hem de İlâhî Kudret'in muhteşem DELİLİ...

OTUZBEŞ

**CİHAD
VE FATİH
SULTAN MEHMED**

Vahit ÇABUK

Din uğrunda düşman ile savaşmak anlamına gelen cihâd, İslâm tarihinde bilhassa Hz. Muhammed ve Hulefâ-i Râşidîn devirleri ile Türklerin hıristiyanlara karşı giriştikleri savaşlardır. Din için, ilâ-yı Kelmetullah için, malı ve canı ile fî - sebîlullah savaşlara katılmak her müslümana farz olarak kabul edilmiştir: Cihâdın dinen maksadı, aslında düşmanlık olmayıp, hak dinî kabul etmeyen ve ona karşı, onun sâliklerine karşı tecâvüzde ve zulümde bulunanları def etmek, böylece hakiki iman ve vahdaniyeti korumak, kuvvetlendirmektir.

Hız. Muhammed, cihâd kendisine Allah tarafından farz kılınıncaya kadar din düşmanları ile savaşmamış, ancak ilâhî emrin tahakkuku üzerinedir ki, arkadaşlarının azlığına çokluğuna bakmayarak, düşmanları üzerine atılmaktan geri durmamıştır.

Din uğrunda şehid olmak hazzı ve şevki ile hareket eden müslümanlar, Hız. Muhammed'in savaşlarına büyük bir şevkle katılmışlardır. Hulefâ-i Râşidîn devrinde de aynı şevkle yaşatılan cihâd, artık bir dinî an'ane hâlinde arkası kesilmeden devam etmiştir. Müteakip yüzyıllarda, bilhassa mağrur Avrupa hıristiyan âlemi tarafından teşebbüs edilen ve bilâhare Haçlı ruhu olarak ortaya çıkan bir dini taassubun, meydana getirdiği ordularla Türk islâm topraklarına saldırdığı zaman, islâmın cihâd kılıcı altında, ters yüz olarak makhur ve zelil bir halde geri döndükleri hatırdan uzak tutulmamalıdır. Selâhaddin Eyyûbî, Haçlılara karşı en güzel savaşları vererek, islâm dininin haklı bir müdafii ve mücâhidi olmuştur.

Türkler Anadolu'ya geldikleri zaman, kısa zamanda Bizans'ın direncini kırdıktan sonra, Avrupa'dan toplanıp gelen Haçlı ordularını da Anadolu içlerinde perişan etmişlerdir. Beylikler devrinde ise, Bizans hududuna yerleşen Osmanlılar, kılıçlarını hıristiyan âlemine çevirerek, arkadan gelen Türk kütlelerine, yerleşmeleri ve kesafet kazanmaları için toprak açmağa ve gündün güne batıya doğru ilerlemeye devam etmişlerdir. Müslüman devletler arasında, hıristiyan âle-

Daha tahta yeni çıktığı ve otoritesini kurmaya başladığı sıralarda, «Bellimdeki bu kılıç cihâd-ı şî-sebilullah için kazanılmıştır. Eğer vazifemi ifâ edemeyecek olursam, yarın ne yüzle huzûr-ı Hakka çıkarım» diyen Fâtih Sultan Mehmed, kazandığı şöhret ve iktidâra hiç bir zaman mağrur olmamıştır. «Putperestlerin ağaç, bakır, gümüş, altın, boyadan ve hıristiyanların elleriyle yaptıkları ilâhları, alımların tırnakları ile devirip ezinceye ve hakikî Allah'ın ve büyük peygamber Muhammed'in şân ve şerefi için doğudan balıya kadar tekâmül arz üzerinde onların zulmünü ortadan kaldırmaya kadar ne gözleri mi uyku için kapayacağım, ne dünyanın nimetlerinden lezzet alacağım, ne de latif şeyleri arayacağım» diyerek cihâd kılıç elde yürüten Fâtih Sultan Mehmed, ulaştığı muzafferiyetlerin sonunda, Allah'a olan şükran borcunu ikrâr etmeyide en ulvî vazife bilmiş, böylece akıtılan kanların, kazanılan zaferlerin gerçek yaratıcısı, sebep kılıcısı tâzimle anılmıştır. İstanbul'un fethinden hemen sonra Ayasofya önünde daha kapısına varır varmaz atından inerek secdeye kapanan ve rabbına şükreden büyük cihângir, benliğinden arınmışlığını ve Allah'a olan kulluğunu bütün dünyaya ispat etmiştir.

Cihângir Fâtih'in siyâsî hüviyetini daha iyi tesbit edebilmek gayesiyle burada onun, bizzat çıktığı seferlerinin yalnız isimlerini saymak bile yeterli bir fikir vermeye kâfi gelecektir. İlk seferini daha tahta çıkar çıkmaz Karaman - oğulları üzerine (1451) tertip eden Fâtih Sultan Mehmed, İstanbul'un fethi ile ikinci sefer-i hümâyûnunu yapmış oluyordu. Bundan sonra sıra ile şu seferlere bizzat katılmıştır. III. sefer-i hümâyûn Sırbistan üzerine (Kuzey Ege Adaları fethedilmiş ve Rodos üzerine de asker gönderilmiştir, 1454). V. ikinci olarak Sırbistan üzerine ve Boğdan'ın tabiiyet altına alınması (1455). VI. olarak yine Sırbistan üzerine (1456), VII. sefer Mora üzerine, buranın fethi (1458), VIII. seferi Sırbistan üzerine ve Semendire'nin fethi, Sırp Devletinin sonu (1459), IX. ikici defa Mora seferi, Paleologların sonu (1460), X. seferi Amasra'nın fethi (1461 başı), XI. seferi, İsfendiyar Beyliği üzerine ve Candar - oğullarının sonu (1461 baharı), XII. Trabzon İmparatorluğu üzerine ve Trabzon'un fethi (1461), XIII. sefer Eflâk üzerine (1462), XIV. sefer I. defa olarak Bosna üzerine ve Yayçe'nin fethi (1462), XV. sefer, Midilli üzerine ve adanın fethi (1462 Eylülü), XVI. seferi hümâyûnu, ikinci olarak Bosna üzerine (1463), XVII. sefer-i hümâyûnu yine Bosna üzerine ve buranın fethi (1464), XVIII. sefer, Karaman üzerine (1466), XIX. sefer, I. olarak Arnavutluk üzerine (1466), XX. sefer, ikinci olarak Arnavutluk üzerine (1466 - 1467), XXI. sefer Ağrıboz, adasının fethi

(1470 yazı), XXII. sefer, Akkoyunlu devleti üzerine ve Otlukbeli zaferi (11 Ağustos 1473), XXIII. sefer, Boğdan üzerine ve Boğdan'ın Osmanlılara tâbi kılınması (1476), XXIV. sefer-i hümâyûn, Macaristan üzerine (1476 sonu), XXV. sefer-i hümâyûn, üçüncü olarak Arnavutluk üzerine olup, İşkodra ele geçirilmiştir (1478).

Yukarıda kronolojik bir sıra dahilinde zikredilen Fâtih'in askerî faaliyetleri, 30 yıllık saltanatı süresinde cereyan etmiştir. Hemen bütün saltanatını, imparatorluğunun siyasî istikrarı ve yeni toprak kazanma gayretiyle geçiren padişah, son olarak çıktığı bir sefer sırasında vefat etmiştir. O, siyasî ve bilhassa askerî faaliyetlerinde ketum bir davranış içinde olmayı şîâr edinmişti. Coğrafi ve stratejik bakımdan İstanbul'un fethi ile fevkalâde bir pozisyon kazanan Osmanlı imparatorluğunun başkenti yaptığı bu şehri, cihân-şümûl bir imparatorluk merkezi yaparak, her türlü askerî tecavüzden muhafaza için, deniz gücüne ehemmiyet vermiş, ayrıca Çanakkale Boğazına hisarlar ve Haliç'te tersane kurarak savunmasını tahkim etmiştir. Çok sistemli ve plânlı askerî seferler için önceden her tedbiri alan, casusluk şebekesini çok iyi bir şekilde teşkilâtlandıran padişah, başarılarını bu askerî ve siyasî dehâsı ile çok disiplinli tuttuğu ordusu sayesinde elde etmiştir.

Fâtih Sultan Mehmed, hıristiyan Avrupa'ya karşı, islâm âleminin cihadî hissiyatını her an canlı tuttuğu gibi, icrâ ettiği fetih usullerinde de, Anadolu ve Rumeli'de tâbi beylik ve hükûmetler sisteminden tamamen vazgeçmiştir. Anadolu'da Fırat boylarına kadar olan sahadaki beylikleri, Yıldırım Bayezid zamanında, Osmanlılara ilhak edilmiş olduğu için, doğrudan devletine bağlayan Fâtih, ciddi bir şekilde direnme ile karşılaştığı zaman, bu Türk unsurlarını Osmanlılara ısındırmak gayesini hedef ittihaz etmiştir. Rumeli'de ise daha ziyâde, fetih için olgun bir duruma getirdiği beylikler üzerine nihai bir sefere çıkarak tamamen ilhâk etmekteydi. Hıristiyan beyliklerin önce hânedanlarını doğrudan doğruya hâkimiyet derecesinde kendisine bağlayan Fâtih Sultan Mehmed, bu devletlerin hânedan mensuplarını Osmanlılaştırmak ve memleketin şartlarını yakından tanımak suretiyle, fethi kolaylaştıracak hususlara yakından vakıf oluyordu. Bu husus, Osmanlıların 150 yılı aşan kurulma ve yayılma devrelerindeki tecrübeleri ile iyice anlaşılmiş bulunuyordu. Eski Osmanlı an'anesine bağlı vâkur devlet adamları, anî müdahale ve ilhaklar sonunda çıkan huzursuzlukları tecrübe ile öğrenmişlerdi. Aslında bütün askerî faaliyetleri sonunda yapılan fütûhât da bir imhâ ve yağma vesilesi değildi.

Fâtih Sultan Mehmed, gayesine harp yapmadan vâsıl olmayı tercih etmekte idi. Çünkü bu suretle hem kuvvetlerini koruyor, hem de, ele geçirdiği memleketleri, malî kaynakları zedelenmeden idaresi altına almış oluyordu. Ancak teklifine red cevabı verilmesi üzerine, askerinin taarruz şevkini artırmak için, yağmaya müsaade ediyordu. İstanbul muhasarasında, Sırbistan, Bosna ve Mora'da bir çok kalelerin zaptı böyle olmuştur. Diğer taraftan Enez Limanı ve ona tabii adalar, Mora'da bir çok kaleler, Sırbistan'da Güğercinlik kalesi ile Semendire ve Amasra harpsiz ele geçirilmiştir. Fâtih can ve mal emniyeti, çok defa da bir valilik veya timar vaad ederek, kale kumandanı veya hükümdarı teslimine iknaa muvaffak olmakta idi. Anadolu'da böyle teslim olan müslüman beylerine, Rumeli'de dirlikler verirdi.

Fâtih giriştiği cihâd seferlerinde şer'î usûle de tamamen riayet etmiştir. İslâm hukukunun harp ve sulh hükümlerine göre hareket eden Fâtih Sultan Mehmed, Rumeli'deki fetihlerinde halkı esir, toprağı ve emlâki devlet malı saymakta idi. Teslim olanlar için, islâmi amân hükümleri aynen tatbik olunuyor, cizye vergisi tâyin edildikten sonra, halkı devlet himâyesine alınıyordu. Her sefere çıkışında gazâ için fetvâ alan Fâtih, zor durumlarda bile dinî kaideleri tatbikten çekinmemiştir. Diğer taraftan komutanlarına da riayeti fazla olan pâdişahın, Bosna Kralını ortadan kaldırmağa karar verdiği sırada, Mahmud Paşa'nın daha önce bu krala aman vermesi karşısında, bu dinî - hukukî ahdi mühim bir icihad mes'elesi olarak kabul etmiş ve halli için müftü el-Bistâmî'nin fetvasına baş vurmuştur.

Tahta çıkışından vefatına kadar irili ufaklı 17 ülkeyi fethedip Osmanlı imparatorluğuna bağlamış olan Fâtih Sultan Mehmed, millî tarihimizin askerî ve siyasî dehâsını, gâyesi yolunda bir vasıta olarak kullanan ve bunda muvaffak olan mümtaz bir şahsiyettir. Milletine ve dinine yaptığı görkemli hizmetleriyle, hâlâ tarih sahnesinde bütün canlılığı ile renkli bir tablo gibi yaşamaktadır.

Bibliyografya: Halil İnalçık, *Mehmed II, İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul 1970), VII, 506 - 535; Aurel Decei, *Patrik II. Gennadios Skalorios'un Fâtih Sultan Mehmed için yazdığı ortodoks itikat - nâmesinin Türkçe metni, Fâtih ve İstanbul* (İstanbul fethi derneği tarafından yayınlanan iki aylık dergi), İstanbul, 153, I, 99 - 116; Sâmîha Ayverdi, *Âbide Şahsiyetler* (İstanbul, 1976), s. 69 - 119; İ. Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi* (Ankara, 1949), II, 1 - 169; Selâhattin Tansel, *Osmanlı kaynaklarına göre, Fâtih Sultan Mehmed'in siyasî ve askerî faaliyeti* (Ankara, 1953); M. Zeki Pakalın, *Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü* (İstanbul, 1946), I, 228 - 291; Dursun Bey, *Tarih-i Ebu'l - feth* (İstanbul, 1330).

**BİR NESİLKİ :
KENDİ KABINDA RAHATSIZ**

Fevzi BAYRAKTAR

Kendi derunî mânâsıyla nâmütenahî mefhumları değerlendirmeye muktedir olan «muhasebe» mefhumu, günümüzde sadece maliye memurlarının işinde ve camiasında kullanılmaktan öteye hiçbir mevki kazanamıyor. İnsanları kendi gücü nisbetinde sual yağmuruna tutar ve bir disiplinin gereğini yaptıрмаğa çalışır. Ancak bir tezatlar vasatı haline gelip her gerçeğin, her doğrunun kaybolmasına müncer olan memleketimizde, batı abeslerinin ve çirkeflerinin, aynen kabulü ile milli hasletlerimiz adına herşeyin bizden feragat etmeğe başladığı günden itibaren, «muhasebe» mefhumunun kendisine mahsus mânâ ve umdeleri de kaybolup yok olmağa başlamıştır. Zira, bu mefhumların kıymet kazandığı edebiyatımız da bir takım kof cüretler niyetine çoraklaşmağa, kısırlaşmağa yüz tutmuştu... Münevver namına hiç bir şey kalmamıştı. Halk, ümitsizliğe garkolmuş, aydın tabakadan kendisini nurlandıracak bir ışık, bir fener beklemiyordu artık. Öyle ya, tarihi okumamış, medeniyet tanımamış, hâfızayı bilememiş, eli kalem tutan herkes, bir münekkid, bir müverrih, bir mütefekkir, bir edib, hülâsa bir aydın (?) olacaktı. Ama halk nazarında ve esasta bu tabaka, posa ve kabuk, yani elit tabakasından başka ne olabilirdi ki?..

Edebiyat mefhumu ve onun vasıfları, nesillerin, hattâ medeniyetlerin üzerindeki te'sir gücü az denmiyecek kadar çok ve de kıymetlidir. Türk ruhunda en ziyâde göze çarpan şey, aşk ve ihtirastır. Ama gerçeğin, doğrunun ve hakk'ın bulunuşunda tavassut eden aşk ve ihtiras... Aşk ve ihtiras mefhumları, gerçek hüviyetine ancak edebiyatla kavuşabilirler. Öyle ki; edebiyat, insanların ruhi tecessüslerinden doğan bu aşk ve ihtiras mefhumlarını te'dip (edeplendirme, ter-

KIRKBİR

biye etme) melekesi ile ihata eder ve onları bir serbestiyet vasatında, istedikleri anlayışlar muvacehesinde saltanat sürmelerine asla müsaade etmez. Bu durum, insanlık vasıflarında da şumüllenince, abesle, yanlışla ve hata ile işgal eden insan artık kalmayacaktır. Ve böylece murakabe ve muhasebe mefhumları, sarih olan gayeleri ile icra edeceklerdir...

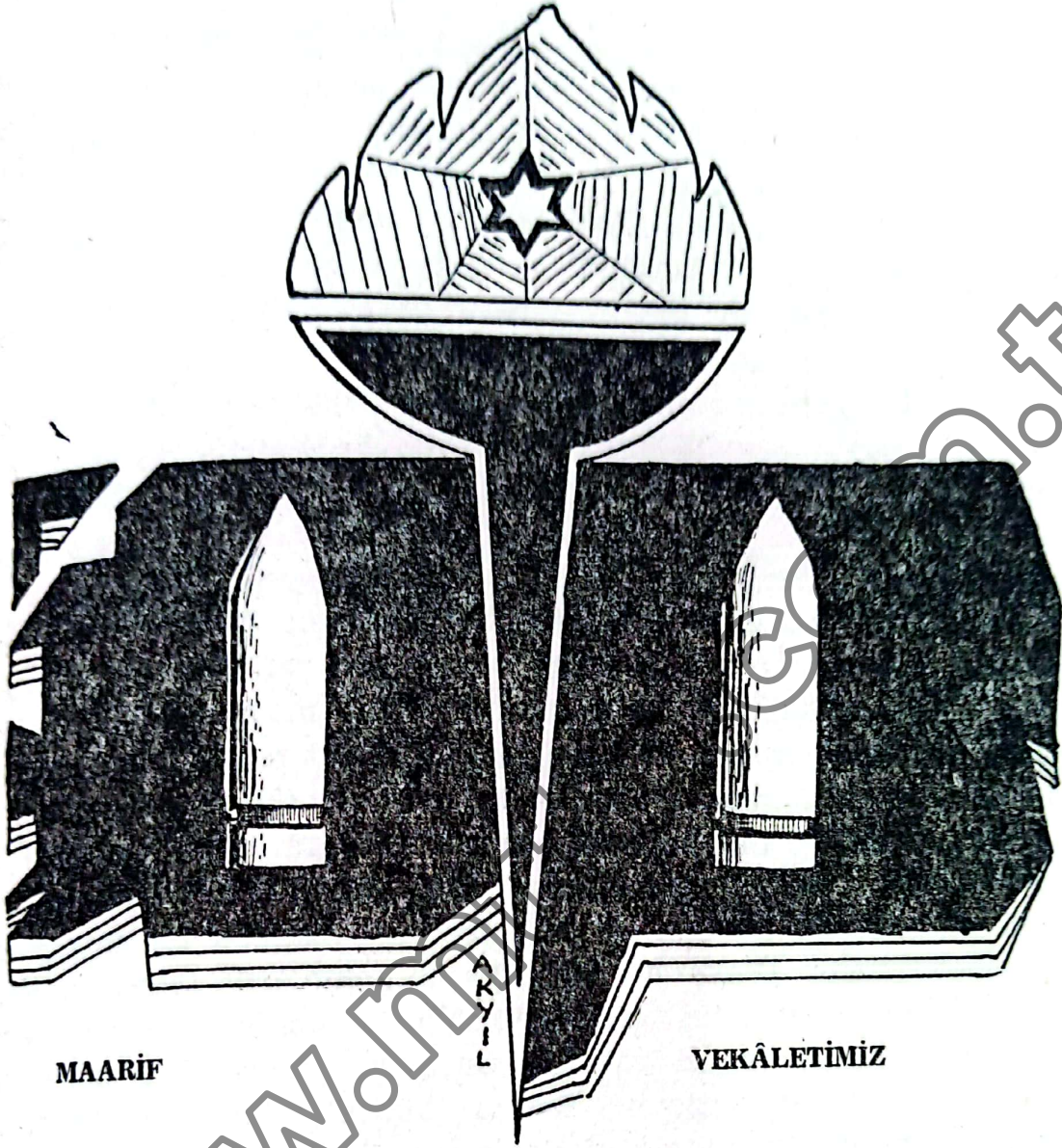
Fakat garip bir tecellidir ki bütün bunlar, mâzinin derinliklerine gömülüp tedâllerle atl'yi ikaz ve takrirle kifâyet ediyorlar. An-yâller peşinde mürüvvetler beklemeğe itina gösterir ve bunun üzerinde de ısrarla durunca, gözünü mütegalibeler arasında açan yeni nesil, enkaz ve tezatlar arasında elbetteki bocalayacaktır, elbetteki rahatsız kalacaktır. Şüphe ve tezatlar arasında akıp giden bir çağda, devrini tamamlamakla mükellef mes'uliyetsiz bir zamanda ve içinde gittikçe batan, yok olan bir ülkede, doğmakla büyüme arasında meçhülle tesmiye edilen bir nesil... Muzdarip ve masum halleriyle hep çürük dallara tutabilmesinden nâmütenahî müteessir bir gençlik...

«İleriye hareket, tabiata dönüş, medenilik, halka yanaşma, bütün bunlar göstermez mi ki: bu nesil, kendi kabında rahatsızdır. Kendinde olmayan bir harareti, kâh başkasında, kâh uzaklarda aramağa çalışıyor. Bu mümkün müdür ki? Eskiler, o hararetlerini kendilerinde aradılar ve orada bulabildiler ancak. Hayatları boyunca, ne hârici âleme bakabildiler, ne de edebiyatın âletlerini değiştirmeye cüret gösterdiler. Hararetlerini ifade etmeğe, milli hisleri de kifâyet etti, hasletleri de, kelimeleri de, manzume şekilleri de, vezinleri de...

Vakiâ, neslimizde âmirlere ve yöneticilere karşı sürekli bir isyan müşahade edilmesidir. Fakat, bu isyan da iskolâstik mahiyetindedir; bir türlü değişmek bilmez, daima aynı isyan hakaratını tekrar eder durur.

İlim ve tahlilin, esas yoğurulması gereken yerler «ilim yuvaları» diye tesmiye edilen üniversitelerdir, mekteplerdir. Binaenaleyh, ilim ve tahlil, oralarda durgun bir su, tıpkı bir liman gibi olunca, neticeler hiç de beklendiği veya umulduğu gibi intac etmivecekti. Son asırda müşahade ettiklerimiz, bize bunun acılarını tattırıyor. Bu mezkûr yerler, ilim ve tahlil neticelerini insanlara, susamışlara ne zamar arzedecekler ki? Yoksa bunu da mensei olduğu sanılan (?) Batıdan, Avrupadan iktibas edilmek üzere kanunlar ihdas etmeğe mi çalışıyorlar? Havatımıza giren ithal malı fikirlerin tevlid ettiği acı manzarayı idrâk etmek o kadar zor mu geliyor sanki?

KIRKIKI

Evet, dünya bir arayışın, bir tahassürün eşiğinde kendi hayatının idamesi için kesif bir mücadele vermektedir. Her an kararsız bir şekilde değişikliklere mâruz kalan beşeriyet, elbetteki bunu hazmedemeyecekti. Eskiden hâdiseler pek ender oldukları gibi calib-i dikkat olmaları da o seviyede idi. Hırsızlık, rüşvet, cinayet, soygun, intihar gibi hâdiselerin vukuunda müşahit, aks-ülamelini bir yanında kine kolaylıkla anlatabiliyor veya hissettirebiliyordu. Oysa şimdi bunlar günün alışılmış mes'eleleri. Bunlarsız bir gün veya saat düşünülemez. Alıştığı meyhanenin havasını bir akşam teneffüs edemeyen bir müptelâyı düşünün... Beşeriyet öylesine dejenere olmuş ki... İşte günümüz ve insanları. Düşünün bir kerre iyilik, doğruluk, âdillik ve âzizlik hislerini takdim eden insan, çağa mugayır ilân ediliyor...

İnsanoğlunun fitratı, madde hâkimiyyetini reddeder. Bu reddedışten doğmuştur ki : Ruhlar, insanların sultanı olarak ilâhî bir emr

KIRKÜÇ

şeklinde tekevvün edilmişler ve bunu da insanlara kesinlikle ilân etmişlerdir. Ruh hâkimiyeti muvacehesinde başlayan fikir mücadeleleri, zamanla alanı fiziki yapılara ve dolayısı ile bunların âletlerine terkettiler. Öyle ki: insanoğlu, artık kendi vasıflarından tecrit edilerek hudutsuz bir sahada hürriyet (1) denen şampanyayı da içtikten sonra büsbütün serbestliği ile tasavvurlarını gerçekleştirecekti. Burada hiç bir mercilin, hiç bir istisnanın hakkından, hukukunda bahsedilemezdi. Kaatıl, maktûl, galip, mağlûp, suçlu, mâsum, kâim, sadece bunlar vardı burada. Bu beklenen, daha doğrusu istenen bir netice idi. Zira, çorak bir arazide ekilen zakkum tohumu, büyüdüğünde gül kokmayacaktı. Ama, çağımız öylesine tezâtlarla doludur ki mukaveseleri bile yapmak imkânsız, zakkum ile gül yan yana konulabildiği halde.

İşte böyle bir zeminde hâsıl olan vehimler nelerinden biri de son günlerde (her zaman olmuyor mu sanki) had safhaya ulaşmış bulunan hâdiseler girdabının, devletin güvenliğine me'mur edilenlerin etrafında dönüp dolaşması ve kendi çarkında onları kayıplara garketmesidir. Hem de hunharca, canice ve de düzen (?) namına...

Hâdiselerin bütün dünyada aynı zamanlara tekabül etmesi şayan-ı dikkattir. Nedir bunun mânâsı: Bize göre vakiâ, bir gelenek (?) halini almıştır. Bu hareketler, umuma şâmil mânâda tek merkezden idare edilmektedir. Dikkatleri başka başka noktalarda temerkûz ettirmeğe ne hacet. Zaten bu tavrın nakışlığı değildir ki; herseye aynı göz ve aynı adese ile bakarak hep yanlış ve hatâlı tahlillere, bozuk neticelere varıyoruz asırlarca. Bunları mügalâtalar (lâf ebeliği ile mes'elevi örtbas etmek) zinciri ile kıymet hükmüne bağlamak veya izale etmek kaabil değildir. Hiçbir sun'î tedbir bu abeslere dur dıvemez. Sıkıyönetim, elkoyma, polis hangi çareyi getirebilmistir veya getirebilecektir? Ne uğruna, ne için hangi neticelere varılmak isteniyor?

Kendisini ruhî boşlukta kaybetmiş bir nesil var, onun arayışından, çırpınışından, sancısından doğan huzursuzluğu, anarşiyi, ellere vurulan kelepçeler ile veya bir vücut ihatası ile izale etmek mümkün müdür? Kafası kesilmiş bir insanın, elinde veya ayağında zuhur eden bir yarayı tedaviye cüret göstermeyi, hangi anlayışa sığdırabiliriz ki?...

Elleri, ayakları, veya gövdeyi oynatamaz hale getirelim, ama kalbe, ve nef's'e kim dur diyecek? Yani insanı idare eden, istediği istikamete götürebilen nef's-i emmareye kelepçeyi kim vurabilecek? İşte bütün mes'ele bu.

KIRKDÖRT

ÇOCUĞU SEVERKEN

Veli ARAS

*Penbe bir ağızdır, hemen uzanır;
Üstünde kıvrayan küçücük bir el.
Koşar... Anne! Baba! diyerek gelir;
Açarsın kolları ona; yavrum gel!
Kollarda çarpınır, tatlı bir hisle.
Hem derinden bakar, sakın gözlere.
Hırıl! Hırıl! eder, kesik nefesle.
Kalbiniz bağlanır, masum yüzlere.
Tatlımsın! Yavrum! Canım! diye diye;
Toplanır, yanaklarında bûseler.
Sorarsın, sen kimsin, tatlısın niye?
Uçuşur acılar, kederler diner...
Gülünce uykuda, seninle güler.
Alnının terini melekler siler.
Göğsüne yapışır, o küçük eller;
Sanırsın, sana hep, Anne! Anne! der...*

KIRKBEŞ

Her türlü hamd ve senâ; noksan sıfatlardan münezzehtir (uzak), kemâl sıfatlarıyla muttasıf olan Rabbimizdir. Salât-ü selâm, Âlem-lere rahmet olarak gönderilen Tek Önder, Son Peygamber, Nur Kaynağı Hz. Muhammed Mustafa'yadır.

Yüce Allahın «Habibim biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik» (1) diye ifade buyurduğu peygamberi tanımak, O'nun yaşayışını ve ahlâkını öğrenmek her müslümanın tabii hakkı ve hatta vazifesidir. Bu ihtiyacı karşılamak ve İslâm'ın istediği doğrultuda hayatımıza tanzim edebilmek gayesiyle yeni bir yazı dizisine başlamış bulunuyoruz.

Bu bölümde; Peygamber Efendimizin ahlâkı hakkında umumi bir ma'lûmat verilip, hususî olarak O'nun Hak Davâda sebât edışı, şecati, hilim ve affı, merhameti, idare ve siyaseti, askeri dehâsı gibi yönleri —biiznillâh— diğer serilerde arz edilecektir. Gayret bizden tevfik Allah'tandır.

Yüce Allah'ı tanımak, O'nun yolunda yürümek ve O'na kulluk etmek hiç şüphesiz, Kur'an-ı Kerim'i anlamakla olur. Kur'an-ı anlamak ise, O'nu açıklayan hadis-i şerifleri öğrenmekle olur. İnsanca yaşamak, Yüce Peygamberin mekârim-i ahlâkını günlük hayatımıza rehber edinmekle olur. Nitekim bu mevzuda Yüce Allah : «Rasûl (Hz. Muhammed), size neyi verirse onu alın (emrine sarılın) ve sizi neden nehyederse (alıkoyarsa) ondan vaz geçin» (2) buyurarak esas ölçüyü bildirmiştir.

Allaha inanan her insan, O'nun Rasûlünün ahlâkını benimsemek zorunda ve ihtiyacındadır. Hz. Muhammed'i diğer peygamberlerden ayıran en belirgin özellik, O'nun hayatının Kur'ana ve sözlerine aynen uygun olmasıdır.

Cenab-ı Hak bu hususu dile getirerek şöyle buyurur : «Hiç şüphesiz sen (Habibim yâ Muhammed) büyük bir ahlâk üzerindesin» (3). Hz. Muhammedin dışında hiç bir insan bu dereceye ulaşamamıştır. Dünyanın ahlâk mürşidi olarak bilinen Buda'nın telkinleriyle hayatı arasında ne derece ilişki olduğu bilinmemektedir. Oysa Hz. Peygamber «Yapmadıklarınızı niçin söylüyorsunuz?» (4) âyetli mucibince söylediğini kendi hayatında tatbik ederdi. Başkalarına açıkladığı edeb ve ahlâk kaidelerini bizzat kendi hayatında yaşardı. Rasûl-i Ekrem'in zevcesi Hz. Aişe; «Peygamberin ahlâkı nasıldı?» diye sorulduğunda : «O'nun ahlâkı Kur'an idi» (5) cevabını vermişti.

KIRKALTI

Yüce Peygamber Hira (Nur) dağında ilk vahiy ile karşılaştığı zaman çok heyecanlıydı. İlâhî vazifenin ifâsı hususunda endişeli olduğu anda ilk zevcesi Hz. Hatice, Allah Rasûlünü şöyle teselli ediyor: *Cenâb-ı Hak, hiç bir vakit seni mahcûb etmeyecektir. Çünkü sen akrabalık bağlarına saygı gösteriyor, borçluların borcunu veriyorsun. Fakaraya yardım ediyor, misafirleri ağırlıyor ve doğruları destekliyorsun.*» (6).

İşte böylesine eşsiz insan, örnek alınmaya lâyık tek insandır. O'nun ismini duyup da O'nu sevmeyen kimse, Allahın en büyük nimetine küfretmiş olur. O'nun aşkıyla yanmayan Allah aşkıyla yanmaz. O'nu tanımayanın mes'ûd olduğu tek ân düşünülemez.

Allahı sevmenin ve O'na kulluk etmenin yolu, Rasûl-i Ekreme tâbi' olmakla başlar. Nitekim bu mevzuda Yüce Rabbimiz şöyle buyurur: *«(Habibim) de ki: Eğer Allahı seviyorsanız bana uyun ki Allah da sizi sevsin ve suçlarınızı örtsün. Çünkü Allah çok yargılayıcı, çok esirgeyicidir»* (7).

Evet, Allahın sevgili kulları arasına girebilmenin tek şartı, O'nun Rasûlüne tâbi' olmak (uymak), Rasûlünün sünnetine sarılmak ve yasakladığından da aynı ölçüde kaçınmaktır.

Biz, şunu kesinlikle bilmeliyiz ki numûne-i imtisâl (örnek edinecek) olan tek insan Hz. Muhammed (s.a.v.) dir. Bu hususu ispatlayan ve habibini (Rasûlünü) vahiy ile te'minât altına alan bizzât Allah Teâlâdır: *«Şânım hakkı için size Rasûlullah'da (Allahın elçisinde) pek güzel bir örnek vardır: Allaha ve son güne ümid besler olup da Allahı çok zikreleyen kimseler için.»* (8).

Peygamber Efendimizi yakinen tanıyan Hz. Âişe (r.a.) hiç şüphesiz O'nun ahlâkını en iyi bilendir. Hz. Âişe, Rasûl-i Ekrem hakkında şu sözleri söyler: *«Hz. Peygamber hiç kimseyi azarlamazdı. Kendisine fenalık edenlere kötülükle mukabele etmezdi. Kendisine yapılan fenalıklara aldırılmaz, faillerini bağışlardı. Bir kimse hakkında iki şaktan birini seçmek karşısında kaldığı zaman, günaha düşmemek şartı ile, en şefkatli şıkkı seçerdi. Rasûl-i Ekrem, hiç bir müslümanı isim zikrederek lânet etmemiş; hiç bir kadın, köle, câriye, hizmetçi veya hayvanı dövmemiş; hiç bir kimsenin haram olmayan ricasını reddetmemişti. Şayet bir kimse ilâhî emirlere isyân ederse o takdirde o kimseye hak ettiği cezayı verirdi.»* (9).

Hız. Ali, Hız. Muhammed tarafından yetiştirilerek O'nunla beraber 23 sene yaşamıştır. Bir gün İmam Hüseyin, babası Hız. Ali'den; kendisine, dedesinin ahlâkını anlatmasını istemişti. Hız. Ali ise şu cevabı vermişti: *«Hz. Peygamber, güler yüzlü, güzel huylu, nâzik kalpli*

idi. O'nun ağzından hiç bir müstehcen kelime çıkmazdı. Biri bir söz söyledi mi Rasûl-i Ekrem onu dikkatle dinlerdi. Şayet bir yabancı, kendisine kabaca bir söz söyleyecek olursa onu sabır ve sukûnetle beklerdi. O kendi şahsının medhini dinlemeyi sevmezdi. İyilikten dolayı yapılan teşekkürü kabul ederdi. Rasûl-i Ekrem, kimsenin sözünü kesmezdi. Son derece âlicenâb, özü - sözü doğru, temiz ve hoş sohbet bir adamdı. Şayet biri, Peygamberin hoşlanmadığı bir hareket tarzının tasvibini isteyecek olursa, Rasûl-i Ekrem onu kınamadan, kalbini kırmadan bundan vazgeçirir, yahut susarak muhatabına memnun olmadığını hissettirirdi.» (10).

Rasûl-i Ekrem, kendi hesabına üç şeyden sakınırdı :

- 1 — Münâkaşa ve mücâdele etmekten,
- 2 — Lüzumundan fazla söz söylemekten,
- 3 — Kendisini alâkadar etmeyen işlerle meşgul olmaktan.

Başkaları hesabına da üç şeyden uzak dururdu :

- a) Kimseyi tenkîd etmezdi,
- b) Kimseye hakarete bulunmazdı,
- c) Başkalarının sırlarını öğrenmek istemezdi (11).

.....
Buraya kadar giriş mahiyetinde sunmaya çalıştığımız kısım, Rasûl-i Ekrem'in engin ahlâk denizinden bir katredir. Mevlây-ı Mütânasib eylerse gelecek sayılarda, Büyükler Büyüğü, Kahramanlar Kahramanı, Biricik Önderimiz Hz. Muhammed'in ahlâkî diğer veçhelerini sergilemeye gayret edeceğiz...

KAKNAKLAR :

- (1) Enbiyâ sûresi, 107. âyet.
- (2) Haşr, 7. âyet.
- (3) Kalem sûresi, 4. âyet.
- (4) Es-Saff sûresi 2. âyet.
- (5) Ebû Davud, Gece Namazı bahsi.
- (6) Sahihi Buharî, Vahyin başlangıcı.
- (7) Ali İmran, 31. âyet.
- (8) Ahzâb sûresi, 21. âyet.
- (9) Buharî, Müslim, Ebû Davud.
- (10) Şemâl-i Tirmizî.
- (11) Mevlâna Şiblî, Asrı Saâdet.

KIRKSEKİZ

A'MÂL-İ ERBAA

Ord. Prof. Dr. Ali Nihad TARLAN

*Dedim hayâta ki : «Anlat bu oynanan oyunu!»
Cevâbı işte bu : «Cinseyni cem'edip sonra
Zavallı bir anadan bir çocuk çıkarmak; onu;
O âczi fırlatıvermek cihân denen mezâra!
Hayât, bir sürü işkence, darbe, sa'y-i heder.
Biraz yürür ve nihâyet ölümle karşılaşır.
Yavaş yavaş o vücûd inkisâma doğru gider.
Ölüm her uzvunu bir başka zihayâta taşır».
Dedim : Ne doğru hesâbın, yanılmıyor zihnin...
Hakîkaten senin a'mâl-i erbaan parlak!...
Fakat bu cem'ile tarhın, bu darbü taksimin
Netîcesi?» dedi : «Bak, işte bir avuç toprak!»*

KIRKDOKUZ

Prof. Dr.
ALİ NİHAD TARLAN'LA
BİR MÜLÂKAT

Prof. Dr. Ali Nihad
Tarlan'ın hal tercümesi :

Prof. Dr. Ali Nihad Tarlan'ın hâl tercümesi :
Günümüz edebiyat tarihçilerinden, doğumu
1898 İstanbul. İlk öğrenimini Manastırda yaptı,
orta öğrenimini İstanbul'da Vefa idâdi (1911) ve
Sultanisinde (1916), Yüksek öğrenimini İstanbul
Üniversitesi Lisan Fakültesi Fransızca ve Farsça
şubelerinde (1919) tamamladı; Edebiyat Fakülte-
sinde İslâm Edebiyatında Leylâ ve Mecnun mes-

ELLİ

nevîsi üzerine doktora verdi. Beşiktaş sultanisinde Fransızca öğretmenliği ile başlayan (1915) sonradan Türkçe ve Edebiyat öğretmenliklerine çevrilen, Liselerde öğretmenliği; Kabataş Lisesinde

Prof. Dr. Ali Nihad Tarlan

(1930 - 1933), sona erdi. (1933) de Üniversiteye geçerek Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümüne Metinler Şerhi Doçenti oldu. 1942 de profesörlüğe yükseldi. Eski Türk Edebiyatı kürsüsü başkanı oldu. Şebab, Serveti-Fünun mecmu-

ELLİBİR

mualarından başlayarak Edebiyat gazetesi (1932), Gündüz (1936 - 1937), Gençlik (1938) dergilerinden günümüze kadar gelen şairliğinin, şiir, neşir - şiir türlerindeki verimlerini Güneş Yaprak (1933) Kuşular (1970) kitaplarında toplamış olan Prof. Tarlan'ın asıl faaliyet sahası Divan edebiyatıdır. Yılların emeği, ona bu edebiyatın şahsiyet, mesele ve metinleri üzerinde bir çok inceleme ve monografiler hazırlamak imkânı sağladı. Ayrıca Zerdüşt'ün Gataları'nı (1935), İran Şairlerinden Genceli Nizami'nin hem divanını, hem de Leyla ve Mecnun, Hüseyin ve Şirin Mesnevilerini, Pakistan Şairi İkbâl (1873 - 1938)'in Şarktan Haber, Esrar ve Rumuz (1958) eserlerini dilimize çevirdi; Türk Şairlerinden Yavuz Sultan Selimin, Nâfi'nin Farsça Divanları'nın Türkçeye çevirilerini yayımladı. Konferanslarının bir kısmı da ayrı broşür halinde bastırıldı. İnceleme ve monografileri: Edebî sanatlarla dair (1931), 4. b. (1964), Şeyhî Divan'ını tetkik (2 cilt 1934 - 1936), Divan Edebiyatında Tevhidler (1936), Divan Edebiyatında Muamma (1936), Metinler Şerhine Dair (1937), Metin Tamiri (1937), Hayalî Bey Divanı (1963), Ahmed Paşa Divanı (1966), Zati Divanı (1. cilt gazeller kısmı 1968) v.b.

Çeşitli cepheleri şu eserlerde incelendi: Yusuf Ziya İnan; Prof. Dr. Ali Nihad Tarlan (1965), Haydar Ali Dirioz; Ali Nihad Bey (1965).

Hocayı aradık :

Mülâkat için randevu almak üzere telefon ettiğimiz zaman "...tabii yavrum, buyurunuz, memnuniyetle, ne zaman gelirsiniz geliniz,..." şeklinde tevazunun tam mânâsıyla hâkim olduğu bir edâları vardı.

Kendilerine gittiğimizde daha ilk kelimelerinden itibaren, hizmet'in tarifini yaparak adetâ bizden özür beyan eder gibi tavırlar takındılar. Yaşının hayli ilerlediğini (Zaten herkes bunu müşahade edebilirdi. Tam 80 yıllık bir mazinin sahibi idiler.) ifade ettiler. Buna rağmen bize, tahammül ve itina ile mukabelede bulundular, bizi tenvir ettiler. Hattâ zaman zaman mülâkatımızın dışına çıkarak, aynı âlemlerden bize acı gerçekleri ve hakikatleri takdim ettiler...

Buna rağmen, bizim yapabileceğimiz, tekrar şükranlarımızı arzetmekten başka ne olabilir ki...

MİLLÎ GENÇLİK : *Muhterem hocam san'at nedir? San'at neye angaje olmalıdır? Mevzuu ne olmalıdır? San'at ve san'atkâr için bir tahdid var mıdır?*

Prof. Dr. A.N.T. : Sualleriniz çok şumûllü; her biri üzerinde risaleler bile yazılabilir. Ben düşüncelerimi bir ropörtaj hududuna sığdırmak mecburiyetindeyim. Onun için en esaslı noktalara kısaca temas edeceğim.

İnsanın bütün faaliyeti hayat istikametindedir. Hayatımızı bir nizam içinde yürüten de sinir cümlemizdir. Sinir cümlesi hayat istikametinde olan hazzı bizi oraya koşturmak için büyütür. Aksi istikamette olan elemi ise gene bizi ondan uzaklaştırmak için büyütür. Bu bir hayat kanunudur. Maddemizi yaşatan uzvî ifrazlar vardır. San'at da sinir cümlesinin bir ifrazıdır. Sinir, heyecan merkezimizdir. Her hangi bir haricî tesir ile uyanan heyecanımız ifade ihtiyacındadır. Çünkü haz ifade yolu ile yayıldıkça çoğalır. Elem ise ifade edildikçe azalır. Bu da bir hayat kanunudur. *San'atın tek gâyesi hayat'tır.* Baska bir şeyle bağlanmaz.

San'atkâr duyar ve yaşar. Duygu, basta veraset yolu ile kremozon ve bütün hayat şartlarının mahsulüdür. Savısız menba'lardan geldiği için san'at eserine bir tahdid konamaz. Tabii bu, hakikî san'atkâr içindir. Sahtekârlar için değil. *İsmarlama san'atta samimiyet yoktur.*

MİLLÎ GENÇLİK : *Edebiyatımızda uzun müddet aruz - hece münakasası yapıldı. Önce aruz —ki, buqün bir kaç kişi kullanıyor— sonra da hece kalktı dienebiliriz. Siz metin serhleri yapan bir ilim adamı olarak, bir mütehassıs olarak şiirimizin asırlarca aruzla idare edilmesini bir şans veya bir kayıp olarak mütalâa edebilmisiniz?*

Prof. Dr. A.N.T. : İnsanın maddî varlığında yani uzviyetinde ritm vardır. Bütün mükevvenatta ritm vardır. Bu ritm ihtiyacı türlü tezahürler gösterir. *Arûz bir ritmdir.* Uzun ve kısa hecelerin bir nizam dahilinde birleşmesinden doğar. Hece de öyledir. Takti'i vardır. İslâmî edebiyatta muayyen bir zaman sonra arûz başlar. Arapça ve farsça kelimelerde uzun ve kısa heceler vardır. Bu kelimelerden bir ritm vücuda getirilir. Muayyen hecelerin uzun ve kısalığına bakmadan sayısı ve takti'i üzerine istinad eden ritm ve hece veznidir. İran arûzu bizim edebiyatımıza müessir olmuştur. İslâmî klâsik edebiyatın veznidir. Hece de halk edebiyatının veznidir. Ritm bakımından aralarında fark yoktur. Hususiyetleri zevk ve mevzua göre değişir. Arûz, hece münakaşasında biraz da siyasî bir cephe vardır. Arapça, Farsça kelimeler içinde de mevcuttur. Arûz da tamamen türkçe kelimeler

le mükemmel surette yazılabilirler. Çünkü türkçede harekeli bir harfin yanına sâkin bir harf gelirse uzun hece itibar edilir. Meselâ gel gibi. Bu uzun bir bahistir. Bir röportajın hududunu çok aşar. Arûz vezni türkçeye tamamen intibak etmiştir. İsteyen arûz ile yazar, isteyen hece ile. Elverir ki o ritmi ruhunda duysun.

Arûzun asırlarca türk edebiyatına hâkimiyeti ne şanstır, ne de kayıptır. Tabii bir yürüyüştür. Buna indî ve şahsî bir kıymet hükmü verilemez.

MİLLÎ GENÇLİK : *Efendim! Edebiyatı eski veya yeni diye sınıflandırmak doğru mu? Eskiye günlük ihtiyaçların dışında görüyorlar, bu yüzden ona menfi bir kıymet atfediliyor. Yeniye de tekâmül etmiş, zengin ve günlük hayata angaje olmuş gözüyle bakılıyor. Bu yolda bir sürü fikir beyân eden var. Sizce bunlar doğru bir şey mi? Bunlar maddî şeyler gibi atılabilir mi? Bu hususta ne dersiniz efendim?*

Prof. Dr. A.N.T. : Edebiyat, durmaz yürür. Zaman itibari bir mefhumdur. Her devrin kendi san'at telâkkisine göre vücuda getirdiği eserler vardır. Bu eserler o devrin ihtiyacını karşılar. Madem ki bir vâkıa'dır, bunun çok sebepleri vardır. Edebiyatın hayat ile alakası, idrâk ve zevke göredir. Eskiler günlük vak'aları san'ata almazlardı. Buna lüzum görmezlerdi. Hayatın daha yüksek, daha terakki mes'eleleri üzerinde kalem yürütürlerdi. Meselâ aşk üzerinde çok dururlardı. *Aşk, hayatın bir cephesi değil midir? Ahlâk üzerinde dururlardı. Ahlâk, hayatın en tabii bir ihtiyacı değil midir? İlim ile cehalet hakkında yazarlardı, nasihat ederlerdi. Bu, hayatın bir parçası değil midir? Daha aşağıya inmezlerdi. Bunun da çok sebepleri var. Fakat bahis uzar.*

San'at hakkındaki kıymet hükmü, ferde göre değişebilir ve değişmesi tabiidir. Fakat san'atı ilim ışığı altında tetkik eden geniş görüş hiç bir zaman, hiç bir san'at hakkında menfi kanaat taşımaz. Böyle bir hüküm ilmi olmaz. Hâdiseler bizim idrâk etmediğimiz sebeplerle birbirini takibeder.

Kâinattaki büyük, ilâhî nizama inanan bir insan, her hâdiseyi tabii olarak görür ve ancak sebeplerini izaha çalışır. Her insan kendi zevkinde hürdür.

MİLLÎ GENÇLİK : *Divân edebiyatı hayâlleriyle, san'atlarıyla zekâ oyunlarıyla bir statik edebiyattır deniliyor, bu iddiaya ne dersiniz? Başlıbaşına bir mes'ele olan dili hakkında düşünceleriniz nedir? Divân nesrinin kemâle ulaşmış örnekleri yok mudur?*

Prof. Dr. A.N.T. : Bu kanaat, divân edebiyatını bilmiyenler tarafından ileri sürülüyor. Bir kere bütün şümûlü ile tetkik etsinler, on-

ELLİDÖRT

dan sonra ilmi usul dairesinde bir hükme varsınlar. Divan edebiyatına sathî bir gözle bakanların bu kanaatleri bâtıldır. Divan edebiyatı içinde ekoller vardır. Lâkin bundan hiç birimizin haberi yoktur. Çünkü şimdiye kadar bu edebiyat üzerine ilim ve metod ışığı tevcih edilmemiştir. Sadece zevk için okunmuş veya bir kaç gazeline göz gezdirdikten sonra tamamen sübjektif hükümler verilmiştir. Verilen bu hükümler maalesef ilmi esasa dayanmaz. Edebiyat, bir san'attır. Yukarıda da dediğim gibi herkes kendine göre ondan bir zevk alır veya almaz. Lâkin bir de ilim mevzuudur. O zaman her şey değişir. Bundan senelerce evvel Prag'da toplanan Müsteşrikler Kongresinde sunduğum bir tebliğde: «Edebiyat tarihi, edebiyatın tarihi olmalıdır.» dâvâsını ortaya atmış ve bunu izah etmiştim. Tebliğim Prag'da intişar eden «Archiv Orientalni» de yayınlandı. Edebiyat tarihleri içinde şairlerin tercüme-i halleri vardır. Devrin tarihi vardır. Şairlerin eserlerinin listesi ve mevzu'ları hakkında bir kaç söz vardır. Fakat bizat edebiyatın tarihi yoktur.

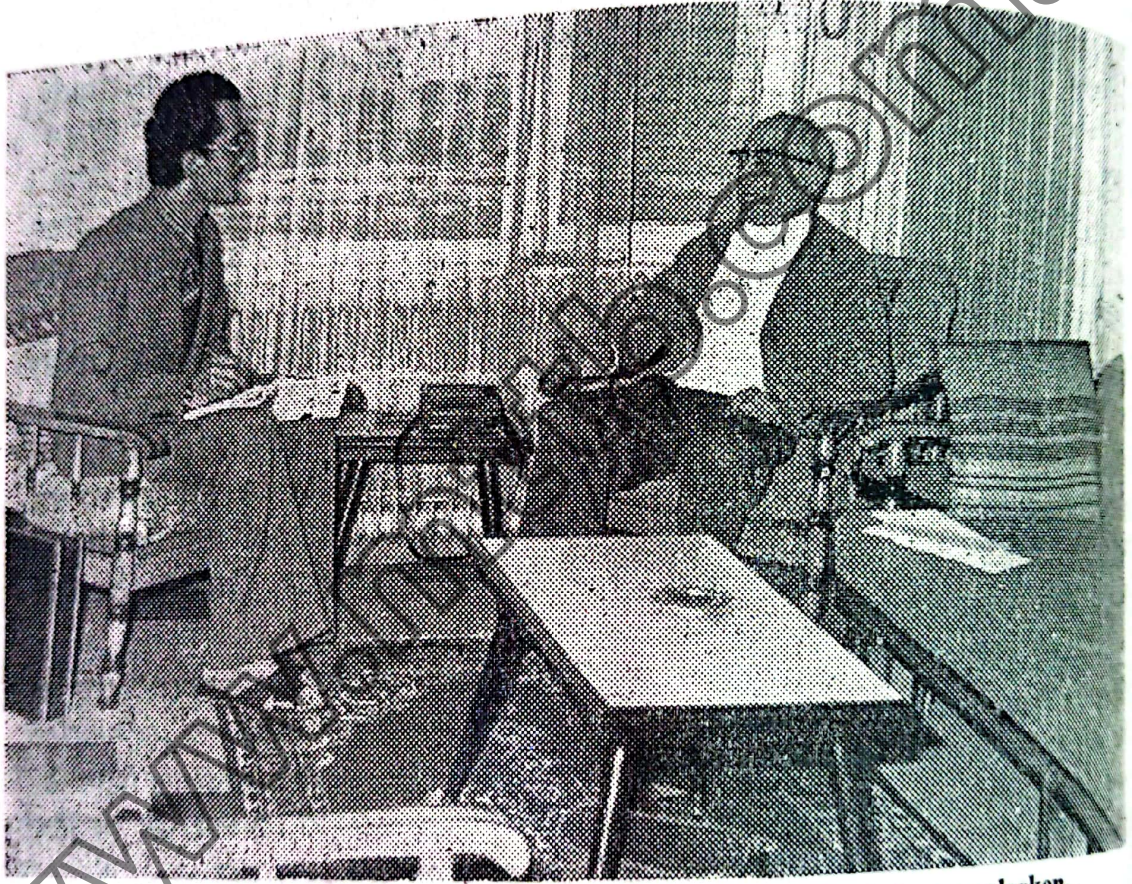
Divan nesri Veysî ve Nergisi ile kemale ulaşmıştır. Kendine mahsus müsecca' ve muhayyel bir üslûba sahiptir. Müsecca' nesir bize İran'dan gelmiştir. Onaltıncı asra kadar bir taraftan sade, bir taraftan süslü bir ifade ile yürümüştür. Bunun hakkında bir kitap yazılır. Kolay kolay izah edilemez. Edebî nesir, onbeşinci asırda Sinan Paşanın Tazarru'âtı ile bir vadide kemale ulaşmıştır. Gayet ahenklidir ve kolay anlaşılır.

MİLLÎ GENCLİK: Değerler günümüzde o derece savruluyor ve birbirine karışıyor ki, siyasîler bile edebî görüşler ikâme ediyorlar. Bir sınıf edebiyatı yapılmak isteniyor. Evvelâ divân edebiyatına bir sınıf edebiyatı, bir zümre edebiyatı diyebilir miyiz? Diyorsak neden? Diyemezsek neden? Saray edebiyatı deniliyor bir de divan edebiyatı için. Padişaha uçağ uakan ve halkın arzularına kulak tıkayan şahıslar gözüyle bakılıyor, divân sairlerine. Acaba bu edebiyat halkın edebiyatı değil mi? Sairler halk adamı değil mi? Bu sairlerin günlük hayatı nasıldı? İnsan icinden çıkıyorlar mıydı? Hayatı nasıl kazanıyorlardı? Meselâ; sütcülük, demircilik yapıp ta divân yazan hiç uok mu? Padişahlar insan değil mi? Onlar halktan değil mi? Efendim! bunların izahını istesek sizden...

Prof. Dr. A.N.T.: Kâinatta olduğu gibi cemivetlerde de sınıf vardır. Evvelâ her insan, insan olmak itibarivle esref-i mahlûkattır. Bunun altında sınıflar vardır. Kur'ân-ı Kerimde (hiç bilenlerle bilmiyenler müsavi olur mu?) buyrulur. En büyük pâye ilim pâyesidir.

ELLİBEŞ

İlmi ile amel edenin ahlâk ve fazilet pâyesidir. Ancak ahlâk ve faziletten mahrum bir âlim, dağdaki faziletli bir çobandan daha aşağı bir seviyededir. Her sınıfın kendi seviyesinde bir san'at telâkki ve ihtiyacı vardır. Bunlara cevap verilecektir. Bundan daha tabii bir şey olamaz. İlim ve fazilet pâyesine erişmiş, zevki bulunduğu sınıfta içinde teşekkül etmiş bir insanı siz nasıl başka bir sınıfa sokmaya çalışırsınız. Eğer ilim bir üstünlük ise halkı o seviyeye yükseltmeye çalışın.

Prof. Dr. A. NİHAD TARLAN, arkadaşımızın suallerini cevaplarken.

Lâ'aletta'yın bir Fransız Viktor Hügo'yu anlar mı? Kültürlü bir Türk, bu dehâyı bir Fransızdan daha iyi değerlendirir.

Divan şairleri, padişahlara kasideler yazar ve câize alırlardı. Şair padişahlar, onları takdir eder ve mükâfatlandırırldı. Şairin, değerli bir san'atı vardı. Elbette o metâ'ı değeriyle satacağı. Bu bir iktisadi arz-ü talep hâdisesidir. Bu kasidelere padişahlar tâlipti. Kendi mevkilerini tahkim ve gururlarını mutmain etmek için.

Şairler padişahları tehdit bile ederlerdi. Firdevsî Sultan Mah-

mutî-i Gazneviye şöyle diyor :

«Şair incindi mi hicveder. Hiciv kıyâmete kadar bâki kalır.»

Sultan Mahmud-i Gaznevi'nin sarayında dört yüz şair vardı. Bun-

ların reisi olan Unsurî'nin tencereleri gümüşten, sofrası takımları al-

masından imiş. Bu, şark saraylarında bir an'ane idi. Şairler bir taraftan

başka yazarlar, bir taraftan da devlet memuriyetinden aldıkları ge-

celemlerle geçinirlerdi. Bir kısmı da kadî, kadîasker, mahkeme nâibi

ve Şeyhülislâm idiler. Hepsi yüksek kültüre sahip insan-

lardı. Hatta timâr sâhipleri beyler, savaşçılar vardı. Bunlar hey ede-

biyatı vücuda getirmişlerdir. Bu edebiyat, bazen medreseden yetiş-

miş olanların eserlerine nisbetle şîr ve ilrîzme daha üstün eserler

vermişlerdir. Onlar tabii halk içinde idiler. Lâkin san'at âlemine gi-

rmeye ruhi bir fikri seviye ve ihtiyaçlarına göre eserler veriyorlardı.

Halk edebiyatına da icabında yöneliyorlardı. Dördüncü Muradın halk

edebiyatı vadisindeki şîri meşhurdur. Türki-i basit cereyanı vardır.

Şairler tamamen türkçe kelimelerle yazılmıştır. Bunların hepsi uzun

zamane tetkike muhtaçtır.

MILLÎ GENÇLİK : Bir edebiyat tarihçisi olarak M. F. Köprülüzâ-

de İslâmîyetin içine girdikten sonra Türklere edebî hayatında bir

değişiklik meydana geldi. Halk yine eski şîirleriyle, eski ozanlarıyla ya-

şandı. Fakat Arab, Acemkültürü olan medrese ve saray mensupları ki-

şiliğini kaybetti. Arablaştı, Acemleşti. Birbirini anlamayan iki tabaka

meydana geldi. Eski edebiyatımızın hayatla alâkası yoktur» diyor.

Köprülü gibi birinden, bunu duymak insanda şoke yapıyor. Siz bir

muhtesim olarak bunu nasıl kıymet hükümüne bağlarsınız?

Prof. Dr. A.N.T. : Köprülüzâde haklıdır. İslâm medeniyeti daire-

sine giren Türkler zaman ile yüksek kültür elde etmişler ve seviye-

lerini yükseltmişlerdir. Halk ise kendi yolunda kendi seviyesine uy-

gun şîirlerle ihtiyacını gidermiştir. Ancak tasavvufî halk edebiyatı-

ndan ayırmak lâzımdır. Bu edebiyat, derin ve çok geniştir. İsl-

miştir. Günlük hayatta yemek, içmek meselesinden başka ne kalır. Bir müslüman bundan bahsetmeği bir zül telâkki eder.

MİLLÎ GENÇLİK : Şinasi ile Namık Kemal ile divan edebiyatına hücumlar başladı. Bu hücumlar neslimize kadar geldi. Hatta neslimizde bu hücum nefretle inkâra inkılâp etti. Divân edebiyatının zımtacılar neden hücum ediyorlardı? Yoksa onlarda mı bu edebiyatın dünyasına giremiyorlardı?

Prof. Dr. A.N.T. : Şinasi ve Namık Kemal'in divan edebiyatı hücumları evvelâ tamamen siyasî idi. Halbuki Namık Kemal'in bir edebiyatçı divançesi vardı. Servet-i fünun şairlerinin bir kısmı sonradan divan edebiyatı tarzında gazeller yazdılar. Meselâ Namık Kemalzâde Ali Ekrem Bulayır, Hüseyin Siret bunların arasındadır ve nihayet Şinasi ve Namık Kemal da divan edebiyatının hakiki yüzünü görecektir. Ancak bu edebiyatın geniş bir san'at ve felsefe kültüründen mahrum idiler. Divan edebiyatının iç hendesini bilmezlerdi.

MİLLÎ GENÇLİK : Muhterem hocam! Bugünkü edebiyatı hırsıyla Türk şiirini dil, şekil, ölçü, ahenk ve muhteva itibariyle nasıl görüyorsunuz? Müsahhas misâller verebilirmisiniz?

Prof. Dr. A.N.T. : Bugünkü edebiyatı lâyikiyle takip edemiyorum. Esasen eski edebiyata dair eserler yazmakla meşgulüm. Ancak bazı şekle bağlı insan değilim. Elbette bugünün san'at ihtiyacına cevap veren değerli san'atkarlarımız vardır. Meselâ şimdi hatırlıyorum Cihan Velinin «Yazık oldu Süleyman Efendiye» si nasırından başka bir şeyden ıztırap duymayan bir insanı emsâlsiz bir şekilde tasvir etmiştir. Meselâ aynı şairin «Ama olmaz ki... böyle de yatılmaz ki» sinde ne derin bir ihtirasın ifadesi vardır. Nedim;

«Destîde, kadehde doyamam görmeğe bârî

Ey gevher-i şeffâf senin mahzenin olsam» diyor.

Şeffâf bir gevher olan şaraba ne derin bir iştihâk ifade ediyor. Lâkin Orhan Veli'nin «Rakı şişesinde balık olsam» sözü yanında Nedim oldukça sönük kalıyor.

MİLLÎ GENÇLİK : Efendim divân edebiyatını hangi yolla, nasıl öğrenebiliriz? Nasıl anlayabiliriz? Divân edebiyatından nasıl zevk alınır ve nasıl okutulmalı?

Prof. Dr. A.N.T. : Divân edebiyatını, bilen ve duyan bir hoca okutmalıdır. Orhan Veli, Cahit Sıtkı Tarancı duygulu şairlerdir ve güzel eserler vermişlerdir. Fakat ebedî eserler ruhtar üzerinden hafif bir rüzgâr gibi değil bir kasırga gibi geçen eserlerdir. Bunlar derin izler bırakırlar. Beşer hayatının, ezeli ve ebedî ıstıraplarına parmak basan eserler ebedîdir. Ebedî eser bırakmağa muvaffak olmak için seçil

ELLİSEKİZ

mükemmeliyetiyle beraber esası ve geniş fikri ve felsefi kültür lâzımıdır. Böyle eserler, her zaman insanlığın yükselmesine hizmet eder. Pakistanın bir köşesinde yetişen bir ikbal, Avrupa şiir ve tefekkür âlemini nasıl fethetmiştir. Bunun üzerinde düşünmek lâzımdır.

İDEALSİZ VE İMANSIZ ŞİİR, ZAMANIN DIŞLARI ARASINDA ERİYİP KAYBOLUR.

Şair, insanlığın büyük ideallerini ruhunda hissetmelidir. İdealsiz ve imansız şiir zamanın dışları arasında bir fondan gibi eriyip gider. Eser o dışların arasına bir granit parçası gibi girmeli ve zamanın dışlarını kırmalıdır.

San'atın derin felsefesini bilen ve ilim ve metod sahibi olan bir hoca lâzımdır. Divan edebiyatı, çocuk oyuncağı değildir. Çok derin kültür ister.

MİLLÎ GENÇLİK : Muhterem hocam, suallerimizin esas can damarlarını ihtiva eden kısımlarına bilhassa temas ettiniz. Böylece mâzi ile aramıza giren perdeyi kaldırdınız. Rabitalar yeniden tesis edildi. Gençliğimiz ve cemiyetimiz adına çok çok teşekkür ederiz. Hürmetler hocam.

Prof. Dr. A.N.T. : Estağfurullah efendim. Ben sizin gibi böyle azimkâr bir gençliğe lâyık vechile hizmet ifa edebildiğimi zannetmiyorum. Edememişim, müteessirim.

Çalışmalarınızda Allah muvaffak kılsın, daim etsin...

*
**

Hoca, son cümlesini ifade etmeğe çalışırken hakikaten çok duygulanmıştı. Her hal-ü kârda bunun işaretini görebildik.

DEMIŞLER

Ord. Prof. Dr. Ali Nihad TARLAN

«Elestü» bezmine postu serenler,
Lâfza bakmamışlar mânâ demişler.
Uykudan uyanıp sırra erenler,
Bu fanî âleme rüya demişler.
Ateşler sarınca damı, saçağı;
Mecnundur neylesin evi, ocağı.
Çöllerin bulunmaz ucu, bucağı.
O sonsuz illere sevda demişler.
Hakikat nurudur gönülde yatdı.
Erenler bezminde چراغ uyandı.
Yana yana içen bu nuru kandı.
Arifler bu aşka sahba demişler.
Derbeder âşıkız, biz kalenderiz.
Felek madeninde lâkin cevheriz.
Severiz; gönülden, candan severiz.
Âşıkta kurban-ı kaza demişler.
Hilkat mâbedimiz, aşk âyininimiz.
Eflâki inletir her eninimiz.
Nihad, ancak budur bizim dinimiz.
Bizlere âşık-ı şeyda demişler.

ALTMİŞ

ALTMİŐBİR

HATT SAN'ATI

Talip MERT

İslâm yazısının el ve kalemle yazılması san'at bakımından asıldır. El ve kalem eseri olanlara «hakikî yazı veya yazma yazı» böyle olmayanlara «mecâzî yazı veya yapma yazı» denilmiştir. Bu yazı ilme hizmet etmesi bakımından «hatt», bir sanat eseri olması bakımından da «kalem» adı verilmiştir. Her yazıdan daha iyi olduğunu anlatmak için «evvel-i aklâm» (Kalemlerin, yani yazıların en güzeli) diye vasıflandırmış, zarıflığı ve güzelliği dolayısı ile de «Cenah-ı Tavus - tavus kanadı» diye ün almıştır (1).

Hatt denilmekle akla önce yazı gelir. Hususî olarak arap asıllı harfler hakkında kullanılır. San'at yazıları için hüsn-ü hatt (güzel yazı) tâbiri daha uygundur (2).

Bir başka mânâyâ göre hatt, (yazı) sadece bir âlettir. Okumak- okutmak için bir vasıta. Yazının bu nev'ine ise ihtiyaç yazısı diyebiliriz (3).

Arap yazısını san'at haline getirmekte başarı kazananların başında Türkler gelir. Zira aslını unutturup «Türk yazısı» dedirtecek kadar emek ve eser vermişlerdir. Bir başka ta'birle «Türkler olmasaydı hatt, hüsn-ü hatt (güzel yazı) olmadan kalırdı.» (4).

ALTMİŞİKİ

Türk hattatlarının bu yolda-ki çalışmalarına ışık tutması bakımından İslâm âleminde şöyle bir söz söylenegelmiştir.

«— Kur'an Mekke'de nazil oldu. Mısır'da okundu. İstanbul'da yazıldı.»

Türkler, kamış kalemi bir kere açıp sonuna kadar bozulan bir Kur'an-ı Kerim yazabilen hattatlar yetişmiştir.

Türk hattatlarının yazdıkları yazılar yalnız harf güzelliği açısından değerlendirilmemelidir. Leke, çizgi, benek, renk kompozisyonları olarak 20. asrın san'atına örnek olmaktadır. Bu yazıları görenler okumayı bilseler de, şekil güzelliğinin hayranı olmaktadır (5).

Türklerin hatt san'atına hizmetlerine temas eden son devrin mühim simâlarından İbnü'l Emîn Mehmet Kemal İnal «*Son Hattatlar*» isimli eserinin mukaddemesinde şunları yazıyor :

— «Hakk'a riayet ve hakikate hizmet etmiş olmak üzere söyleyeyim ki; sülüs, nesih ve celî yazılarının tekemmülüne akvam-ı İslâmiye içinde en ziyade Türkler ve bilhassa Osmanlı Türkleri fevkalâde himmet ve medeniyetle ve ilme hizmet etmişlerdir. Zevk-i selim erbabını hayran ve sitayişhan edecek derecede zarif, lâtif, dilnîn, nefis, nazar, rubâ yazılar yazmışlardır ki, Arap, Acem ve diğer müslim milletler arasında zuhûr eden hattatlar hiçbir devirde Osmanlı Türkleri mertebesinde sülüs, nesih ve celî yazamamışlardır. San'ata, hattâ mâhir olanlar değil, olmayanları bile dikkatle baksalar aradaki farkı görebilirler. Bu müddeanın hakikate muvâfık olduğunu anlamak için her milletin yazısını bir araya getirip bakmak kâfidir.» (6).

«Türk el san'atları» isimli eserde de bazı hususu şu cümlelerle açıklanıyor.

— «İslâmî güzel san'atların en şerif ve lâtifi addolunan yazı (hatt) İslâm milletleri içinde ancak Türklerin elinde en değerli mah-

süllerini vermiş ve güzel san'atların mühim bir dalı haline gelmiştir. Yazı san'atı, hocası olduğu II. Bayezid'den de pek çok itibar ve tesvik gören Şeyh Hamdullah ile XV. yüzyılın ikinci yarısından itibaren tamamen Türk hâkimiyeti altına geçer. Böylece milli bir şahsiyet kazanan yazı öylesine gelişip güzelleşiyor ki, artık tam bir san'at, bir suru olarak Şeyh'in açmış olduğu vadide devam ediyor. Kütübü'l-Küttâb (Kâtiplerin, hattatların kiblesi) sıfatını haklı olarak alan Şeyh Hamdullah yazdığı müteaddit Kur'anları, Kıt'aları, murakkaları ve bazı kitâbeleri ile kendisine kadar yaşamış olan hattatları unutturmuş, kendisinden sonra gelenlere de : «Şeyh gibi yazdı, Şeyh gibi yazıyor» dedirtmiştir.

Artık bazı Şeyh Hamdullah Amâsi (Amasya'lı) ve talebeleri elinde gerçek bir san'at eseri olmuş ve bizzat dekoratif bir unsur olarak kullanılmıştır (7).

Mahmut Bedreddin Yazır merhum da «Kalem Güzeli» adlı eserinde şunları söylüyor :

— «Osmanlıların yükselme ve haşmet devirlerinde ve bilhassa I. Bayezid zamanında Amasya'lı Şeyh Hamdullah'ın büyük himmetiyle İstanbul'da başlayarak bütün vatanında hergün artan bir feyz için devam edip gelen hummalı çalışmalarla İstanbul şehri yalnız Türkiye ve İslâm Âlemi için değil, bütün bir insanlık için güzel yazı meşheri yüksek bir estetik üniversitesi haline gelmiştir.

Bugün nazarımızda bir Sinan Süleymaniyesi, bir Fuzûlî Divanı, bir Dede Efendi bestesi, bir Mevlâna Mesnevi'si, bir Süleyman Çelebi Mevlidi ne ise : Bir Hz. Ali Küfi'si, bir Şeyh Murkaka'ı, bir M. Ali kıt'ası, bir imâd sahifesi, bir Yesâri besmelesi, bir Hafız Osman mushafı, bir Râkım celîsi, bir kazasker hilyesi, bir İsmail Zühdi meşkî, bir Şevki cüz'ü, bir Sami kitabesi... de öyledir. San'at âleminin mukaddes âbideleri olmak vasfını ve değerini daima muhafaza edecek olan bu kısım eserler, yalnız müslümanlar için değil, her medenî ülke ve müzenin de göğüslerini iftiharla dolduracak benzersiz kuyumculuk metlerdir... diyor ve bir ecnebi arkadaşının, İslâm yazıları hakkında söylediği şu sitâyîşkâr sözleri naklediyor :

— «Dostum, bu sizin yazılarda bir hâl var. Çok dikkat edilince ilk bakışta sâde bir renk, geometrik bir sessizlik, baktıkça her rekete geçiyor, canlanıyor, cilveleniyor. Önce bir tatlı bakış, arkasından yavaş yavaş içe süzülen canlı bir akış, sessiz bir armoni için ruhu oynatan metafizik bir mûsikî var. Lâkin, ondaki ahengi kulaklar duymuyor, içler dinliyor. Dinledikçe bir başka âleme yükseliyor. Bakarken ne oluyor bilmiyorum. İçimi içine çeken büyüleyici bir şey.

re, bir güzellik denizi, sevimli titreşmelerle gönlümü ferahlatan bir hava, derken bir melek sesi ve nefesi kadar gizli, ılık bir okşayış sarılış içinde kalıyorum. O ben, ben o oluyorum gibi bir şeyler oluyor, sizde de böyle şeyler olur mu?» (8) demişti.

Bu mevzu'da Avrupalı san'at tarihçilerinin şu görüşüne de dikkat etmemek mümkün değildir.

— «Türkler çizgi ve hatt san'atında en uç noktaya yükselmişlerdir.» (9).

Bugün hâlâ islâm yazılarının kullanıldığı memleketlerin çoğu güzel yazı mefhumundan habersizdirler (10). Bu durum gösteriyor ki yazıyı bir san'at haline getiren, onu güzel san'atların en güzeli yapan eller Osmanlı diyarında yetişmişlerdir.

Türkler, yazıyı seymiş, zirveye ulaştırmış bir millettir.

Dünyada mevcut pek çok değişik yazı sistemi arasında san'at cihetinde sonsuz bir estetik güce sahip olan bu yazıların sihirli kudreti nereden ileri geliyor? Herşeyden önce mistik tarafı ağır basarak İslâm'a mahsus kalmıştır. Hz. Ali'ye atfedilen bir söz vardır :

«Yazı, üstadın öğretisinde gizlidir. Kıvamı çok yazmaktır. Devamı islâm dînî üzere olmaktır.» Bu îman kuvvetiyle islâm yazısı yüzyıllara hükmetmiştir. Diğer taraftan harflerin başlıbaşına kıvraklığı ve bir kaç harfin yetişmesiyle kazandığı şekil zenginliği hele aynı ibarenin muhtelif istiflerle (Kompozisyon) yazılabilmesi sanatkârına yenilik kapısını açık bırakmaktadır. Bir harf icabında yalnız olarak bir kaç türlü yazılabildiği gibi kelimenin başında, ortasında, sonunda da ayrı ayrı şekillere bürünür.

Hiç bir suretle değişmeyen ve harf sayısı kadar şekilden ibaret olan lâtin alfabesinde veya çok zengin fakat münferit şekillerden ibaret uzak doğu yazı sistemlerinde bu estetik sonsuzluğun bulunması-

na imkân yoktur. Nihayet İslâm topluluğunun minyatür haricinde tasvire karşı alâkasız davranmasıyla resim zevkinin de yazıda tecellisinden hüsnü hat adetâ mücerret bir resim anlayışına sahiptir (11).

İslâmiyetin, resmî yasaklamasını tenkit edenlere, Prof. Dr. Celâl Esat Arseven'in şu satırlarını nakletmekte fayda görüyoruz. Acaba İslâmiyet, resmi yasaklamakla gerçekten hakikate muhalif bir emir mi vermiş? San'atın terakkisine set mi çekmiş?

— «İslâmiyetin, resim ve heykel yapımını men etmesi dolayısıyla sanatın inkişafına bir mâni teşkil ettiği fikrinin aksine olarak, İslâmiyetin yayılışından sonra san'at yeni bir seviye kazanmış ve büyük bir tekâmül safhasına girmiştir. "Allah (c.c.) güzeldir, güzel olan şeyleri sever..." Hadisi de gösterir ki, İslâmiyet güzeli sevmeyi ve güzelle kıymet vermeyi öğretmiştir. Her din, bir san'at doğurmuştur. İslâmiyet de, san'atı söndürmek değil, İslâm olan milletlerin san'atlarında yeni bir inkulâp meydana getirmiştir» (12).

Türklerin en ziyade ileri götürdükleri san'at nev'i olan hüsnü-hatta mevcut ruhanî hendese, mimarideki başarımıza da belki sebep teşkil eder.

اطلبوا العلم من المهد إلى المهد

Mimariden, mûsikiye, tezhipden resme kadar bütün san'atlarımızın Batı tesirinde kalarak soysuzlaşmasına son devir hattatlarının ölümüne kadar günü gününe âlâ derecede ve millî bir hava içinde hatt san'atını başarılı olmasının sebepleri araştırılacak olursa şu iki sebep üzerine eğilmek gerekir :

1 — Diğer san'atlarda olduğu gibi bünyesine tesir edecek bir mukabilinin Avrupada bulunmaması.

2 — Üslûp mektebine sahip hatt üstadlarının elinde nesilden nesile sağlam kaidelerle intikali.

Arapların, «Güzel yazı okunabilendir.» şeklinde bir sözleri vardır. İslâmiyetin ilk asırlarında güzel yazı yazmanın mânâsı buydu. Hatt, sadece okuma yazma vasıtası olarak kullanılıyordu. Osmanlılardan

ince yazının en parlak devri onüçüncü asırda, Abbâsi saltanatı sırasında. Aslen Amasyalı bir Türk olan ve Halife Musta'sım'a nispeti dolayısıyla Yakût-u Musta'sımı diye tanınan bu üstadın zamanında aklâm-ı sitte denilen altı cins yazı bütün teferruat ve kaide-leriyle İslâm âleminin yanı sıra Anadolu'da da yayıldı ve bir asır sonra Şeyh Hamdullah eliyle Türk tarzına büründü. Şeyh'in estetik zevki ve terkip kudreti aslında Yâkut'a mugayir olmayan ve O'nun yazdığı en güzel harflerin seçimi ile ortaya çıkan tarz idi. Osmanlı cemiyyetinde Yâkut tarzı unutulup Şeyh yolu hâkim oldu. Buna karşılık İran, önceden benimsediği Yâkut tarzını unutmadığı ve bırakmadığı için Ahlâm-ı sitte onlarda bir tekâmül geçiremeden o vadide kaldı ve giderek geriledi (13).

Bu altı cins yazı ve diğer yazı cinsleri hakkında İnşâallah ileride örnekleri ile geniş malûmat arzelmeye gayret edeceğiz.

- (1) Türk Ansiklopedisi C. 3, S. 252.
- (2) Türk Ansiklopedisi Uğur Lerman'ın makalesi C. 19, Hatt maddesi.
- (3) İsmail Hakkı Baltacıoğlu, Yazının usûlü Tedrisi S. 4. Matbaa-i Âmire 1340, İst.
- (4) Uğur Derman: Türk Ansk. C. 19, Hatt maddesi.
- (5) Erdoğan Munis: Evrimi ile Yazı San'atı S. 30.
- (6) İbnül Emin Mahmud Kemal İnal: Son Hattatlar, S. 8.
- (7) A.g.e. S. 79. Yapı ve Kredi Bankası Neşriyatından Tör-As Ofset Basımevi 1969 İst.
- (8) Kalem Güzeli C. 1. S. 69, Ay-Yıldız Matbaası, 1972 Ankara.
- (9) Tercüman - İnci Gazetesi, 26 Ekim 1973 tarihli nüshası.
- (10) Uğur Derman, A.g.e. C. 19.
- (11) Uğur Derman, A.g.e. C. 19.
- (12) Prof. Dr. Celâl Esat Arseven, San'at Tarihi, S. 35.
- (13) Uğur Derman, A.g.e. C. 19.

«Sevgili gençler, Allah demenin, iman demenin, ahlâk demenin yasak olduğu bir devir... Bundan 33 yıl evvel Büyük Doğu'nun kurulduğu devir. İşte Anadolu'nun maddî, mânevî her bakımdan çoraklaştırıldığı o devir. den şu kadar zaman sonra, Türkiye'nin bütün mes'elelerini konuşan mânâyı ifade ettikten sonra 1977 nin bu ilk konferansına başlarken sizleri en derin rikkat ve şefkatle göğsüme basıyorum.

DÜNYANIN EN ÇETİN DÂVÂSİ

33 seneden beri anlatmaya çalıştığımız dâvâ, dünyanın en çetin dâvâsıdır. Çünkü bu dâvâ bütün insanlıkça bilinmeyen dâvâsı... En büyük delil işte budur; mâlik olduğu sanılan mahrumiyet...

Bu çetin dâvâ bugün dünyada kıvranan devletlerle, çırpınan cücüler arası belki en yüce kaabiliyetleri ifade eden Türkiye'de en büyük davete muhatap oluyor. Yani dünyayı kurtarıcı davetin yeri, kıvranan devletlere karşı çırpınan cücüler arasında Türkiye'ye düşüyor. Ve sana düşüyor.

Bakın fezada çınlayan sedaya :

«Eyvah, eyvah Sakarya.. sana mı düştü bu yük?

Bu dâvâ hor, bu dâvâ öksüz, bu dâvâ büyük...»

BİR İNKİLÂP BEKLENİYOR

Evet.. bütün dünya, bu arada bütün islâm âlemi ve bu arada Türkiye müthiş ve muazzam bir inkılâp bekliyor, lâfta değil, fiilde inkılâp ...

İnkılâp nedir? İnkılâp, Türkiye'de ne kadar mümkünse o kadar ucuzlatıldı. İnkılâp insan için, gittikçe mükemmelleşen merhalelerden geçerek ilâhî visale ermenin çileyle yoğrulan hamlesidir. İnkılâp Allah'a kul olabilme gayretinin mütemadi tekâmülüdür. İnkılâbın gayesi, fert ve cemiyet halinde bir halden daha mükemmel hale geçmenin misyonunu, memuriyetini ifa etmekten ibarettir. İnkılâp (malûmların zannettiği gibi) şu sırada midemizi dolduran maddenin şu kadar zaman sonra inkılâp edeceği madde değil...

Cem'attan (cansızlardan) insana doğru bir akış halinde bu kâinat.

Evet.. cem'ât (cansızlar) nebât (bitki) olmaya doğru çekiliyor, nebât hayvan olmaya doğru, hayvan da insan olmaya doğru... Fakat bütün akış muvacehesinde her maddenin hakikati yine kendisinde; cem'atın hakikati cem'atta, hayvanınki hayvanda ve insanınki insan-

da kalarak bir çekiliş mevzu-u bahıls.. Yoksa ki, Darwinizmin iddia ettiği mânâda maymundan insanın meydana gelmesi kabilinden bir tekâmül değil...

Tasavvuf'ta bir ölçü var; *üstün varlığın hesabını veren bir ölçü..* «Allah kâinatı insan için yarattı, insanı da kendisi için.» İşte ölmez ve solmaz, ideal. İnkılâp mütemadilen bu ideale doğrudur. Tasavvuf ki İslâm'ın bătınıdır, ruhudur, özüdür, mânâsıdır. O bütün hakikatleri mutlak ifadesiyle verir ve bunun ölçüsü zaman ölçüsüdür. Bu ölçü, vahdet-i vücud denilen vücud birliğine, varlık birliği ifadesine en güzel bir mihenk teşkil eder. Zaman.. İnsanın halledebilmek için beynini kanattığı fakat kenarına bile varamadığı büyük bir sır... Bu sır en isabetli denilebilecek beşerî teşbihle ağa benzetebiliriz. Allah zamanı bir ağ gibi insanın ve bütün maddelerin üzerine atmıştır ve bütününü insan ve madde bu ağın içinde Kudret-i ilâhî'nin emrinde dir.

VARLIK VE YOKLUK

Tasavvuf'ta sır mahiyetinde şöyle bir ölçü daha var : «Bir varlık ve bir yokluk arkasından, bir varlık ve bir yokluk..» Yani Allah, her an kâinatı var eder ve ihya eder. Çok mühim ve büyük bir sır.. Allah'a karşı itikadı zayıf bazı zavallılar şöyle derler : *Allah bu kâinatı —her nasılsa— yaratmış (hâşâ), tepeye çekilmiş seyretmektedir, —bugün— olmakta olanlara en karışır?»*. Anlayıştaki sakamete bakın... Allah Kur'an-ı Kerimde buyurduğu üzere, «Her an var eden ve her an yok edendir.» O an'ın ölçüsü nedir? O an'ın bir ölçüsü, mikyası yoktur. Daha evvel bir konferansında söylemiştim; bir dairenin üstündeki ona bağlı bir hat gibi... Bir tek nokta düşünün çizgi ile daire arası tek bir nokta. Daire döner ve çizgi olanca esnekliğiyle mütemadilen yer değiştirir. İşte bunun gibi bütün maziye tek bir an'ın içinde düşünebilirsiniz. Öyle ki, milyonlarca senelik mazi o bir tek an'ın içinde.. İstikbal; o bir hayâl... An bu an, dem bu dem diyor ki, Cenab-ı Allah; «Ben insanı, eşyayı ve hâdiseleri teşhir için kendime hâfiye olarak yarattım.» İşte büyük vazife bu oluş ve bu akış içinde ve nihayet mahiyetindeki ilâhî gizlilikten mütevellid bir devam halinde görünen fakat ızdıraplı bir kafanın bir çukura düşer gibi içine düştüğü o oluşun cereyan ettiği o bir tek anın içinde olmak, yani gerçek oluşa *nail olmak...*

Vazife dedim. Esfel-i Sâfilin (sefillerin sefili) diye yâdediyor. Allah bu âlemi, bu dünyayı, sefillerin sefilinden, alâların alâsını bulmaya doğru, kesiksiz hareket bu vazife. O halde vazife, «İNKILÂP». Nitekim vazifeyi gene, bütün dünya nizamını tâyin edecek kuvvette, üç hâdis'ten biri.

BU OLUŞ'UN İNKİLÂBİ

Allah'ın resulü buyuruyor ki: «Hiç ölmeyecekmiş gibi dünya için, hemen ölecekmiş gibi ahiret için çalışınız..» Böylece inkılâp meşhuru, fert ve cemiyet olarak ölümsüzlüğe ermenin hamlesi ve rejimini ifade etmektedir. Dünyada ebedi hayata kavuşmanın metodlarından biri; aramaktır.. Bunun zahirdeki ismi; bulmak... Fakat akıl en büyük belası işte buradadır. Şöyle ki; aramak, sadece aramak için olursa, felâket.. Şayet aramak bir gaye için olursa mükemmel bulmak.. her bulunan şey donduğuna göre, billûrlaştığına ve pasalaştığına, bayatlaştığına göre aramak niçin? Bulmak böyle olunca ve aramak sebepsiz gibi görününce buluş içinde bütün bir şeye, bir fâniliğe rast gelmek ne sebep?

Burada en ince sırrın muhatabıyız: Evvelâ bilmek lâzımdır ki; herşeyin başında bâtil ve hak'kın ifadesi geliyor. Bâtil.. ne varsa zaman ve mekân içinde ne kadar verimli olursa olsun hepsi bâtildir, herşey bâtildir. Bâtil olmayan hiçbir şey yoktur. Bâtil olmayan nedir, yani Hak nedir? Cevabı, Allah'ın, resulünden: «Allah'tan başka herşey bâtildir». Demek ki, bâtilar âlemi içinde bâtil olmayanı bulmak, ebedi hayata kavuşmanın metodlarından biri olduğunu söylediğim arayışın yegâne sebebidir. Netice itibariyle aramak bâtilar âleminde Allah'ı bulmak içindir.. İslâm'ın bütün ruhu işte bu arayışta. Şayet aramak için ararsan bulamazsın. Ararken bulduğun bâtil, oldukça aramaya mecbursun. Eğer bulduğunu zannedersen orda donar kalırsın.. yani yobaz olursun. Evet bütün sır burda. İslâm'ın bütün sırrı bütün ruhu burda... Netice, Allah'ı bulmak muhal.

Burada çok ince bir sır var tevhîd sırrı gibi. Şah-ı Nakşibend buyuruyor ki, «Allah'ı gerçekten tevhîd muhaldır..» Muhal mümkün değil, muhal çünkü, hakikî tevhîd kendinden geçmek hiçbir şey görmemektir. Orada bilmenin ilmi, bilinen her ilmin üstünde oluyor. Zaten ölçü konmuş. «Kendinden geçmek iman, kendinde olmak küfür...» Bihûdi ve Bahûdi.. Bihûdi; iman, Bahûdi; küfür. Şimdi bunun yanıbaşındaki akla düşen son hamle nedir. Şudur; Ne ki Allah zannedersin, O zannettiğin şey Allah'a peçe olur. Dikkat! onun da verasında, işte bulmak ve aramak da böyle, çok ince bir düşünce ve noktasına sevk ediyorum. O ki Allah sanılan Allah'ın zatına perdedir, nikâpdır ve bunu İmam Rabbâni Hazretleri en güzel bir düstûr içine koymuştur. Allah tecelli etti, veraların verasında, her veranın namütenahi verasında bunu akıl kolay kolay almaz. Dediğim gibi bulmakta veya buldum zannetmekte donmak. Her bâtil, zaman ve mekân içinde ne kadar verimli olursa olsun nihayet bir donmaya, bir bayatlamaya,

YETMİŞ

bir küflenmeye mahkûmdur. Eski mısırlıların zaman mukavemet mîmarisinde yaptığı ehamlar bugün zamanın elinde, şu elimdeki kuruşun kalem gibi yontulmaktadır. Mes'ele ebediyi bulmak. Yunus'un dediği gibi «Boyandım rengine, solmazam artık, âşığıam ölmezem artık.»

Şimdi bugüne kadar beşerin tarihinde iki sınıf inkılâp tanıyoruz.

TARİHTE İNKİLÂPLAR

Tarihte iki sınıf inkılâp vardır :

1 — Mutlak inkılâplar.

2 — Nisbî, Toprağa bağlı inkılâplar.

Mutlak inkılâplar; Resullerin getirdiği, yâni insanı insan yapan inkılâplardır. İkinci sınıf yâni nisbî, toprağa bağlı inkılâplar ise, feridin ve cemiyetin kendi öz, nefis muhasebesinden türeyen inkılâplardır. Mutlak inkılâp getirenler, sadece Peygamberlerdir. Burada bir mîzan var, inananlar için.. Peygamberler —bir teşbîh misâliyle— inkılâp; şu yerde, şu noktada gömülü bir hazine ise; onun yerini bilenlerdir. İkinci sınıf inkılâpçılar ise, onun yerini arayanlar.. Bunu bilenlerin ilmine vahiy diyoruz. Vahiy, yâni Allah'ın bildirisi.. İkinci sınıf yâni nisbî, toprağa bağlı inkılâplar ise fer —verilebilecek olan— isim de; tek kelimeyle, felsefe..

Tarihin bilebildiği, kaydedebildiğini bildiğini zannettiği insan hayatı 25 - 30 asırdan ibâret. Bütün bu devrede Hz. Musa'dan itibaren Hz. İsa ve Hz. Muhammed zamanında vâki olan üç mutlak inkılâp görüyoruz. Yine bütün bu devrede üç mühim nisbî inkılâp vukubuldu. Mutlak inkılâplardan ilk ikisi yani Hz. Musa ve Hz. İsa tarafından getirilen inkılâplar, sonuncusundan farklı olarak zaman ve mekân ile mukayyet idi. «O vücud bulacak» diye kâinatın yaratıldığı Hz. Muhammed'in inkılâbı için, zaman ve mekânla kayıtlı olmak bahis mevzuu değildir.

Toprağa bağlı inkılâplar ise şöyle sıralanıyor :

1 — Rönesans,

2 — 1789 Büyük Fransız İnkılâbı,

3 — Nihayet bugün insanoğlunu ölümden sonra dirilmesi mümkün olmayan bir ölümlle öldürmeye talip : Komünizm.

Mutlaklardan bu yana ondört, nisbîlerden bu yana ise 5 asır geçmiş bulunuyor. Her mutlak inkılâpçının karşısında mutlaka bir küfür kutbu görüyoruz; Hz. Musa'nın karşısında Firavun, Hz. İsa'nın karşısında Roma ve nihayet Kâinatın Efendisi karşısında topyekûn Küfür. Hz. Musa'yı; küfür karşısındaki cüreti kavmine vaadettiği Arz-ı Mevud menkıbesi ile tanıyor sunuz. Hz. İsa'da bütün mes'ele bir so-

YETMİŞBİR

luktan ibarettir. Bir soluk ki, —o devrin plâstik medeniyetini temsil eden— Roma'nın mermer sütunlarını bir mum gibi eritir gider.. Hz. Muhammed'in inkılâbında ise hâl, mâzî ve istikbâldeki bütün meseleleriyle kâinatın ve topyekûn muhasebesi vardır. En büyük mes'e-o. O inkılâptan nûmuneler göstermenin ne zemini, ne de zamanı. Bilmemiz lâzım gelir. Bir tek misâl söylemek yeter; Arabda kavmiyet asabiyeti bir tek tek, gaye ve dertti. Hiç kavmine lâf söyletmez. Düşünün ki, vedâ haccında Allah'ın Resûlü, bir devenin sırtında, «Lâzım olmak şartıyla lâzımsa, burnu halkalı bir vahşi geçse itaat etmekte mükellefsiniz.» Bütün başlar iniyor. Ve düşünün ki, bir av gayreti içinde babasının başını kesen mü'min Allah Resûlünün önüne, dizlerinin dibine koyuyor kelleyi, işte küfürde ısrar eden babanın, oğlunun tarafından verilmiş cezası... Görüyormusunuz inkılâp neymiş? Evet İslâm ile gelen ruh, saadet devrinde öyle bir disiplin, öyle birdir. Ve iç ifade, öyle bir insanî müessese, getirir ki, orada bugünün devrine ait her noktayı, böyle bir santral fişi halinde bulabilirsiniz. Tafsilâta lüzum yok. Pekiyi biliyorsunuz. Öyle derinliğe bir şey ki, bir vecd, aşk ki, Allahın Resulünü dinlerken, Sahâbi kendini şöyle izah ediyor; Sanki başınızın üstünde gözümüzü kırpsak uçacakmış gibi bir kuş varmışcasına dinliyorduk ve onun meclisi haricinde iki sahâbi ciğelerini hava ile doldursa onu bile idrâk edecek, onu dışarı atacak kadar öğreniyor, herşeyden, Resûlü dururken ve yanındakine şöyle diyor; «Gel seninle bir köşeye çekilelim de bir an îman getirelim.» Bugün İslâm'ın zamanı gelmediği halde söylüyorum, ıslâhı mevzu'unda yani İslâm'ın ıslâhı yoktur. Şahısların kendilerinin nefsanî ıslâhı vardır. İslâm'ın ıslâhı İslâm'ı anlamak mânâsındadır. Bu mevzuda tek örnek sahabidir. Çünkü, O dinin tebliğ aynasıydı. Bizim o aynaya, o aynanın içindeki hüviyete imtisal etmekten başka hiç bir yolumuz yok. Şimdi bu tarafımız malûm bizim, bu konuşmamız küfre ve inkâra karşı bir konuşma değil, şimdi onun sırası geliyor. Bunların inkılâp diye baktıkları şeylere bakalım; Yani her asırlık macera, Rönesanstan bu yana.

KÜFRÜN İNKILÂPLARI

RÖNESANS

Evet... Şimdi de Küfr'ün inkılâplarına bir göz atalım: RÖNESANS NEDİR?

Garplının ona verdiği mânâ şudur: «Aklın Kilise'ye (Skolastiğe) karşı intikamı... Skolastik; —bizdeki «malûmların» kasden medreseyle karıştırdıkları— Papaz hâkimiyeti, daha doğrusu, despotizmi altındaki kâinatı ablak bir surat halinde gösteren bilgi müessesesi gûya

YETMİŞİKİ

Skolastik bu. Evet akıl biraz sonra gelecek ne demek olduğu size izah edilecek ama, aklın değil kalbin toplu hakikat dedikleri bedahetlerimizin bir anda reddedeceği mânâsızlıkların yeri ve onu öğretenlerin bir nevi istismar değneği. «Dünya dönmüyor, şu gördüğün kırmızı şarap, Hz. İsa'nın kanıdır, şu gördüğün kuru ekmeğe, onun derisidir. vb.» İşte Protestanlık bu abeslerden kurtulmanın ve bu abeslerle mücadelenin mesleğidir. Fakat biz elbetteki bu abesleri reddetme mesleğinin yahut hareketinin fikir sahasında propagandasını yapamayız. Evet; Protestanlık, bu abeslere ve bu abesleri silâh olarak kullanılan kilise'ye karşı insan aklının müdafaasını yapıyordu. Fakat bu akıl Hak'kın önünde baş eğmenin, Hak'ka teslim olmanın terbiyesinden mahrumdur. Nitekim, ateşe atılan Rönesans kahramanlarından birisi —kurtulması için— kendisine tutulan putu ayağıyla iter ateşin içine ve cayır cayır yanar. Eğer bu adam hakiki iman adına bu hareketi yapsaydı, şehidlerin en büyüğü olurdu. Fakat tam aksine bütün bir imansızlık adına bu hareketi yapmıştır. Netice itibarıyla bir bâtıla karşı olmak, mutlaka haklı olmak değil, hele Hak'kı bulmak hiç değil... Evet, «yeniden doğuş» denilen rönesans işte budur: Eski Yunan ve Roma'nın yeni bir hassasiyetin potasında pişirilmesiyle vücud verilen Greko - Lâtin Medeniyeti... İşte bugün bütün dünya çapında propagandası yapılan «medeniyetin» riyazî ifadesi: (Yunan akli) + (Roma Nizamı = Hukuku) + (Hıristiyan ahlâk ve hassasiyeti). Bizde münevver geçinenler, bir şeyin hiç çilesini çekmeden maymunvarî taklitçiliğe pek düşkün oldukları için, Rönesansla beraber pişirilen Humanizm'i hakikî mânâda insaniyetçilik zannederler. Fakat taklide çalıştıkları humanistlerin gayri insanî nice hususiyetleri vardır ki onlardan bihaberdirlere. Evet herşeyin olduğu gibi insaniyetçiliğin de şaşmaz ve sarsılmaz ölçüleri yalnız islâmda... İşte bu hakikate bigâne kim varsa, «büyük» diye kabul ettirilmiş, kahramanlaştırılmış yahut putlaştırılmış; hepsi de —bilerek, bilmeyerek— birer vatan batırcısından başka bir şey değildir. Evet dönün bakın; politikacısı, muharriri, profesörü, edibi, ilim adamı ve şâiriyle hepsine bakın...

Tarihin hakikâkatini bilenler kabul ederler ki, İslâmiyet olmayı Rönesans da olmayacaktı. Rönesans'ın gerçekleşmesinde daha evvel İslâm âlim ve mütefekkirleri tarafından yazılan eserlerin tesiri inkâr edilemez. İşte bu sebeptendir ki, Rönesans dine karşı hazırlanmış olmasına rağmen kendi inandığı dinî bâtılları öbürlerinden ayıklamış ve benimsediklerini bir hassasiyet halinde muhafaza etmiştir. Nitekim bu hassasiyet Fransız ihtilâlinde yediği büyük darbeye rağmen

men hayatiyetini muhafaza etmişti, tâa Komünizm inkılâbına ka-
dar...

Bütün bu oluşlara Türkiye ve İslâm âlemi gerekli dikkati göster-
memiştir. Halbuki dikkat edeceksin, dikkatle mükellefsin. Fakat o
dikkat yok... Zaten devir onbeşinci asır, yani yükselme devrimiz. Bi-
zim tarih tezimizi bilirsiniz. Bizim alçalmamız «dünya padişahı» Ka-
nuni Sultan Süleyman ile başlar ondan sonra değil. Öbür konferans-
larda, kitaplık çapta iddialar. Bunlar ve eserlerimizde bunun bütün
binası kurulmuştur. Şimdi rönesanstan sonra millet - millet inkılâp
halinde rönesans terennüm ederken yani yayılırken birdenbire iş ge-
lir, gelir XVIII. asrın sonlarına, imdat bize Roma! Fransız inkılâp
bütün mânâsı şu kadar ablak komünistler, Komünist fikriyatı buna
burjuvazi inkılâbı der. Çünkü, o burjuva düşmanıdır. Şehirliye bur-
juvaların miskin inkılâbı, ne münasebet?!

1789 FRANSIZ İNKILÂBI

Burjuvaların mistik inkılâbı derler.. Ne münasebet?! Bu inkılâbın
iki hususiyeti var. Birincisi hiç bir sinema filminde görülmeyecek
kadar muazzam korkunç bir sel akıtması olmasa, ikincisi monarşye
(derebeyliğine), insanın insanı istismarına karşı bir isyan hareketi
olması... Fakat aramak - bulmak plânında bu inkılâbın getirdiği ne-
dir? İki büyük belâ : Birincisi 19. asır başlarında sosyalizm ve ikin-
cisi, oluş sahasında demokrasi...

Evet beşeriyetin en büyük belâlarından ikisi... Demokrasiye belâ
diyorum, dikkat edin. Zaten Büyük Doğu dâvâsıyla meşbu olan bu
genç kendi diyalektiğini bilir. Demokrasi ve onu takibeden bütün il-
letler akıl terakki etmektedir. İhtilâl, yeryüzündeki bütün kuralları
monarşileri adamakıllı, korkutacak bir çapa ulaştırmıştır. Bir Napolyon
çıkmıştır. Bu arada üç fikir ve ihtilâl, inkılâb çivi gibi sabit gayeye
bağlanmaksızın dünyayı fethetmiştir. Öldü sanılan Fransız kavmi be-
her hududun her cephesinde askerlerin mahvolduğu inkılâbdan sonra
Goethe, «Yepyeni bir dünya doğuyor inandım.» sözünü söylemiştir
Valmi muharebesindeki öyle yalınayak askerlerin muntazam Prusya
ordularını yenmesiydi. Evet insanın insanı istismarı ve köle gibi kul-
lanmasına mâni. Şimdi Demokrasi nedir? Onun üzerinde duracağım
Demokrasi bir kelimeyle o da lûgatındaki menşei Demos - Kratos
Halk idaresi. Liberalizm ondan farklıdır. Liberalizm, Lâtince liberalis-
ten gelir ve şahsî teşebbüs mesleğinin ifadesidir. Halk iradesinin ifa-
desi olan demokrasi şimdi komünistlerin eline geçti. Halbuki komün-
izm temelinden halka zıttır. Halk diye bir şey yoktur komünizm için
«davarlar» vardır. Nitekim bizim için de halk diye birşey yoktur
Hakk vardır. Tam bu memleketin idrâkine göre gayet ileri bir yol ta-
YETMİŞDÖRT

ıbediyorlar. Halka bunu şırınga edip sonra geri halktan alma yolu-
na geçiyorlar. Haktan değil, dikkat ettiniz mi? Halbuki onların «hal-
ka rağmen halk için» diye bir tutumları vardır. Leninden beri «Hal-
ka rağmen halk için» bir doktor sözü gibi...

Demokrasi bir kelimeyle kötüye mâni rejim. Evet kötüye en faz-
la mâni olan rejim demokrasidir. Zira kötünün karşısına umumi ef-
kâr denilen bir mukavemet zinciri gerebilir. Fakat demokrasi bunu
yaparken diğer taraftan doğrunun meydana gelmesine mâni olmak
yolunda doğruyu meydana getiren illete mâni olmak için, beşeri idrâk
cehdini büsbütün tasfiye etmek suretiyle işi bir türlü şekilleneme-
mek, billürleşmemek neticesine bağlıyor. Bunun için diyorum ki,
böyle rejim olmaz, bulmak lâzım, fakat aramak - bulmak bahsinde
söylediğim gibi ebedi olanı bulmak....

SOSYALİZM VE KOMÜNİZM

Evet sosyalizm komünistlerin nazarında papazların okunmuş su-
yudur. Böyle söylerler komünistler. Halbuki komünizm sosyalizmin
azmanıdır. Şu kadar ki, komünistin bazı yerde bazı kerre doğru söy-
lemesi caizse bu tarif gayet doğrudur. Çünkü 241 çeşit sosyalizm sa-
pılmıştır. Sosyalizm nedir: Ferdî bütün mülkiyetlerden uzaklaştırıp
cemiyet hesabına çalıştırmak. Burada ferdin, mevhum bir mevhum
olan cemiyet tarafından haklarının çalınması meydana geliyor. Buna
mukabil kapitalizm cemiyetin hakkını çalıp ferde veriyor, olmaz...

Prudhon'un tâbiriyle mülkiyetin «hırsızlık» olduğunu söyleyecek
kadar ileri gitti. Fakat bu mülkiyet düşmanlığı aslında sosyalizm
değildir ve Sn. Simonizm adını alır. Bir Fransız ictimaiyatçısının gayet
güzel izah ettiği gibi onlar o devirde bir moda haline gelen «sos-
yal» mefhumunu aparıvermişlerdir. Zaten bütün marifetleri aparmak-
tır. Nitekim Materyalizm Hegel'e istinad ettiği halde mutekid Hegel'-
den aynı materyalizmi ve diyalektiği alıp itikadsızlık üzerine bina et-
mişlerdir.

Komünizm, sosyalizmin cazibesini kullanarak bütün meseleyi küf-
re bağladı. Şöyle ki, bu mefhumu Alman Kollektivizmi veya İlmî Sos-
yalizm namı altında bir mesnede oturtmaya çalışmışlardır. Fakat
komünizm esasen ne metafizik (Fizik ötesi) —ve hattâ— ne de bâ-
tal bir dayanağa mâliktir. Çok basit bir psikoloji bu.. Tıpkı «ilk ya-
ratılan köpekler sosyalist doğar» misâli... Mülkiyet nasıl hırsızlık
olabilir ki, kişi, «İktisabının görmekle» mükâfatlandırılmıştır. Fakat
her zıddın bir mukabili her mukabilin bir zıddı var, her tez bir anti
teze gebe... Hangi tez o tez ki bir antitezi mevcut olmasın. Evet o
tez sadece Peygamber yolu ve Allah'a itikad tezi... Evet komünizmin
neticede bütün meseleyi materyalizme ve ruhu inkâra bağladığını
YETMİŞBEŞ

söyledik. Bu arada kemmiyet sahasının sahte mantıklarını metod halinde kullanmaya başladı. Fakat ne yapıp edip herşeyi bir şeye bağladı. Dikkat edin.. Başka türlü komünizmle mücadele edemezsiniz. «Mü'min için küfrün kaynağını tanımak lâzımdır» diyor Muhiddin Arabi hazretleri. Başka türlü küfrü def ve iptal edemezsiniz. İşte o komünizm ki, Garb'ta saf doktrinler plânında tamamen iflâs etmiş bir fikir olmasına rağmen bugün her memleketin her türlü derdini hastalığını istismar eden bir kurulmuş politika halinde zehrinin sarmağa devam ediyor.

MAKİNE VE İNSAN

Dünya 19. asrın ilk yarısından itibaren sosyalizmle beraber makine hayatının doğuşuna da zemin teşkil eder. Makine Rönesansla başlayan hamle terakümünün bir neticesi olarak keşfediliyor ve der adımlarla yürümeye başlıyor.

Makine nedir? Bunun üzerinde ehemmiyetine binaen biraz duralım. Makine maddeye ait itici, gidici, dönücü, gelici v.b. —tek çizgi üzerinde— yani arada karar verme imkânından mahrum bir hassasın —fikri mânâda— bir faydaya bağlanmasıdır. Makine budur. Meselâ : «Hacıyatmaz» gibi mütemadiyen inip çıkan bir kol, kendisini devamlı indirip çıkartan mekanik bir tertip ifâde eder. Yani makine —diğer bir tarifle— fikrin madde hassaları içinde, tek çizgi üzerinde hareket kombinezonu demektir. O halde makine fikrin kölesidir. Halbuki bu köle bu günün mâbududur. Eğer Peygamberler olmasaydı tekerleğin bile icad edilebilmiş olacağına ben inanmam... Evet o bildiğiniz kağıdaki tekerlek belki keşiflerin en büyüğüdür. Düşünün.. Mesafeyi bitmeyen sonu gelmeyen bir daire içine almak, yani o tekerleği bulmak kolay değil...

Evet... Beşeri düşündüren, ona «düşüneceksin» diyen, Rodin'e «düşünen adam» heykelini yaptıran, ona o duyguyu veren, şu gördüğünüz fezaı tırnaklayıp yırtarak hakikati görmeye talip akli getiren sadece Peygamberlerdir...

Makine bugün beşerin aklının merkezi zannettiği beynine itlâk edilen bir isim haline geldi : Elektronik Beyin. Ne beyinsizdir o adam ki önündeki düğmeye bastığı zaman —çalışan— beynin kendisinde değil onda olduğunu zanneder. Bir zamanlar banka müdürü bir dostumla konuşurken ona dedim ki : «Bu makineleşme insan zekâsını nasıl buluyor farkında mısınız?» Banka müdürü dostum bana o zaman bilmediğim bir şeyi söyledi. Benim bildiğim şu idi ki, makine insanın hatasını da tekrar eder. Bir pilotun yanlış kullandığı bir aletten «aman ne yapıyorsun, çek şunu uçağı düşüreceksin» diye bir itiraz beklenemez. Bilmediğim ne imiş biliyor musunuz?.. «Ne diyorsun-

YETMİŞALTI

nuz siz?» dedi. «Sıcaklık, soğukluk farkından değişir o hatalar..» Elektronik beyin hava soğuyunca makinenin burnundan sümük gibi akıyor. Makineleşme ile ilgili diğer bir şaheser ifadeyi de muazzam mütefekkir —maalesef Yahudi— Şarlo'da görüyoruz.. Eğer devrinde makine olsaydı Nasreddin Hoca belki daha güzel bir ifade bulurdu. Evet Şarlo, herşeyin mekanize olduğu bir fabrika hayatını şöyle anlatıyor : «Mekanize bir yemek masasında bir kol geliyor, yemeği masaya bırakıyor, ikincisi lokmaları adamın ağzına veriyor, üçüncü bir kol da gelip «afiyet olsun» der gibi adamın ağzın siliyor. Düşünün ki yemekler bozulmuş. Birinci kolun getirdiği yemek yere dökülüyor, çiğnemek için gerekli zaman geçince ikinci kol diğer adama geçiyor, üçüncü kol da gelip aç adamın azını siliyor... Diğer bir misâl; üzerinde 6 köşeli düğmeler bulunan bir elbise giymiş kadınla karşılaşan amele, düğmeleri cıvata zannedip başlıyor anahtarla sıkımaya...» Evet işte makineleşen insanın âkıbeti. Benim bir teşbihim var; dünyanın en aptal adamının tırnaklarını keserken gösterdiği makine kaabiliyetini gösterebilecek zekâda, hiçbir makine yoktur. Bu demek değildir ki, makine kötü bir şey... Makine muazzam bir hâdisedir, söyleyeceğiz. Bu tehlike Garb'ta 19. asrın ortalarında ve ondan sonra sızmaya başladı... Avrupa'lı, çiğnediği ruhi kıymetlerin önünde kendi icad ettiği bir kıymetin gelip kendisini kuşatmaya başladığını hissederek gibi oldu. Böylece bir kıvrınma devri başladı. Konuşmamın başında kıvrınan devlerle çarpınan cücelerden bahsetmiştim. İşte bir çarpınan cüceler ülkesi olan memleketimizde en büyük dâvânın muhatabı sizsiniz.

TERSİNE İNKILÂP

Evet.. Bu kıvrınmayla beraber Avrupa'da Rasyonalizm (akılcılık) denilen bir cereyan peydah oldu. Fakat uzun sürmedi. 20 nci asrın başlarında aklı yerle bir eden bir filozof türedi : —ki yine Yahudi— Bergson.

20 nci asır ve daha ilk çeyreğinde bir Dünya Harbi. İkinci Dünya Harbi —ki çoğunuz ondan sonra dünyaya geldiniz— birincinin yanında bir hiçtir. Asıl büyük —tersine— inkılâp, Birinci Dünya Harbi ile oldu; şiir, bütün nizâmını kaybetti, dil'in bütün keilmelerini bir çuvala toplasanız ve rastgele bir niyet kuşuna çektirseniz o kadar abesin alt alta dizilmesine şiir diyeceksiniz... Resim, bütün eski nizâmını kaybetti. Bugün bir ölçü yoktur. Bir çocuk elini katrana soksa da duvara bir takım işaretler yapsa ve siz —üçüncü kişilere— deseydiniz ki, «Bu Picasso'nun eseridir» hiç kimsenin itiraz etmeye mecali yoktur.

YETMİŞYEDİ

Sosyalizm ve kapitalizmin teferruatına müteallik hükümler tarafımızdan yazılan eserlerde mevcut.. Ben beşeriyetin içine düştüğü hafakanı anlatmaya çalışıyorum. Evet akıl «terakkî» etti ve sosyalizm işte müzik; tam-tam dansı, Afrikalının harharaları ve işte mîmari; kupkuru bir küblizm.. Bütün bunlar bir tersine inkılâbın neticeleri!..

Nihayet Komünizm.. Daha evvel Almanya'da ortaya atılan ve Kapitalist Avrupa'da kendine meydan bulamayan bu fikir sistemi Rusya'da patlak verdi ve bir aksiyona inkılâp etti. Materyalizme istinad ettiğini daha evvel belirttiğim komünizm, makineyi bir ideal olarak ele aldı ve onu ilâhlaştırdı. Makineyi ilâhlaştırmak hamlesi Rusya'dan çıktı. O güne kadar makine bir hafakan getiriyordu, ama mühendisinin emrinde idi. Benim bir mısrada bu anlatılıyor; «Fabrikam mühendisin kaşısıdır. Ya dur, ya patla!»

AMERİKAN PRAGMATİZMİ

Ve karşımızda Amerika... Bahsettiğimiz tersine inkılâbın bütün mahsullerini alan, kat'iyen saf, mücerred tefekküre yer vermeyen her meseleyi tecrübeye dayandıran Pragmatizm diyarı. Meselâ, Amerikalı bugün kendince dinsiz değildir. Halbuki kim —hâşâ— Allah'a «gel de seni bir tecrübe edelim» diyebilir? Netice; bir kemiyet, korkunç bir kemiyet köpürüşü.. Bu köpürüş bütün keyfiyetleri eziyor! Bu tecrübecilik mahsulü kemiyet köpürüşünün hakkını inkâr etmemek ve dikkat etmek lâzım; ne oluyor, nerden, nasıl oluyor?..

Şimdi size bugüne kadar tam mânâsıyla formüle edilememiş olan bir inceliği ifade edeceğim; Komünizm müşahhas plânda Rus'un eseri... Yahudiden çıkar, fakat Rusya'da eşyaya tatbik edilir. Komünist, materyalist bir kafa taşır, fakat yaşayışı itibarıyla mistiktir. Buna mukabil Amerikalı, fikrini sorarsanız anti-materyalisttir, fakat hayatı ve kendisi bizzat materyalisttir. Şu zıtlar içindeki birliğe dikkat edin. Bunlar bugün iki büyük belâ halinde, beşeriyetin başı üstünde baltaları ellerinde beklemektedirler. Dikkat edin, biri kafasıyla mistik, hayatıyla materyalist, öbürü hayatıyla mistik, kafasıyla materyalist...

NETİCE VE TÜRKİYE

İşte bu Amerika'da da makine bugün bir ideal halindedir, yani «makine, her şeydir». Bu ilâhlaştırma insanı yok ediyor. İnsanın oluşu sebebini ortadan kaldırıyor! Burda güzel bir misâlim var, televizyonun başında idik. Hani o feza gemisi falân oynuyor. Ben de onu gördüm, yanımdaki arkadaşlara makinenin ne ahmak bir şey olduğunu

YETMİŞSEKİZ

yı yapan makineyi yapamadıkça makine öldürür.. Bundan murad nedir? Çile... Yani maddeye tahakkümün çilesi çekilecek ve teşvik edecek arkasından ve şimdi bu slogan halinde devlet büyüklerinin ağzında «Fabrikayı yapan fabrika» iki kelime söyleseniz olduğu yerde şapa oturur. Fabrika yapan fabrika nasıl yapılır göster bana. Devrimizin mühendisini, ham maddesini, tekniğini, imâl sanatını ordaya, ordaya, ordaya daireyi tamamlamak, göster bu arada.

Evet biz bu çilesiz profesörlerin halini bu zamandır layıkıyla dile getirdik. İşte içlerinden birisi bir takdir-i ilâhî olarak gerçekliği kendisi kalemiyle itiraf ediyor. Şu farkla ki, o «kurun-u vusta'da hademelik bile yapamaz» demekle medreseyi imâ ediyor. Fakat bu sözle kendisi ve kendisi gibilerin halini ortaya koyan o profesör —kulağına gitsin isterim— üniversite bir tarafa; ilk mektebe değil, tımarhaneye bile hademe olamaz. Bu değer hükmünün zımından istisnalarını daima tenzih ettiğimiz işbu profesörlerin —bize ve İslâm'a izafeten— dillerinden düşmeyen bir slogan var: «Çağdışı» Çağ; yani yaşanan devir, yaşanan an... Ve biz bu çağın dışındayız (!) Bu ne tuhafıktır, bu ne berbat demagojidir? Ah çağın ne olduğunu bir bilseler. Çağ; müşterek bir inanışın bütün esaslarıyla beraber hâkim olduğu bir çağın, bir merhalenin ismidir. Fakat çağ bu olmasına rağmen, bu ahvalin içinde; «çağdışı» tâbirine muhatap olanlarda, sanki bu sözde bir gerçeklik, bir hikmet varmış gibi acıip bir ürperme meydana geliyor ki acıiplik o kadar olur...

VE SONRA...

Şu maketler... kuru akılcılar; sahte müctehitler, İbn-i Teymiyeciler, Vahhâbiler ve bütünüyle bir İslâm âlemi... Felâket, felâket! Elinde maddî imkân olarak petrolden başka birşey bulunmayan ve onun musluğunu bazan açıp bazan kapamakla kurtulacağını zanneden, o nimetin ne büyük bir belâ olduğunu farketmeyen bir âlem. bir ehram manzarası, Kaide; mü'min, lâkin gafil. Zirveler; koyu cahil ve hepsi Batıcı.

Evet.. bunların hepsi birer maket. O gâyet güzel işlenmiş silindirdir şapkaları, sırmalı kasketleriyle, hepsi belli başlı bir tipin birer maketi... O maketler ki, hepsi de, tefekkürsüz, lidersiz, muhasebesiz ve rehbersiz..

HELE ŞU REFORMCULAR... HELE ŞU VAHHABİLER...

Nedir reform? Neyi reformasyondan geçirecekler? Neyin hangi çürük tarafını, ne ile sıvayacaklar, yahut neyin çökme ihtimali bulunan yerlerine payanda çekecekler? Dinde reformdan bahsettiklerine göre, demek ki, İslâm çürük, İslâm payandaya muhtaç öyle mi? Yok

SEKSEN

böyle dâvâ, olamaz böyle şey!.. Reformcu gördüğünüz yerde, hiç imanı olmayan bir kâfiri görmüş olmaktan daha fazla ürperiniz. Bunlar; iftira edemedikleri bir dil altı kanaatli halinde İslâm'dan şüphe edenlerdir.

Ve Vahhâbiler, Şeriat'ı tatbik ettikleri halde; İbn-i Teymiyye'nin kuru akılcılığına sarılmakta ısrar edenler. O İbn-i Teymiyye ki Kur'an-ı Kerim'de ancak mecâzî mânâda ele alınabilecek bir âyete kendi kuru aklına göre tefsirler ve yorumlar vermekten utanmayarak, munderden inip; cemaate; —aynen kelimesi kelimesine naklediyorun— «İşte benim şimdi bu minberden aşağı inişim gibi, Allah yeryüzüne iner.» diyen sapık! Öyle ki, hiçbir mecaz tanımayan düpedüz bir maddeleştirme.. Daha neler; Tasavvuf'un, velilerin inkârı, Muhiddin Arabi'nin tekfir edilmesi... Bütün bunlar küfürdür ve hilâf-ı hakikattir. Fakat bu küfrün rejimiyle yaşayan Hicaz'daki Vahhâbilere sorarsanız, «hayır biz sadece Hambeliyiz, Vahhabî denilse de olur» kabilinden cevaplar alırsınız. Bunlar akılcı geçinirler, en başta gelen eksikleri de akıldır. Nerde o üstün akıl, nerdesin ey akıllı inkâr eden akıl?

SAHİPSİZ MEMLEKET

İşte Bergson... Bergson ve İmamı Gazâlî; aklın hesabını verebilen iki büyük mütefekkir. Bergson son eserinin sonunda der ki; «Her şey mistik görüştedir, gerisi hikâye..» Evet bütün yaratıcı kaabiliyet ancak ve ancak mistik görüştedir. Bugün Türkiye, bahsettiğimiz maketlerin ve Moskova'dan devamlı «nota»sını alan komünistlerin istismar ve yıkıcılıklarına devam ettikleri bir ahval içinde, kurtarıcısını bekliyor... Öyle bir istismar ki, bu memleketin her sahadaki felâketi! Buna rağmen bu yıkıcı politika önlenemiyor. Çünkü bu memleket sahipsiz kalmıştır. Görüyorsunuz, bir çöp meselesinden bilmem nereye kadar...

Ben bu küçük zem ve öfkelerden ziyade, büyük oluşu anlatmak istiyorum. Bütün dâvâ şu noktada toplanıyor: İSLÂM'I BULMAK, İSLÂM'I UYDURMAK DEĞİL BULMAK!!! bütün formülümüz budur: MEVCUDU BULMAK VE HERŞEYİ BU MEVCUDA UYDURMAK!...

Biz diyoruz ki; bu zamana kadar gelmiş mezhepler ve meslekler içinde; hangisinin tâlip olduğu cennet var ise, onun hakikati (yani o cennetin, daha doğrusu o cennet hayalinin hakikati) o mezhep veya mesleğin isminde değil, kendi dünya hakkıyla yalnız İslâm'dadır.

Ve biz diyoruz ki; o mezhepler içinde —birbirlerini tenkid ederken gösterdikleri— ne kadar hastalık varsa, hepsinin devâsı yine İslâm'dadır. Bütün mesâilin halledilmesi bu şuura bağlı.. Çünkü Kapitalizm; bir yere kadar haklı, Anti - Kapitalizm; bir yere kadar haklı;

yahut Personalizm (şahsiyetçilik), veyahut Totalitarizm... bütün bunların hepsi ancak bir yere kadar haklı. Fakat hepsi eksik ve belâli. Ve bunların hiçbir zaman dilden düşürmedikleri hüriyyetin de aslı ve hakikatı ancak İslâm'da...

Bu zamana kadar, İslâm'ın san'atkâr mütefekkirleri arasında, bu dâvânın her bakımdan ağıyarını mâni, efrâdını câmi, yani icaplarına mânik hiç bir fert gelmedi. Meselâ; bir kahraman bildiğimiz ve boy le binmesine bir itirazımızın olmadığı Mehmet Akif şöyle demiştir: «Asrın ırâkine söyletmeliyiz İslâm'ı» Bu söz bir felâkettir! Tam aksine; «İslâm idrâkine söyletmeliyiz asrı» demek lâzım... İşte bütün çıkış kapımız bu olmalıdır. Artık ucuzculuğa paydos, kııntıya paydos! Yani; asır rapor verecek İslâmiyet hakkında öyle mi? Hayır!.. İslâmiyet tesbit edecek, asrın ne mal olduğunu... bütün kıymetleri ve kıymetsizlikleriyle...

Dünya öyle bir hafakan geçiriyor ki, sanki bir okyanusun ortasında bir trans-atlantik batıyor, ışıklar içinde, müzik sesleriyle. Ve bir çığlık yükseliyor; «kurtarıcı!..» Cihan bir sultan bekliyor sultane!.. Bunu Avrupalı büyük muharrirler bir ağızdan itiraf ediyorlar ve bunların başında Toynbie geliyor. Bu muharrir diyor ki; «İstikbâl İslâm'ındır, bu görünmektedir.» Ama biz kendi halimize baktığımız zaman bu sözden utanıyoruz. Halbuki, İslâm âlemindeki rolü bakımından istikbâle İslâm'ı hâkim kılmak Türk'e düşüyor. Öyle ki, Türk bugün bahsettiğim cüceler âleminin en devasız hasta cücesi olmasına rağmen O'na düşüyor. 33 yıldır bunun için uğraştık ve bu güne kadar geldik. Ben sizi, işte bu kadar çetin, bu en çetin dâvânın muhatabı olarak görüyorum. Ve ayağa kalkmanızı sokaklara dökülmenizi, bağırmanızı istemiyorum. Birbirinizle, iç içe, göz teması halinde için için kaynamanızı, pişmenizi bekliyorum. İşte tam yeri:

*Vicdan azabına eş; kayna kayna Sakarya,
Öz yurdunda garipsin, öz vatanında parya.*

Evet.. elinize bir sancak alacaksınız. Bu sancakta; bütün kıymetler, bütün tez ve bütün anti-tezleriyle bulmanın hakikatını ifade eden ve artık arayışı o büyük buluş etrafındaki natüralist sırlara tahsis eden tek vezin... Dâvâ bu; ve bunun diyalektiği, bunun fikriyatı, bunun mes'uliyeti, bunun zarâfeti, bunun kıyafeti, bunun edâsı, bunun tavrı, bunun heyecanı ve nihayet bunun aksiyonu...

*Yol O'nun, varlık O'nun, gerisi hep angarya;
Yüzüstü çok süründün, ayağa kalk Sakarya!*

BİR
GÜN

Vahit ÇABUK

*Kokusuna mahkûm gülün
Ağit gibi duygular yığılmış
Şimdi anlamak ayrılığı
Güneşin saygınlığına
Yârın bulunmaz düşüncede
Hele gül kokusu hâç
Anlaşılmış mı karanlıklar?
Güneşsizliğe alışılmış mı?
Sonra o ne kadar düşünce
Ve bırakılmış hayâller, ümitler
Öylesine sevmek yalnızlığı
Ve sırların içine gömülmek
Güneşe saygıyı yitirmemeli
Bir gün ölünecekse bile!*

SEKSENÜÇ

İSTİFA

İ. BALCI

İnsan ve varlığıyla başlayanlar...

Korku nasıl başladı, insanla mı, doğuşuyla mı?.. Korku insanın doğuşuyla, ona cevabı da aynı anda başladı. Önce dünyaya gelmenin korkusu. Cevabı da ağlamak. Sonra insan ömrü, insanlık ömrüncce devam etti ve tekâmül ederek devam ediyor bu korku.

Doğan çocuğun eşyadan korkusu evden başladı. Önceleri oynayıp etrafında fır döndüğü ateş, elini yakınca, evdeki en büyük kâbusu oldu. Uzaklaşabildiği en uzak yere vardı, evin bir köşesine, oradan seyretmeğe başladı olanları. Sonra her bulduğunu ağzına sokmanın cezası, biberle yaktı dilini. Gerçi iyi yapmıştı dilini biberle yaktığına. Belki dilinin biberliği birazcık azalacaktı. Ama biber de korkutmuştu onu. Ortalıkta dolaşan kediyi seviyordu. Kuyruğunu yakalamış asılıyor, kedi de acı acı bağılıyor, miyavlıyordu. O ise hâlâ kuyruğuna asılıyordu. Canı acıyan, kurtulmak isteyen kedi, son kozunu kullanmış, çocuğu tirmalamıştı. Acı acı bağıırma sırası çocukta; ağlıyordu.

SEKSENDÖRT

Kış mevsiminin süt beyaz örtüsünü sevmiş, camın arkasından, dışarı çıkınca üşümüştü. Kar, tıplı, bora sıcakta güzeldi, ama çiğ her şeyi bozmuştu. Bahar akşamlarında şimşek parıltılarına gülmüş, gök gürültüsünden korkmuştu. İp gibi yağın yağmurun intizamı hoşuna gitmiş, dışarı çıkınca sırlı sıklam olmuştu. Her yanı seller basmış, hiç birşeyini alıp götüremediyse de, yaldızlı hayâllerini süpürüp götürmüştü.

Koçlar, tekeler, tek oyuncuğu olmuştu, fakat onlardan yediği toslar dünyasını değiştirmeyse de, suratı değiştirmişti. Her zaman oynadığı köpek, arkadan gizlice süzülerek ayağını ısırılmıştı. Her gün oynadıkları dere, elbiselerini götürmüş, hergün yüzdükleri deniz arkadaşını boğmuştu. Ava giderken avlanmışlar, yırtıcı, hayvanlar arkadaşını param parça etmişti. Her zaman bindiği atı; onu sırtından fırlatmış, saatlerce düştüğü yerde yığılıp kalmıştı. Kağı arabasıyla çiftte varırken, öküz arabayı yuvarlamış, kıl payı kurtulmuştu. Bunların hepsi kötü şeyler ve güç şartlardı ama, yine kurtulmuştu. Ya şu insanların yaptıkları... İnsanlar... İnsanlar... Neler yapmaz insanlar. İnsanlık çok şey yaptı doğduğundan bugüne ve hâlâ da yapıyor.

İnsanların ilk savaşı tabiata karşı idi. İlk tedbirleri yırtıcı hayvanlar içindi. İnsan, eşyadan, insan dışı canlıdan korkuyordu. Bu korku bir çok çareler doğurdu. Hayvanların korkusu içerisinde yaşarken, güzel güzel, mutlu ve mes'ud yaşıyorlardı. Belki birazcık endişe, birazcık korku da olmasaydı yaşamının tadı tuzu olmazdı. Çorbada biber kabilinden bu kadarcık korku lâzımdı.

İnsan, insana kuyu kazmasını bilmezken, bir fesat kaynatıldı; insanlığın fesadı. Karganın öncülüğünde, insanda insana kuyu kazmasını öğrenmişti. Merdivenlerle devamlı yukarlara tırmanırken, kuyulara inmek için de merdiven lâzım oldu. Aşağı, yukarı, iki yöne de sefer vardı artık. Gün geçtikçe seferlerin dengesi bozulmaya, tek yöne doğru kaymaya, kısacası insanlık açık vermeye başladı. Kapatacağı yerde, hergün insanlığın aleyhine işliyordu bu açık. Ve gün geldi, merdivenler tek yönlü iş görmeğe başladı. İnsanlık duyduğu siren sesleriyle bodrumlara inmeye mecbur kaldı. Ne zamana kadar mı? Belki de bodrumlar ve her şey havaya uçuncaya kadar. Kuyu kazmakta, kuyulara inmekte. Yetinmiyecekti bu kadarcık şeyle, daha çok kuyular kazacaktı, ilkelinden modernine kadar, vahşi kuyular.

Yumrukların, taşın, sopanın konuştuğu az gelmişti insana. Az buluyordu bu lâf ebeliğini. Lâf yetiştirmesi gerekti, lâf yetiştirmeye başladı. Kılıç, kalkan, ok, hançer, kargı, mızrak nerden öğrendi konuşmayı diyeceksiniz ama, onlar ana dillerini konuşuyorlar bilmiyor

musunuz? Bu konuşma, bazan konferans, bazan seminer şeklinde devam etti. Az buldu insanlık bu konuşmayı. Yeni diller bulmalıydı. Bu diller konuşulurken, bunlar ana dil tarifinin neresinde yer alacaktı. Kolay... Bu ana bir kaç dil biliyor der, çıkarız işin içinden. Öyle oldu. Konuşmanın duyarlık alanını genişletmeye oy birliğiyle karar aldılar. Telefonun çok sonradan farkına varacaklardı ama, top, tüfeğin uzaktan uzağa konuşmasını niçin telefon konuşması saymıyorlardı. Atom, hidrojen, kobalt, napal bombaları, biyoloji, sam tüzeleri, roketler, mirage ve konkord uçakları yanında çok küçük kaldıkları için mi?

İnsanlık yumurtluyor ama ziyafet yok. Tavuk gibi hergün değil, horoz gibi yılda bir yenilmeyeni...

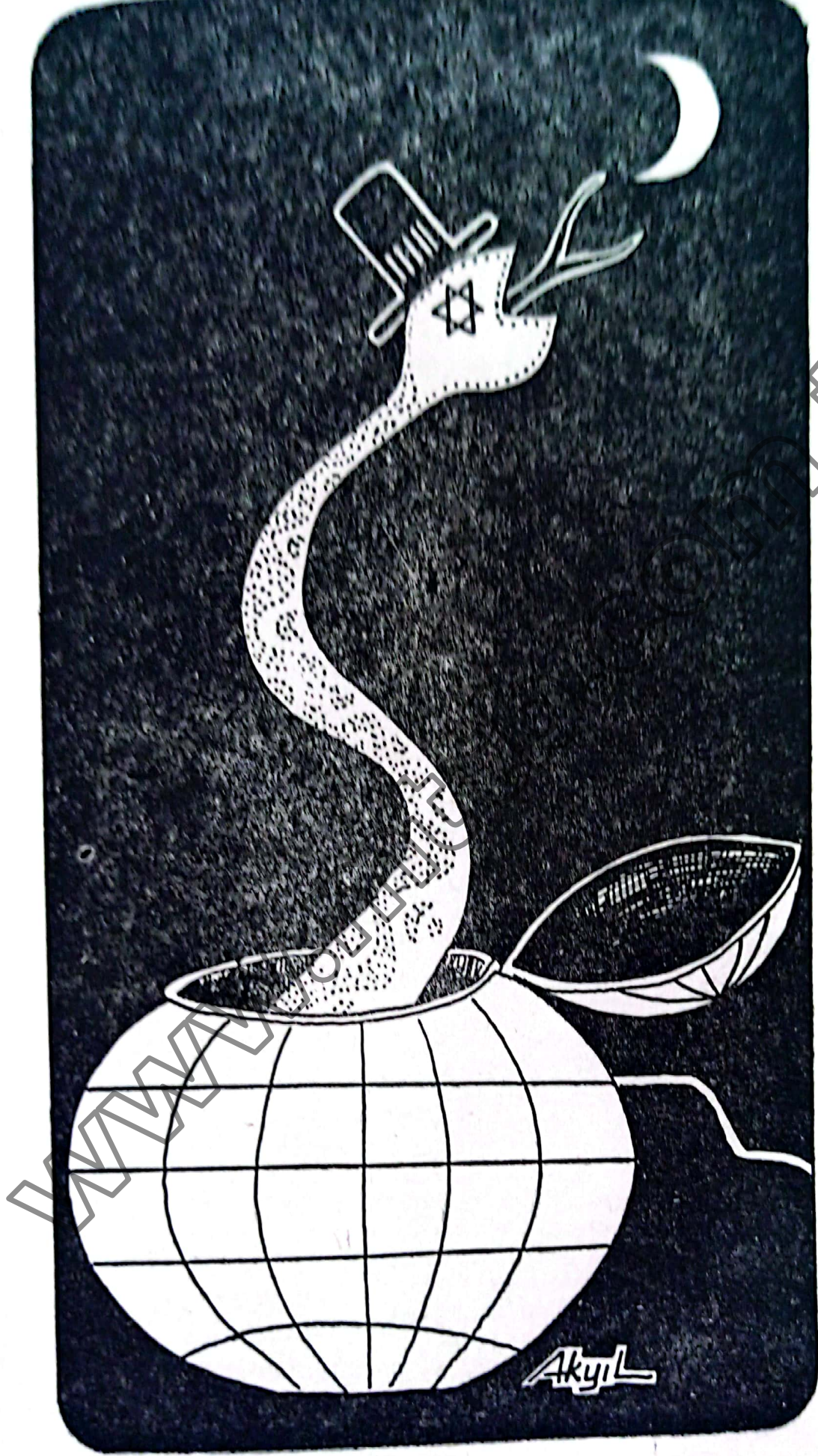
Medeniyet diyerek insanlığı çökertiyorlar. Bunun adına mı medeniyet diyorlar. İnsan, insana, insan insanlığa kuyu kazıyor. Ateş, biber, kedi, köpek, at, öküz, vahşi, yırtıcı hayvanlar. Gök gürültüsü, şimşek, yağmur, sel... Kar, bora, çığ, hepsine, hepsine çoktan razı insanlık. İnsanlığın yaka silktiği, insanın yaptıkları. İnsanın bu yaptıkları, göz nuru, el emeğimidir? Zihnini yorduğu, bütün mesaisini, koca bir ömrünü verdiği bunlar için mi? İnsan, insanlık ve ondan yüceler için savaş verirken, insan insan için, insana karşı savaş veriyor. Kimin savaşı kazanacağı belli değilse de, sızan haberlere göre, insanlık cephesinden alınan habere, istihbarata göre, insanlık cephesi mağlup olarak savaşa devam ediyor. Neslinin bekâsı uğruna, ölüm kalım savaşı. İnsanın savaşı insana karşı, ego'dan ego'ya selâmlar diyor insanlık.

Sevgiden uzak, acımadan uzak, bir savaş sürüyor insanların yaşadığı dünyada.

Tarih belki de böylesi savaşa şahit olmamıştı. Dünyanın savaştan habersiz kalan köşesi kalmadı. Silâhlı savaşın bittiği yerde, daha acımasız bir savaş başlıyor. Korkunun en çirkini, dünya yüzünde hakimiyetini sürdürüyor. Korkuyu korkutamayan, çirkin bir korku salgını. Radyoaktif ışınları gibi çok hızla ilerliyor. Hergün bir şehirden daha, hayatı geri gelmeyecek şekilde siliyor. Radyoaktif ışınlarından kurtulmak için tayfalarıyla denize açılan gemi de uğrayacak liman bulamıyor. Ne yapsınlar, şaşkın tayfalar can yeleklerini takmışlar.

İnsan korkuyor. O'ndan değil, insandan korkuyor. Karşılıklı sevgi, saygı, yerini korkuya bırakmış. Muhabbetin düzenlediği hayatı korku düzenleyince ne olursa, şimdi o oluyor... Sevginin, saygının yıkılmasından, basit korkuların yıkıldığından sonrasına. İnsanlığın istifa dilekçesi yazılıyor. Henüz daktilodan çıkmadı...

SEKSENALTI

SEKSEN YEDİ

İSLÂM İNKİLÂBININ ESASLARI

Şeyhmus DURGUN

Asrımız... Ve, asrımız içinde insanlık... Her tarafta ateş, kan, vahşet, açlık, sefâlet ve barut kokuları... Dişiyile, tırnağıyla, teriyle, kanıyla bir parça ekmek, bir yudum su için mücadele verenler... Sü-rüyle sahipsiz çocuklar... Tümenlerle işsizler... İstediginiz kadar yan-kesiciler, hırsızlar, dolandırıcılar... Terbiye mahrumiyetinin en aşağı derekesini gösteren âsi gençler ve bunların rezaleti, cinayeti, vaha-meti, her şeye hiyaneti... Paranın her kapıyı açtığını gösterircesine, bir bakıma ispat edercesine rüşvet verenler... Edebsizliğin ve hâyâsız-lığın zirve noktasında, «edep» ve «hâyâ» gibi ulvî kelimeleri maziye çivilemişcesine bir davranış içersindeki kadınlar, kızlar... Taptığı ve herkesin tapmasını istiyen parasıyla kapitalistlerin; masum insanla-rın, genç kızların iffet ve ismetlerini harcayıp, harcatmaları... Bütün zamanını tek mutluluk kaynağı (!) zannettiği içki ile heba eden, ah-maklığın zirvesinde insanlar... Kendi menfaati için her türlü namus-suzluğu işlemekten asla çekinmeyenler... Hayatı, yalnızca, yiyip iç-mekten, yatıp kalkmaktan ibaret zanneden milyonlarca insanın oluş-turduğu yığınlar...

Ve daha bilmem, lûgatta, binlercesiyle zulmetin, kötülüğün, «iyi» ve «güzel» her şeyin zıddının remzi kelimelerle ifade edilebilecek sı-fatları üstünde, elbise giymişcesine, toplıyan insanlar... Ve bütün bir beşeriyet...

Bilmem, insanlığın halini anlatmağa devam etmek gerekir mi? Anlatılabileceklerin tahminini sizlere bırakıp, biz hükmü verelim... Herkesin, her akli selimin ereceği hükmü...

Aşikârdır ki, insanlık; dünya çapındaki buhranın, veba salgını gibi, ferdleri kırıp geçirmesi şekilde tecelli eden hastalığın, en kor-kunç, en ateşli halini yaşıyor. Buhran zirve noktasında... Her saha-da aynı hal ve aynı teşhis... İnsanlık, buhransızlığa, KURTULUŞ'a geçişin kritik dönüm noktasında... Hüküm bu. Ama...

SEKSENSEKİZ

Ashnda, yapmak istediğimiz, bu teşhisi belirtmek değildir. «Neden?» denilecek... Cevap basit ve tek... Müslüman için bu hükmü vermek belki, kolayların en kolayı... Neden mi? Bunun da cevabı basit... Müslüman, inandığına gerçekten kemâl haddiyle inanmış bir müslüman, bilir ki : *Bunun böyle oluşunun sebebi, sadece ve sadece, beşeriyetin tek KURTULUŞ reçetesi olan İslâm'ın tatbik edilmemesidir.* Tatbikten kasıt İslâm'ın bütünüyle, herşeyyle tatbikidir. Yoksa bir kısmının tatbiki, geri kalan kısmın tatbik edilmeyişi, tıpkı; bir hastaya verilecek ilâcın gerekli dozda verilmeyişi gibi bir etki yapar. Neyse... Asıl mes'elemize suallerle girelim.

«İnsanlık buhran içinde kıvranırken, müslümanlar bu durumdan etkilenmiyorlar mı? Müslümanlar, kendi inançlarının hâkim sistem olmayışı, bırakalım bunu da, kendi inançlarının camii dışını alâkadar eden kısmından camide bile bahsedemeyişleri, onların esaret içinde olduklarının en bâriz ve en sarîh delili değil mi?»

«Yok» diyen ya kendi nizamının muhtevasını bilmiyor, böylelikle durumunu tespit edemiyor, ya da bilip de söylemiyor. İkinci şıktakilerle işimiz yok ...İşimiz birinci şıktakilerle... Bu hükmü, bu kesin ve net hükmü, yani, inandığı nizamın hâkim olmayışından doğan «KÖLELİĞİ» ni, bâtil nizamlara köle olduğu hükmünü, her bilmiyenin beynine, ruhuna, kalbine çivilercesine anlatmak, her müslümanın olduğu gibi benim de görevim. Bunu söylemekle görev bitiyor mu? Hayır. Asıl olanı bundan sonra başlıyor.

Asıl görev; köleliğin kalkması, gerçek hürriyetin gelmesini sağlama yolunda, her şeyiyle vesile oluştur, vasıta olmuştur. *Kölelikten kurtuluşun yolu; içinde yaşanan, köle olunmuş, daha doğrusu, edilmiş düzeni yıkmak, kendi saâdetini, kendinle birlikte insanlığın mutluluğunu ve kurtuluşunu sağlayacak «İslâm Devleti»nin hâkimiyetini sağlayacaktır.* Sebep, köle oluş değil, sadece müslüman oluş ve İslâm'ın dünyaya hâkim olmayışıdır. Ama, kölelikten kurtuluş, hürriyete eriş bunun neticesi...

İçinde bulunduğun, yaşadığımız düzeni yıkış nedir? Cevabı biz değil, üstad versin.

«Bir bünyenin, kendi içinde, kendi öz nizamını sarsıcı ve yeni bir nizama yol arayıcı her hareket, ihtilâldir ve bu davranış, içi beşeriyet kadar kalabalık tek fertten, üç beş kişilik aileye, sekiz on ailelik kabileye ve koskoca cemiyete, hâsılı topluluk belirten her varlığa kadar, esasta ve mücerrette birdir.» (1).

Kölelikten KURTULUŞ'ta vasıta olan, aslî ve hakîkî mânâsıyla «ihtilâl, Allah'ın insana biçtiği memuriyeti bilenlerce ne kadar mâ-

nâlidir!» (2). Mânâsı gerçekten büyük, fakat; şimdi beşeriyetin anladığı süflî mânâsıyla, gerçek muhtevasından sapmış mânâsıyla değil; her şeyini, usûlünü, stratejisini, programını, taktiğini hâsılı her şeyini İslâm'dan almış mânâsıyla büyük... Bu noktada insanın durumunu

«İnsan, nefsinde ve cemiyetinde, kendi ölçüsüne göre aradığı cennetin engellerine karşı daima ihtilâl halindedir.» (3). Bu hâl sürekli kıyamete dek sürekli. Müslüman, sürekli bir ihtilâl içindedir. Netisine, bâtıla, bozuğa, kötüye, zûlmete, sömürüye, emperyalizme, taktik çiliğe, hâsılı kendinden ve kendi inancından olmyan herşeye karşı sürekli ihtilâl halindedir. Ama bir noktayı unutmaz, bu karşı çıkış yani ihtilâl hiçbir zaman ve mekânda gaye değil... Tekrar edelim... Hiçbir zaman ve mekânda ihtilâl gaye değil sadece çeşitli vasıtalar dan bir vasıta dır.

«Şu var ki, üstün mânâsıyla inkılâp vasıtası ihtilâl, vasıtalık ettiği gayeye göre kıymetlenir. Gaye, ulvîlerin ulvîsi Allah yolu olunca da, yığınların bazen hiç ve bazen hep, bazen bâtil ve bazen hak yüzünden birbirine girmesinden ibaret vasıtayı müstakil değer kabul etmez. Vasıtayı hangi şekilde bulursa onda kullanır ve inkılâp ismini alır.»

İnkılâp... İnsanlığın aslî mânâ ve muhtevasından saptırdığı «İnkılâp» mefhumu... Biz bu kelimeye öyle kıymet vermeliyiz, tıpkı bir malın tam hakkını, karşılığını ödercesine... Bu kelime de her «şey» gibi, herşeyiyle birlikte gerçek mânâsını da, muhtevasını da İslâm'da bulur. Şu halde;

«İslâm, bir inkılâp mefkûresidir. İslâm, bir inkılâp hareketidir. O, yeryüzündeki bütün bâtil sistemleri tuzla buz edip yerine kendi mefkûresine göre düzenlenmiş, yeniden, yepveni ve âlemsümül sistemleri koymak ister!... Bu yüzdendir ki Müslüman; İslâm'ın ortava çıkardığı ve bu ebedî inkılâp nizâmını gerçekleştirmek için hizâva dizdiği dünva inkılâpçıların adıdır. CİHAD ise, bu âlemsümül inkılâbı gerçekleştirme savaşıdır. (Revolutionary Struggle) yahut da, bu âlemsümül inkılâbı, gerçekleştirmek için yorulmak, dinlenmek bilmeyen sonsuz çalışma işidir.» (1).

İslâm inkılâbı... Âlemsümül İslâm İnkılâbı... Dünva bu inkılâbın gerçekleşmesini bekliyor... Dünyaya gerçek KURTULUŞ'u sağlayacak inkılâbı...

Gerçekleşecek, mutlaka gerçekleşecek bu inkılâp haliyle bazı esasları kapsıyacak... En küçük bir hareket bile bazı «şey» leri kapsadığı halde böyle bir inkılâp hareketinin esaslarının olmayışı muhtemeldir.

Hiç bir «şey»i kapsamıyan bir «inkılâp»ın bızatıhl bir «hiç» oldu-
ğu bedahet derecesinde aşıkâr...

Bir inkılâp hareketi; uğrunda çıktığı ideolojiden (hak veya bâ-
tıl); esaslarını, siyasetini, stratejisini, taktliğini, ahlâkını, ruhunu, me-
todunu (usulünü) ve hareket programını almadığı sürece, başarısı
olduğu taktirde bile, bu başarısı, o ideoloji adına olamaz.

İslâm inkılâp hareketinin esasları üçtür, daha doğrusu tek kay-
naktan (Vahiyden) çıkmış tek'e irca edilebilecek üç şua...

1 — Herşeyiyle dünya ve ahireti ihata eden Mutlak - İlâhî ideo-
loji: İSLÂM...

2 — Muhteva ve şekil itibariyle İslâm'dan kaynaklanmış, kayna-
ğına göre şekillendirilmiş, oluşturulmuş: TEŞKİLÂT

3 — Bu ideolojinin cihânşümûl bünyesine bağlı ve uygun ola-
rak, TEŞKİLÂT'ın her sahadaki hareketi, mücâdelesi ve nihai hamle
ve harekete kadar verilen «TOPYEKÛN SAVAS»...

Bu esaslar muzaffer olmuş, mer'î rejim haline gelmiş bütün in-
kılâp hareketlerinde vardır. Bu esaslardan birini ve ya bir kaçını kap-
samıyan bir hareket «inkılâp» olma haysiyetine sahip değildir. An-
cak, haysiyetsizlik nisbeti Üstad'ın yaptığı şu sıralamanın 3., 4., 5.
şikkına göredir.

«İhtilâlleri, mânâ ve madde kıymetleriyle 5 sınıfa ayırabiliriz :

1 — En ulvî...

2 — Ulvî...

3 — Toprak seviyeli fikre bağlı...

4 — Süflî...

5 — En süflî...

Birincisi, Resullerin temsil ettiği mutlak inkılâplar ve onlara
bağlı hareketler...

İkincisi, aynı yolda, tâbi kahramanların büyük hamleleri...

Üçüncüsü, madde ötesi, mânevî bir ideale mâlik bulunmaksızın
girişilen, hak veya bâtıl, dünya görüşü sahibi, geniş çapta (aksiyon-
lar)...

Dördüncüsü, saman kâğıdı üzerinden kopya, köksüz davranış-
lar...

Beşincisi, elindeki mankafa silâh ve âlet imtiyazını en vahşi zor-
balık ve en galiz eşkiyacılığa vasita edici yeltenişler...» (1).

Esasları saydık... Şimdi bu esasları tek tek gücümüzün yettiğin-
ce, aklımız erdiğince anlatmadan önce; İslâm İnkılâbının gaye ve he-
defini belirtmeğe çalışalım...

İSLÂM İNKİLÂBINDA GAYE VE HEDEF

İslâm inkilâbında gaye sadece ve sadece ALLAH RIZASI'dır. Komünizm'de gaye işçi diktatoryası, Faşizm'de ırk hâkimiyeti gibi müşahhas gayelere mukabil İslâm'daki mücerred en üstün gaye... ALLAH RIZASI... Varlık âleminin yaratıcısı, mücerredler mücerred ALLAH'ın (c.c.) âciz ve zaif insandan razı oluşu... Bundan üstün gaye olabilir mi? Tabii ki hayır.

İslâm; sadece, ibadetler, inançlar ve âdetler manzumesi değil... Bunlarla birlikte, bunların ötesinde âlemşümûl, küllî bir sistemdir. İnsanlığın gerçek mutluluğunu sağlayacak, gerçek KURTULUŞ'a erdirecek tek sistem... İnsan fitratına uygun tek sistem... Bu yüzden, tabiidir ki, müslümanlar; kendi hak nizamları İslâm'dan başka bâtil nizamlar üzerine kâim nizamları ve bu nizamların (Mücerred hükümler manzumesi bâtil ideolojilerinin tatbik şekillerinin) en üst otoritesi, teskilâtli hâkim irade ve kuvveti olan ve cemiyeti sevk ve idare eden DEVLETİNİ yıkmak ister...

İslâm'ın varoluşunun gayesi kendi devletini kurmak ise ve iki ayrı hâkim irade ve kuvvetin, daha doğrusu iki ayrı devletin, aynı zaman ve mekânda bir arada barınamayacağı kesin ise, İslâm hareketinin yönelişi, içinde bulunduğu bâtil nizamın hâkim müessesesi olan «DEVLET»e doğrudur. Yöneliş devlete fakat, bu yönelişin hedefi: Bâtil devletin yıkılışı değil kendi ser'î devletinin, İslâm devletinin hâkimiyetidir. Aradaki fark çok ince ve ince olduğu kadar da mânâlıdır. Fark şu :

Bir bâtil devletin yıkılışı her zaman bir ser'î devletin doğacağı ihtimalini doğurmaz, ama, bir ser'î devletin hâkimiyeti bâtil devlet (veva devletlerin) mutlaka yıkılışıdır. Sıralamadaki incelik şu âyette açıkça belirtiliyor...

«Hak geldi, bâtil zail oldu.»

Bir cümleyle; Müslümanların esas görevi bâtil nizamları yıkmak noktasında değil, kendi nizamları İSLÂM'ı tahakkuk noktasında mih-raklasır. İşte bir âyet daha...

«Fitne kalmavıncava ve din de tamamen Allah için oluncaya kadar döğüsün!..» Enfâl sûresi, âyet 38.

Demek, müslümanlar mutlaka buldukları yerde hâkimiyeti İslâm'a vermeli, idarî merkezlere vani DEVLET'e hâkim olmalıdır. Bozuk, bâtil, küfür düzeninin yaşayışının, kendi teşkilâtli devletine bağlı olduğu malûm...

İnkılâp hareketi herhangi bir cemiyete hâkim devlet mekanizmasını tamamen kaldırıp yenisini yerine koyacağından nihâî hamle ve hareket mutlak olarak hâkim sistemin merkezine, beynine yöneliktir. Yan hareketler ve mücadeleler daima merkezi abluka altına almak için kullanılır. Müşahhas bir kaç misâl... Daha iyi anlaşılması için...

Bozuk, çürümüş, kokmuş bir ağaç yerine yepyeni bir fidan dikme ameliyesi nasıl yapılır? Uygun hava şartlarında keskin bir balta veya bir takım teknik vasıtalarla, ağaç köküyle çıkarılır ve yeni fidan yerine dikilir. İlk başta ağacı çıkaracağımız yerde meyve, yaprak ve dallarını koparmakla uğraşırsak ağacı çıkarmış olur muyuz? İlk ağacı kütür devleti, fidanı İslâm devleti kabul edersek ameliyenin nasıl olacağı, nasıl yapılacağı hakkında bir şey söylemeğe lüzum var mı?

Bir diğer müşahhas misâl...

Kurşun rastgele sıkıldıktan sonra değdiği yer mi hedef kabul edilir, yoksa hedef tâyin edilir de öyle kurşun hedefine nişanlanıp, sıkılır... Varın siz değerlendirin gerisini... Ama, yukarda belirtilen inceliği dikkate alarak... Mücerredin müşahhasa dönüşümü (*olmayan şer'i devletin oluşuna vesile oluş*) ve müşahhasın mücerrede (*Küfür devletinin ortadan kaldırılışı, kurulu olanın olmayışına*) dönüşümü... İşte asıl mes'elemiz bu... Gerisi sayısız bahane...

HEDEF HAKKINDA NİHAİ HÜKÜM :

İSTİKÂMET HAKKIN İKAMESİ YANİ İSLÂM DEVLETİNİN TA-HAKKUKU, TEESÜSÜDÜR. MUTLAKA YIKILMASI GEREKLİ OLAN DA KÜFÜR DEVLETİDİR...

İnkılâp hareketinin esaslarını tetkike geçmeden esasların esasından, şartların şartından bahsedelim... İşte...

CİHAD-I EKBER

Allah yolunda döğüşen kişi bizzat bu kanuna, İslâm'a uymalıdır. Bu ilâhî kanunun fertten istediklerini gücünün yettiğince yerine getirmek mecburiyetindedir. İnancına kendisi uymayan ferd, uymadığını tahakkuk ettirmeğe çalışıyorsa buna yalancılıktan, sahtekârlıktan başka ne denir? Ferdin inancını yaşamaması... İşte en büyük cihad... Nefse dönük, içe dönük cihad, ki en büyüğü cihadların... Yoksa bunun ötesinde, bu olmadan eşya ve hâdiselere hâkim olacak bir aksiyona girişmek imkânsız...

İçe dönük ihtilâl başarılmadan, dıştaki, müşahhas eşya plânındaki ihtilâl - inkılâp başarılamaz... İşte delil :

DOKSANÜÇ

Gaye - İnsan, Ufuk - Peygamber ve insanlığın mümtaz kulları sahabiler, bir seferden döndüyorlar. Allahın sevgilisi konuşuyor ve sahabiler dinliyor :

— Şimdi küçük cihad'dan «ekber -en büyük» cihada döndüyoruz!
— Geldiğimiz cihad büyük değil miydi, ey Allahın Resûlü! Ya ekber cihad hangisi?

— Ekber cihad, tek insanın kendi öz nefsiyle savaş... İnkılâpta, harekette, vasıtada, gayede, strateji ve taktikte, hâsını herşeyde bütün hikmetleri toplayıcı, aslına bağlayıcı mihrak noktası, mihenk taşı, esas ölçü budur : «Cihâd-ı Ekber»dir.

Bu başarıyla neticelenirse madde üzerine dâvânın nakşı çocuk oyuncağı... Esasın yanında ötesi teferruat... Cihad-ı Ekber'in neticesinin müsbet oluşunun tabii, zaruri sonucu dâvânın eşya ve hâdiselere nakşidir.

«2» sayısının «1» den sonra gelişi gibi maddî zemin üzerindeki inkılâp'ta ruhi, mânevî inkılâptan sonra gelir ve başarının mikyası mânevî inkılâba, birincisine bağlıdır ve asla ondan ayrılamaz.

ESASLARDAN İLKİ : İDEOLOJİ

İdeoloji... Asrımızın en kaypak, en müphem kelimelerinden biri... Karanlık bir mefhum halinde beyinleri bulaştıran ve özüne kolay kolay varılmayan bir mefhum... En ilkelinden en muhteşem iddialı olanına kadar sürüyle, sayısız ideoloji... İdeoloji olma haysiyetine mâlik olanı ve olmayanı ile vehim, zan veya kısır ve âciz insan aklının mahsulü, insan hayatını ihata ettiği iddiasıyla bir sürü ideoloji...

Az çok ideoloji olma haysiyetine mâlik —bâtıl olma şartından kopmuyor bu haliyle bile— kinden doğmuş Komünizm; ideoloji olmaktan öte bir psikoloji olan Faşizm; sermaye temerküzüyle, sömürme, ezme fikrinin üstüne inşa edilen Kapitalizm; ilk büyük mutlak ideolojilerden olma şerefine erişmiş dinlerden Hıristiyanlık —tahrif olmuş şekli ideoloji değil, sadece bir takım papazların istismar mevzuudur—; ve her türlü «iyi» ve «güzel»den münezzeh mutlak «kötü» ve «çirkin»in remzi mahiyetinde, Kur'ân'da bile lânetlenmiş yahudilerin ideolojisi görünümündeki Sionizm ve daha bilmem nicesiyle «şucu» veya «bucu» bir sürü, yanılma ve idrâk edememe eksikliğinden asla kurtulmaz durumda olan aklın mahsulü binlerce ideoloji...

Evet... Sürüyle ideoloji ve bunlara bağlanmış, müslümanlar haricindeki bütün bir insanlık.. Bu hâl bile hak veya bâtıl herhangi bir ideoloji mensubu olmıyan bir ferdin asla bulunamayacağını bedahet derecesinde ispatlar. Hiç bir fikre bağlanmamış bir insan bile bu ha-

liyle, fikirsizliği fikir kabul etmiş olmuyor mu? Bu ideolojiler bir bakıma beşeriyetin ideoloji ihtiyacını karşılayabilir. Ama, bir noktada mukayyed oluşları, yeni hâdise ve oluşlara cevap veremeyişleri, beşer aklının mahsulü ideolojiler oluşları, ihsan fitratına, uymayışları, uymayışları bunların ideoloji kabul edilemeyeceklerine götürür, bizi. Düşünelim... Yanılmadan kurtulmayan bir mekanizmanın (aklın) yanılmamasız bir fikirler manzumesi bir ideoloji meydana getirmesi mümkün mü? Tabii ki, hayır. Bu duruma rağmen ortaya atılan ideolojilerin tatbiki, neticede; zarurî olarak, insanlığın vahşet, zulüm, açlık, sefalet ve felâket içinde çırpınmasını doğurur.

İdeolojisiz insan yok dedik. Binlercesiyle ideolojiler insanlığın mutluluğunu sağlamıyor. İnsanlar her ne kadar çalışırlarsa çalışsınlar mutlak bir doğrulukla doğru, bir ideoloji bulamayacağını eninde sonunda sezecektir. Bulamayacağından kasit kendisinin oluşturamayacağıdır. Oluşturamayışı aklının kısırlığına, olanı, İslâm'ı sezemeyişide kendisinin tefekkür mekanizmasının çalışmayışına bağlı... Yoksa mutlak ideolojinin, İslâm'ın olmadığına değil.

İlk mutlak ideolojiler olan —ideolojiler deyişimiz muhtevada değil biçimdedir— Yahudilik ve Hıristiyanlığın tahrifi; haliyle, mânâda muhtevada ilk, isimde son olan Mutlak ideoloji : İslâm'a getiriyor beşeriyeti... Ezel ve ebed noktaları arasındaki topyekûn zaman ve mekânı ihata eden İslâm'a... «Eskimez yeni»ye, dünya ve ahiretin bütünüyle muhasebesi İslâm'a...

Kesin olarak söyliyelim ki : Bütün insanlığın hem din, hem de ideoloji ihtiyacını karşılayacak durumda olan yalnız ve yalnız İSLÂM'dır. Hem kadim, hem çağdaş, hâsılı çağlar üstü; mazi, hâl ve istikbâlin, değerlendiriliş mikyası, temel taşı, mutlak ölçüsü, mihengi sadece ve sadece İSLÂM'dır.

Mutlak -İlâhî ideoloji olan İslâm'ı, ideolojik açıdan anlatmamız, yanlış anlaşılmasın. İdeolojiyi; beşer aklının mahsulü fikirler manzumesi olarak yanlış mânâsıyla değil, gerçek mânâsıyla, sadece «cemiyyetin veya ferdin inandığı ve bağlandığı fikirler manzumesi» olarak kabul etmemiz yanlış anlaşılmağa set çeker herhalde. Gerçek olanı da bu şekildedir. Bizim ideolojik olarak İslâm'a bakış açımız; İslâm'ın dünya görüşünün sistematik ifadesi şeklindedir. Anlayışımızın özü; «şucu» veya «bucu»lar gibi benimsemekten öte, inanılan, bağlanılan ideolojinin bizatihî ferd ve cemiyyet tarafından insan hayatına tatbikidir.

İnancımızın hükümleri sarîh ve bârız... İnananlar ve inanmayanlar diye iki ayrı millet vardır, inancımıza göre, bize göre... Bu du-

rumda ideolojileri de; Hak kutup olan İslâm'a mukabil, bâtil kutubu oluşturan («tek»e mukabil keşmekeşlik içinde bir «çokluk» şeklinde) sürüyle beşer'i ideoloji diye tasnif edebiliriz. Bu hâl tasnif edilişimizden dolayı değil, tasnifden evvel ve sonra, zaten, olduğu gibi vakidir.

Ferdler de, bu iki kutuptan birinde olmak mecburiyetinde... İki si arası bir durum veya ideoloji olamaz. Hele hele bazı sentezlerin yaptığı gibi beşer akli mahsulü bir ideoloji ile sentezi hiçbir zaman kabul etmez, İslâm... Türk - İslâm sentezi, Arap - İslâm sentezi, gibi palavrular noksansız, mutlak olan bir ideolojinin, noksan veya birleşme kabul eder olduğu neticesini çıkarır, ki bu durum küfür yolunun üstüne çıkıştır. İslâm'ın Mutlak bir tez oluşunun antitezi durumunda olan diğer bir ideoloji ile sentezini kesinlikle önler, engeller.

Bâtil ideolojilerin, menşeinin (menşe : akıl) «tek»liğine rağmen «çokluk» içinde görünmesi zamanın sürekli ilerleyişi, bu duruma ideolojilerin —bâtil olanlarının tabii— ayak duyuramayışıdır. Şekil sürekli değişir, insan fitratına —tamamen olmasa bile kısmen— aykırı oluşu şeklindeki muhtevası asla değişmez. Sürüyle teori ve kavram kargaşalığı içinde ayıklama ve doğruyu bulma çalışması yerine kurulmadan, çalışmadan herşeyiyle zaten ortada açık olan İSLÂM'ı kabullenmeyişi aptallığın zirvesi, akıllılığın en aşağı derekesidir. «Mutlak Hep»liğe mukabil «Mutlak Hiç»liği kabullenmeğe başka bir kelime bulunabilir mi? Böylelerinin ismi; «hakîkati örten, saklıyan, inkâr eden, gizliyen» mânâsındaki kâfir'den başka ne olabilir? Neyse... Fazla yazacağımıza, nihai hükmü verelim. Bizle, inkılâbımızla alakalı olan nihai hükmü :

İdeolojimiz İslâm; zarurî ve tabii mücadelemizin, esaretten «KURTULUŞ MÜCADELEMİZİN» âcil ve nihai hedeflerini ilmî, bedihî, akli bir şekilde izah eder ve ispatlar, böylelikle, müslüman halkın, özellikle inkılâp hareketinin kadrosu, öncüsü olan gençliğin karşı karşıya bulunduğu ana hatları çizer, usûlünü, programını, stratejisini, taktiklerini, ruhunu ve ahlâkını belirler.

«KURTULUŞ MÜCADELESİ» herşeyini İslâm'dan alır, başka türlü lüsü muhaldir.

TEK ve MUTLAK KAYNAK : İSLÂM!...

(Devamı var)

GÜNAH YÜKLÜ
ÇOCUKLAR

Mesut UÇAKAN

uzatm ellerinizi kara topraklardan,
kurşun seslerinden şarkılar söyleyin.
şüh bestelerden ninniler,
şeytan nefeslerime sindi biliyor musunuz?
biliyor musunuz habire kan kusturup duruyorlar şimdi,
habire isyân damarlarıma doğru
ecinniler!

kurşun seslerinden şarkılar söyleyin,
söyleyin, dünyalılara birbir.
ben artık günah yüklü çocuk, yoz ruhların simgesi
bana ölüm getir,
bana cehennem anne!
uzatm ellerinizi kara topraklardan.

yüce ve ıstık
bir büyük adam özlemişsiniz,
yüce ve kutsal yüce ve sonsuz.
bakmayın suratıma öyle
öyle tâ uzaklardan
beni siz mi doğurdunuz, beni neden doğurdunuz
anne!
yoksa ağlıyor musunuz?

DOKSANYEDİ

KUR'AN-I
KERİM'DE
AHİRET
GÜNÜNÜN
TASVİRİ

Ramazan NAZLI

Üzerinde yaşadığımız dünyanın da her fâni gibi bir eceli vardır. Bu ecel gelip çattınca onun da sonu gelmiş olacaktır. Dünya ile birlikte canlı cansız bütün varlıkların sonunun gelmesine *Kıyâmet* denir.

Kur'an-ı Kerim'de «Allah'tan başka her şey helâk olacaktır» diye buyurulmuştur. Varlık âlemindeki kurulu düzenin kökünden bozularak Güneş, Ay ve sayısız yıldızları ile birlikte kâinatın birbirine karışacağı bir gün gelecektir. Bu husus Kur'an-ı Kerim'in çeşitli âyetleri ile tasvir ettiği gerçeklerdendir.

Kıyâmet, varlık âleminin son bulması açısından önemli olduğu kadar yeni bir hayatın başlamasına imkân hazırlaması yönünden de büyük önem taşır.

DOKSANSEKİZ

Dinimizdeki iman esaslarından biri de ikinci bir hayatın geleceğine inanmaktır. Dünya hayatının son bulması ile başlayacak bu ikinci hayata *Ahiret Hayatı* diyoruz.

İsrafil (a.s.) in görevli olduğu bizim anlayamayacağımız *Sûr* adı verilen bir âlete birinci defa üfürmesi ile dünya hayatı sona erecektir. Aynı meleğin *Sur'a* ikinci defa üfürmesi ile de Ahiret hayatı başlayacaktır. Birinci *Sur* her şeyin varlığına son verdiği gibi ikinci *Sur'da* insanlarla diğer yaratıkların tekrar hayata dönmesini sağlar. *Ba's-ü Ba'de'l - Mevt* denilir.

Ahiret hayatı bu dirilişle başlayıp sonsuza kadar devam edecektir. Bu hayatın birçok safhaları vardır. Bunlar sırasıyla Hasir, Neşir, Hesap, Mizan, Sırat, Cennet ve nimetleri, veya Cehennem hayatıdır.

İlâhî kudretin büyüklüğünü anlamayanlar çürümüş, toz olmuş insan kemiklerinin tekrar nasıl dirilebileceğine bir türlü akıl erdiremezler. İnkârcı görüşün kabul etmemekte en çok ısrar ettiği dini konulardan biri de Ahiret hayatıdır.

Cenab-ı Hak, Kur'an-ı Kerim'de bu gibi itirazlara cevap olarak çok ibretli misâller vermiş, açık deliller göstermiştir. Kışın dökülmüş yaprakları ile kuru bir odun haline dönüşen görünüşte hiç bir canlılık göstermeyen ağaçların baharla birlikte yeniden canlılık kazanması, kuru toprak haline gelen yeryüzünün yağın yağmurla yeşermesi gibi, tabiatta meydana gelen sürekli değişme ve gelişmeler duraklayan veya bitmiş görünen hayatın tekrar başlayabileceğini belgeleyen olaylardır. Akıl sahipleri bu tabiat olaylarına bakarak ölümden sonra tekrar hayata dönüşün ilâhî kudrete nisbetle çok kolay bir iş olduğuna rahatlıkla hükmedebilirler. Kâinatı yoktan vareden sonsuz kudret sahibi bir yaratıcının varlığına iman eden kimseler, ahiretin olacağından asla şüphe etmezler.

Ahiret hayatına iman, her müslümanın kaçınılmaz görevidir. Bütün Peygamberlerin olacağını haber verdikleri ahiret hayatının akla ters düşen tarafı yoktur.

İnsan akli ve vicdanı ikinci bir hayatın gerekliliğine hükmetmektedir. Bilindiği gibi insanlar, bu geçici âlemde, yaptıkları iyi veya kötü işlerin karşılığını tam olarak bulmamaktadırlar.

Tarih boyunca nice iyi kalpli ve fedakâr insanların haksızlıklara uğradıkları, buna karşılık zulm ve kötülük yolunda bulunan nice aşağılık kimselerin de hakkettikleri cezayı görmedikleri olmuştur. Adaletin gerçek anlamda meydana çıkması ve herkesin hakkına kavuşabilmesi için ikinci bir hayatın varlığı insan vicdanının hasretle

aradığı bir şeydir. İşte ahiret günü ilâhî adaletin tam olarak ortaya çıkacağı bir gündür. Kur'an-ı Kerim'de «*Kim zerre ağırlığında bir hayır işlerse onun mükâfatını görecektir, kim de zerre ağırlığında bir kötülük işlerse onun cezasını bulacaktır*» buyurulmaktadır.

Dünyada karşılığı alınmayan işlerin ahirette noksansız olarak karşılığı verilecektir. Hiç bir kul haksızlığa uğramıyacak herkes dünyada iken ektiğini ahirette biçecektir. Dünyada hayırlı ve faydalı işlerle uğraşanlar yaptıklarının mükâfatını ahirette kat kat fazlasıyla göreceklerdir. Kötülük işleyenler ise sadece yaptıkları kötülüğün gerektirdiği kadar cezaya çarptırılacaklardır. «*Allah hiç kimseye zulmetmez*» meâlindeki âyetî kerîme hiç bir kimsenin Allah katında haksızlığa uğratılmayacağını açıkça ifade etmektedir. Dini emir ve yasakların en kuvvetli dayanak ve müeyyidesi Allah'a ve ahiret gününe imandır.

Ahlâk ve fazilet anlayışı, ahiret inancının verdiği mes'uliyet duygusu ile mânâ kazanır. Allah'a ve ahiret gününe inanmayan kimseler için doğruluğun iyilik severlik ve fedakârlığın pek büyük bir önemi olduğu söylenemez.

Peygamberimizin dinî ve ahlâkî telkinleri genellikle Allah'a ve ahiret inancına dayandırılmıştır. Meselâ «*Allah'a ve ahiret gününe inanan, komşusuna güzel muamelede bulunsun; Allah'a ve ahiret gününe inanan misafirine ikram etsin; Allah'a ve ahirete inanan ya hayırlı bir şey söylesin veya sussun.*» gibi hâdis-i şerîflerde bu durum açıkça görülmektedir.

Ahiret inancına sahip olmıyan bir kimse için namaz, oruç v.b. ibadetlerin mânâ ve değeri olamaz. Böyle kimselere bu ibadetlerin gerekliliğini, önem ve faydasını anlatmak mümkün değildir. Çünkü onlar hayatı sadece bu dünyadakilerden ibaret saymaktadırlar. Bu bakımdan dinî vazife ve yükümlülükleri maddî rahat ve huzuru kaçırarak sıkıntılı işler olarak görürler. Allah katında dünyada yaptıkları işlerin hesabını vereceklerine inanmadıkları için disiplinli bir hayat içine girmekte bir fayda düşünmezler.

Dini ibadet ve vazifelerin nefse ağır gelen ciddiyet ve yükünü taşımaktan uzaktırlar.

Ölümü yok oluş sayan bu kimseler iç dünyalarındaki korku ve karanlığı giderici güce sahip değillerdir.

Ahiret hayatına inanmayan kimseler dünya şartları bakımından ne kadar rahat içinde bulunurlarsa bulunsunlar içlerini kemiren yok olma duygusundan, korkusundan kendilerini kurtaramazlar. Ölümü hatırlatan konuşma ve sahnelerden hoşlanmazlar. Çünkü ölüm ve

YÜZ

ölüm sonrasını akla getiren herşey, inkârcı için en büyük azap ve sıkıntı kaynağıdır.

Inkârcı kısa vadeli ümit ve korkuların içine sıkışmış bir hayat yaşar. Sonsuzluğa erme düşünce ve gerçeği ahirete iman duygusu ile iç-içe bir gerçektir. Ahirete imanı olmıyan bir kimsenin sonsuzluğa erme ümidi ve mutluluğundan nasibi yoktur. Böyle insanlarda toplum faydasına herhangi bir fedakârlık da görülemez. Bunlar genellikle bencil ve çıkarıcı olurlar. Ahiret hayatına iman, insanın sonsuza yönelmesini sağlar. Ufkunu genişleterek onu bencil duyguların esiri olmaktan kurtarır. Allah katında iyiliklerin kat kat fazlası ile mükâfatlandırılacağına inandığından hayırlı işlere karşı gönlünde büyük bir istek duyar. Azim ve gayreti daima zinde ve kuvvetli olur. Ahiret gününe imanı olan insan uğradığı haksızlıklar sebebiyle hayatta ki mücadele gücünü kaybetmez. Allah katında hesapsız nimetlere kavuşacaklarını düşünür. Böylece kendi iç âleminde yeni bir moral ve irade gücü kazanmış olur. Bu insanlardaki mes'uliyet duygusu onları daima ölçülü ve şuurlu davranmaya sevkeder.

Allah'a ve ahiret gününe inanan insanlar sağlığın hareket ve dinamizmini faydalı işlere kullanmağa bakarlar. Zararlı işlerle uğraşmaktan kaçındıkları gibi dünya ve ahirete faydası olmıyacak lüzumsuz ve boş işlerle de zaman öldürmezler. Bunun sonucu olarak hayra ve faydalıya koşmayı değişmez bir hayat prensibi sayarlar. Her türlü ahlâkî olgunluk ve fazilet duygusu kaynağını yüce bir kudret karşısında duyulacak mes'uliyet duygusundan alır.

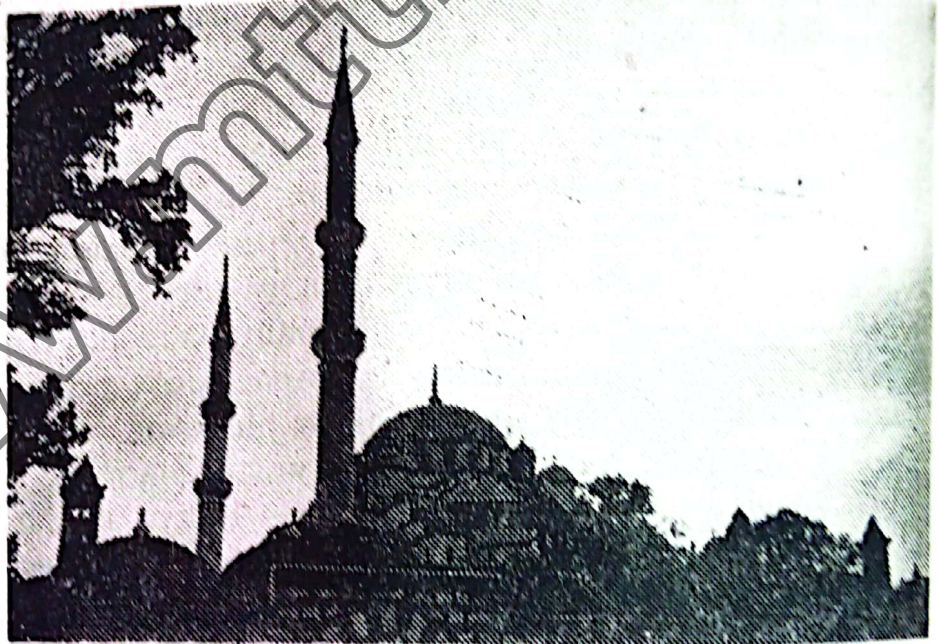
Allah tarafından hayat ve ölümün yaratılmasındaki gaye, insanlardan hangisinin en güzel işi yapacağıнын ortaya çıkmasıdır. Bu dünya hayatını hayırlı işlerde ihlâslı bir yarış sahası kabul edenler, Allah'ın en büyük lütûf ve ihsanına kavuşanlardır.

Bazıları ahirete inanan kimselerin dünya işlerini ihmal ettiğini sadece ibadet ve taatla uğraşıp toplumun maddeten geri kalmasına sebep olduklarını söylerler. Bu tutarsız bir iddiadır.

İslâm'da dünya ahiretin tarlası olarak nitelendirilmiştir. Bakım ve gözetimi güzelce yapılmayan tohum atılmayan, sulanıp gübrelenmiyen tarladan mahsul beklemek ne kadar boş ve yersiz ise faydalı ve hayırlı işler için çalışıp gayret gösterilmeyen dünya hayatı sonunda ahiret kazancı beklemek de o kadar yersizdir. Dinimiz; «İki günü birbirine eşil olan aldanmıştır» gibi dünya hayatını ve nimetlerini en iyi şekilde değerlendirmeyi isteyen bir çok prensipler ihdas etmiştir.

KÂMİL
MÜ'MİN
VE
VASIFLARI

AHMET
BULUT

Fâni olduğu için insan ömrü sınırlıdır. İnsanın yeryüzünde yaşayacağı günler sayılıdır. Ezelden ebede uzanan muazzam zamana nisbetle bir ferдин ömrü şimşegin çakması, gözün kırpması için geçen zamandan daha kısadır. Bu kadar kısa ve fâni olan insan hayatına dürüstlük ve ebedilik kazandıracak şey şüphesiz ki iman'dır.

Allah'ın yeryüzündeki halifesi olan ve kâinattaki her şeyin emrine âmâde kılındığı insan ilâhî bir tecelli ile ekmel bir durum arzet-

YÜZİKİ

mektedir. Kur'an-ı Kerim de «Biz insanı en mükemmel bir sûrette yarattık.» buyurularak kâinattaki mahlûkatın en mütakâmilinin insanlığı olduğu beyan edilmiştir. Hz. All'nın söylediği rivayet edilen : «Sen küçük bir şeysin ama bütün âlem sende dürülmüş, küçülmüştür.» sözü, insanın kâinatın küçük bir numunesi ifade etmektedir.

İnsan, nefis denilen sinsi düşmana galip geldiği zaman meleklerden seviye itibariyle yükselmiş olur. Çünkü melekler sadece iyilik yapmaya müsait olarak yaratılmışlardır. İnsan, nefsinin dizginlerini elinde tutup, onu ilâhî istikâmete çevirebilirse elbette meziyet ve şeref sahibi bir varlık olacaktır. İnsanın başına musallat olan, onun esfel-i sâfiline inmesine vesile teşkil eden nefsidir. Bu düşman ejderha gibi dikilecektir. Peygamberimiz (s.a.v.) Bedir Savaşından dönerken ashabına : «Küçük harpten büyük harbe dönüyoruz.» buyurarak, büyük ve daimî düşmanın nefis, en büyük mücadele ve mücahedenin de ona karşı gelmek olduğunu ifade etmişlerdir.

Kâmil mü'min denildiği zaman, bütün kusurlardan uzak varlık akla gelmemelidir. Zira hatasız tek varlık, sadece Allah'tır. Peygamberler dahi zelleden masum değildirler.

Kâmil mü'min her şeyden önce âdil olacak, her halükârda adaletten ayrılmayacak, kul hakkını her hakkın üstünde tutacaktır. Peygamberimiz son günlerinde, mescidde bir konuşmasında «Şâyet ben, herhangi birinizin sırtına vurmuş isem, işte kısas için sırtım, şâyet ben herhangi birinize hakarete bulunmuş isem, işte benim şeref ve haysiyetim. Şâyet ben, herhangi birinizin malını almış isem, işte benim malım.»

Kâmil mü'min ihsan sahibi olmalıdır. Peygamber efendimizin ifadesine göre ihsan : «Allah'ı görüyormuş gibi ibadet etmektedir.» İbadeti İslâmın beş şartına inhisar ettirmek, onu tam mânâsıyla anlamamak demektir. Zira ibadet; Allah'ın rızasını talep hususunda sarfedilen mesaidir. Kulluk ise Allah'ın hükmüne boyun kesmekten ibarettir. Millî şairimiz M. Âkif :

*«Allah'a dayan, sa'ya sarıl, hükmüne râm ol,
Yol varsa budur, bilmiyorum başka çıkar yol.»*

beyti ile bu hususu çok güzel ifade ediyor.

Demek oluyor ki kâmil mü'min Allah'ı bir an hatırından çıkarılmayacak, yapacağı her işte O'nun rızasını kazanmayı gaye bilecek, her zaman, her yerde ma'rufu emredek, münkerden kaçındıracağıdır. Kendisine yapılmasını arzuladığı bir şeyi mü'min kardeşleri için

de isteyecek, kendi kusurları, kendisini, başkalarında eksiklik aramaktan alıkoyacaktır. Çok çalışacak, Allah'a teslim olacak, ihtiyacından fazlasını muhtaçlara verecektir. Allah'ın kendisine bahsetmiş olduğu sayısız nimetleri şükranla anacaktır. Şükürün sadece (yâ Rabbi şükür) demekten ibaret olmadığını, her nimetin şükürünün, kendi cinsiyle edâ edilmesi gerektiğini bilecektir.

Gerçek mü'min, cemiyet içerisindeki tesanüdün, vahdet ve muhabbetin bozulmasına fazlasıyla dikkat eden kimsedir.

Kur'an-ı Kerim'de «Hepiniz birden Allah'ın ipine (Kur'ana, İslâma) sınıksız sarılın, sakın birbirinizden ayrılmayın» buyrulmuştur. O, bu âyetten ilham alarak, beraberliğin sevginin, kardeşlik bağlarının, çürüyüp kopmasının ne büyük felâketlere sebebiyet verdiğini bilir. Memleketimizin ve bütün İslâm âleminin devamlı inhitatının bu hasletlerin kalplerden silinmesiyle tahakkuk ettiğini idrâk eder.

Gerçek mü'min cemaatle kılınan namazdaki yirmiyedi derecelik fazileti sadece camiye gelmekle değil, ihtiyaç sahiplerini daha iyi tanımakta arar. Peygamberimizin: «Komşusu aç olduğu halde rahatlıkla karnını doyuran bizden değildir.» Yâ Ebâ Zerr! «Çorba pişirdiğin zaman suyunu çok koy, ondan bir muhtacı da istifade ettir.» mealindeki sözlerini sorfaya her oturuşunda hatırlar ve gereğinin ifasına çalışır.

Kâmil mü'min, zulmü sevmeyen, zalime asla boyun eğmez, zulmün ortadan kalkmasına eliyle, diliyle, gücü yetmezse kalbiyle buğz ederek iştirak eder. Cihadın sadece düşmana silâhla mukabeleden ibaret olmadığını bilir. Bu suretle sapık fikirlerin, bâtıl inançların kökünün kazınması için bütün mevcudiyeti ile seferberdir. Parasıyla, kalemiyle, diliyle, bu ilâhî emri yerine getirmeye çalışır.

Kâmil mü'min, evinde oturup tesbih çekmekten, Allah'a yakın hâsıl etmek için nafizle namaz kılmaktan ziyade, Allah'a yaklaşmanın, ihtiyaç sahiplerinin dertlerine derman olmak için koşmaktan, çocuklarına islâmı öğretmekten, komşu çocukları ile ilgilenmekten, hâsıl olacağını idrâk etmiştir.

Kâmil mü'min, islâmın ilmin dostu, cehlin düşmanı olduğu, ilim öğrenmenin de bir ibadet sayıldığını kabul eder. Bu sebepten âlimleri sever, bilmediklerini takat nisbetinde öğrenmeye çalışır. İlim yollarına hizmet eder, ilim meclisinde bulunmaktan büyük zevk duyar.

Hülâsa Kâmil mü'min, Allah ve Resûlünün yolundadır. Allahın kendisinden razı ve hoşnut olduğu kimsedir.

KANLI

Ramazan Şerif TURGUT

Ruhlar iki kadeh zevk,
Hayat damla damla kan dolu.
Bir nesil doğuyor.....!
Damla damla kanları pıhtılaştıracak
Bir nizam arıyor gençlik,
Yürekler kabartacak.

YÜZBEŞ

Beşeri sistemler bir takım kaldeler ortaya koyarak, bunların tatbiki ile insanlığın çaresizlikten, içinde bulunduğu müşkül durumlardan kurtulabileceğini, refaha ve mutluluğa ulaşabileceğini öne sürmüşlerdir. Oysa başlangıçtan bu yana yapılan bunca çalışma, teorilerin buca geliştirilmeleri insanlığa birşey kazandırabilmiş değildir. İnsanlık yine bir arayış içindedir. Kendilerine bir ışık saçacak, kurtuluşa götürecektir, bir çare vazedecek nizami arayıp durmaktadırlar.

Gerçekten de beşeri sistemlerin insanlığı kurtuluşa, refaha ulaştırabileceklerini iddia etmek ne mümkündür, ne de yerinde bir harekettir. İnsanlık kaos içinde, sallantı içinde kendilerine yol gösterecek, insanca yaşamalarını sağlayacak nizami bulmak için çalışmaktadır.

Çağa bakıyoruz.

Bölgemizdeki ve Dünyanın diğer yerlerindeki ülkelerin insanların durumlarına bakıyoruz.

Görünen şudur :

İnsanlığın bütününe yakın bir kısmı boşluk içindedir. Bir kurtarıcı, bir kurtuluş müjdesi ve müjdecisi beklemektedirler.

Ne kapitalizm, ne komünizm ve ne de faşizm insanlığa birşeyler verebilmiş değildir. Her üç sistem de insanlığa zulümden, kandan, sömürüden başka birşey verebilmiş değildir. Ama hemen hemen her üç sistem de en mükemmel ve en mütekâmil olduğu iddiası ile çıkmışsa da aslında en geri olduğunu, en ilkel olduğunu insanlardan gizleyebilmiş değildir. Zira görünen, belli olan hakikatler ortadadır. Her üç sistemin vardığı nokta, neticede yine başlangıç noktaları olmuştur.

Çağımızda insanların buhranda olmaları, onları bir takım arayışlar içinde olmalarını gerekmektedir. Bir başka ifade ile belirtecek olursak, insanlar en mükemmel nizamın, en gelişmiş nizamın birgün bütün prensipleri ile tatbik edileceğinden kuşku duymamakta, bilâkis bu düzenin arayışı içinde bulunmaktadırlar. Kurtuluşun birden olmayacağını, beklemeden, sıkıntıya düşmeden selâmete erişmenin mümkün olmadığını sayısız tecrübeler, insanlığa göstermiştir. İnsanlar onun için bir mücadele, sistemlerin tecrübesi ve denemesi ile en mükemmeli ve gelişmiş aynı zamanda en değişmezi bulmaya yönelmektedirler.

İnsanoğlu çağın moda fikir akımlarının kendisi için bir kurtuluş reçetesi veremediğini artık idrâk edebilmiştir. Kendisini içinde bulunduğu durumdan kurtaracak, hem maddî ve hem de mânevî açıdan tatmin edecek bir sistemin özlemini çekmektedir. Lâkin hemen de ona ulaşmasını pek bilememektedir. Türlü, çeşitli oyunlarla onları, o çağlar üstü mutlak fikirden uzaklaştırmışlardır.

Bütün bunlara rağmen insanoğlu arayış içindedir. En mükemmel nizamın hangisi olduğu hususunda kesin bir teşhise, neticeye varmak üzeredir.

Hayat denilen kavgada, çağlar üstü mutlak fikir, herşeyi en mükemmel ve hakikî bir şekilde ortaya koymuştur. Ne var ki, insanların gözleri önündeki bir sis perdesi, bu mutlak fikirden, bu çağlar üstü nizamdan kendilerini uzaklaştırmıştır. Bir takım moda nizamlarının özentisi ile, o moda nizamların esiri olma durumuna düşmüşlerdir. Sapık fikirler peşinde koşma ve onların prensiplerini hayatlarında tatbik etmek, onları daha da karanlık ve çekilmez bir hayat yaşamalarına müncer olmuştur.

İnsanlığın bütünü, haklı yola, doğru yola kanalize edebilmek, bir yerde bir mücadelenin varlığını ve hepsinden de önemlisi akılların en iyi bir şekilde kullanılmasını ve çalıştırılmasını gerektirmiştir. Neticede insanlık, kendisi için esaslı yolun, hakikî yolun ne olduğu hususunda kesin bir tercihte, tesbitte bulunmuştur. Kendisini kurtuluşa, refaha götüreceği çarenin ne olduğu hususunda kesin yarıda bulunmuştur.

İnsanoğlu, kendisinin ortaya koyduğu sistemlerin, kendisini kurtuluşa götürmeyeceği hakikatına, çeşitli deneme ve yanımlardan sonra gelebilmiştir. Ne var ki, çok acı tecrübeleri gerektirmiştir, bu yola gelebilmek ve haklı yolda ilerleyebilmek ve kurtuluşa ulaşabilmek, refaha kavuşabilmek gayreti.. Bunun için çok uğraşmıştır. Oysa insanlığı kurtaracak prensipler, ilâhî prensipler bin yıl öncesinden insanlığa sunulmuştur. Arada bir takım engeller, bir takım perdeler insanları bu prensipleri tatbikten ve hayatı yaşamaktan caydırmıştır, geri bırakmıştır.

İnsanoğlu; «Ne ekmek ve ne de su ile yaşamayan kişi, yaşamaya lâyık değildir», «Kişiyi karın tokluğuna ve bütün hürriyetlerinden mahrum bırakan» sistemlerini isteyerek kabul etmemiştir, daima reddetmiştir. Ne var ki, bu hakikatı tesbit edebilmek için de köprülerin altından çok suların akması gerekmiştir.

Bir kere şunu sormak lâzımdır :

YÜZYEDİ

Beşerî sistemler insanlığa ne verebilmiştir? İnsanların hayatları üzerinde ne gibi tesirler husule getirebilmiştir? İnsanların refah içine de yüzdükleri belirtilen ülkelerde bile insanların ayakları yerden kesik, havada değildir? Sanırız bu hakikat herkes tarafından kabul edilebilir bir tesbittir, neticedir.

Her ne kadar beşerî sistemler ve bunların müdafiliğini yapan bir avuç sapıklar akbabalar sürüsünü andırır bir şekilde insanlığın üzerine çöreklenmek istemekte iseler de, uzun bir müddettir bu emellerini tahakkuk ettirseler dahi artık daha fazla bu baskılarını sürdüremeyeceklerdir.

İnsanoğlu buhranda olduğunun şuruna ve çarenin de çağlarüstü mutlak fikir olduğu neticesine çoktan varmıştır.

Çağlarüstü mutlak fikir hem bu dünyada, hem öbür dünyada insanlara hakiki kurtuluşu müjdelemektedir. İnsanlar için doğru yolun ne olduğunu ve ne olması gerektiğini belirtmektedir. İnsan ile lebet bu dünyada yaşayacak değildir. Madalyonun iki yüzünün olduğu gibi, dünyanın da diğer yüzü vardır. Ölüm ile, hayat sona ermektedir. İşte çağlarüstü mutlak fikir hem bu dünyada, hem de öbür dünyada insanlar için gerçek kurtuluşun anahtarlarını vermektedir. Onlara gerçekleri göstermekte, izlenmesi gereken yolun hangisi olduğunu işaret etmektedir. Bu fikri kabul eden, inanan insan bilir ki «Yeryüzünde ne varsa fânidir ve ancak büyüklük ve kerem ıssı Rabbi'nin Zâtı kalıcıdır.» (1).

Bu itibarla insanoğlu bir fâni olduğunu, yaratıcının ise ebedi olduğunu bilecek, buna göre, bu dünyada kendisinden ne isteniyorsa, ona göre hareket edecektir. Çalışacak ve bu çalışması karşılığında da semeresini görecektir. Bu dünyada yaşamının sadece «Bir lokma ve bir hırka» için olmadığını bilecektir. Zira Yüce Yaratıcı «Artık (o) namaz kılınca yeryüzüne dağılın, Allah'ın fazlından (nasip) arayın» (2) buyurmaktadır.

Ö halde insanoğlu yapılacak olanı bu prensipler için bulacaktır. Bu prensipleri bihakkın yerine getirecek, yaşamasını buna göre sürdürecektir ve bekleyecektir, çalışacak ve karşılığını hem bu dünyada ve hem de öbür dünyada alacaktır. «Allah kuluna yetmez mi?» (3) buyruğu bunun en açık delili değil mi?

(1) Rahman, 26-27

(2) Cum'a, 10

(3) Zâmer, 36

YÜZ BİN PEYGAMBER

Hor bakma sen toprağa toprakta neler yatur
Kani bunca evliya yüz bin peygamber yatur
Cennette buğday yiyen gaslet gömleği giyen,
Hem dünyaya meyleden Âdem Peygamber yatur
Arkasıyla kum çeken göz yaşıyla yoğuran
Kâbeye temel kuran Halil Peygamber yatur
Vücudunu kurt yiyen, kurt yedikçe şükreden
Belâlara sabreden Eyyub Peygamber yatur
Balık karnında yatan deryaları seyreden
Kabak kökün yaslanan Yunus Peygamber yatur
Kuyuda nihan olan kul deyüben satılan
Mısıra sultan olan Yusuf Peygamber yatur
Yusufun yavu kılan kurt ile dâvi kılan
Ağlayıp gözsüz kalan Yakup Peygamber yatur
Âsasin ejder kılan bahre urup yol eden
Firavun'ı helâk eden Musa Peygamber yatur
Ol Allahın habibi, dertlerin tabibi
Enbiyalar serveri Resul Muhammed yatur
Hayber kal'asın yıkan kâfiri oda yakan
Şahinler gibi bakan Ali gibi er yatur
Ata ana gülleri, Kur'an okur dilleri
Fatmana oğulları Hasan Hüseyin yatur
İğnesin suya atan balıklara getirten
Tacın tahtın terk eden İbrahim Edhem yatur
Gündüzleri saim olan, geceleri kaim olan
Ariflerin sultanı Beyazıt Bestam yatur
Hakikat erleri geçti dünyadan her biri
Konya'da ol Mevlâna Hüdavendigâr yatur
Çoktur Hakkın has kulları, fikr eyle bunları
Saysam erenleri, görsen ne sultanlar yatur
Yunus sen de ölürsün kara yere girersin,
Kara yerler altında çok günahkâr kullar yatur.

Yunus Emre'den sadeleştiren :
Mustafa Doğan TANJU

YÜZDOKUZ

FIKRİN ÇİLESİ

Duran YAVUZ

Bu da neyin nesidir «Fikrin Çilesi de mi» olurmuş, demeyiniz Ya-
hutta böyle bir soru gelebilir akla ve «Fikrin Çilesi» tâbiri garipse-
nebilir. Nasıl insanın çilesi vardır, bitkinin, eşyanın, mahlûkatın ve
arzun çilesi vardır, onun gibi «Fikrin çilesi» de vardır.

Bir fikir «Çile» gerektirmelidir, «Çile» vadetmelidir. Eğer çile
vadediyorsa o gerçek ve Mutlak Fikir'dir, değilse basittir. Basit ol-
duğuna göre kolay ve çabuk kabul edilecektir. Çabuk kabul edildiği
içindir ki, kısa zamanda dejenere olacaktır. Böyle olduğu için de
ehemmiyeti olamaz.

Bir fikir «Çile» vadetmiyorsa, o bir binanın yıkılması kadar ko-
laydır. Lâkin fikir «Çile» vadediyorsa, bu da binayı yapmak gibi bir
şeydir. Zor ve güçtür, güç olduğu için de kıymetlidir. Her hangi bir
şeyin yapımı kolay oluyorsa, az emek ve sermaye ile yapılıyorsa de-
ğeri de azdır. Ama yapımı ve maliyeti güç ve büyükse kıymeti de
orantılı olarak artacaktır. İşte fikirler de böyledir... Çilesiz fikir ha-
zırcılıktır. Hazırcılık kolaydır, nefis için cefasızdır, maliyeti azdır, ke-
miyette büyüktür, lâkin saman alevi gibi parlar ve geçer, ısıtmaz.
Çile vadeden fikir sabrın, emeğin, yılların mahsulüdür, nefse zor ge-
lir, maliyeti büyüktür. Lâkin Meşe odunu gibidir, ağır ağır yanar ve
etrafını ısıtır. Rayına oturmuşluğun ifadesidir. Rayına ve yörüngesi-
ne oturmuş cismin hedefine ulaşması kolaydır. Hele bu köklü ve mut-
lak fikir olunca, istikbalde çilenin karşılığı fikrin meyveleri ile beze-
necektir, gelip mutlak fikir «Çile» de örgülenecektir.

YÜZON

*Hasretle beklenen gelir mutlaka,
Sultan fikir şanlı otağa gelir.*

Mutlak fikir, Sultan fikir gönüller otağına gelip yerleşecektir. Mutlak Fikrin «Çilesini çeken ilk insan Hz. Âdem (a.s.)» dir. Yine Mutlak Fikrin çilesini çeken en büyük insan Hz. Muhammed (s.a.v.) dir. Onun ashâbı hep Mutlak Fikrin çilesini çekmişler, onunla müserref olmuşlardır.

O günden bu güne bu fikre gerçekten gönül verenler hep çile çekmişlerdir. Zira bu fikir çile vadediyordu, çilesi çekildiği için de tüm dünyaya yayılmış, üç kitada asırlarca hükmetmiş ve insanlığa adalet, mutluluk, huzur getirmiştir. Kulu kula köle olmaktan kurtarmış, takvâdan gayri üstünlüğü kaldırmış. Beşeri sistemler, ebedi sistemler gelince yok olmuştur. Tıpkı güneş tulu edince buzların erimesi gibi...

Bizim fikrimiz basit ve alelâde bir fikir değil ki, çile vâdetmesin. Çile vâdedecek ki, kıymeti anlaşılsın. Çile vâdetmese herkes kabul eder ve değeri olmaz. Çile vâdedecek ki, onu anlıyan çilesini çekecek ve kıymeti anlaşılacaktır. O gönüllere taht kuracak, az olacak, öz olacak, değeri de o nisbette artacaktır.

Asrımızın çilelisi, Mutlak Fikrin çilesini çeken pek çoktur. Lâkin Fikrin çilesini çekmekte üstad olan Üstadın yeri başkadır. O diyor ki, «Bizim dâvâmız, apartman dairesi, araba v.s. vâdetmiyor. Bizim dâvâmız Çile vâdediyor.» Kendisi vâdedilen «Çile»yi çekmiş ve çilesini «ÇİLE» de manzumlaştırmış. Bugün Üstadın Çilesinin mükâfatı, ya da meyvesi, yurt sathına ileri karakollarını kurmuş «MUKADDES EMANETİN DÖNMEZ DÂVÂCISI» ve bekçisi, Mutlak Fikre gönül vermiş bir gençliktir. Hem de «ZAMAN BENDE, MEKÂN BANA EMANETTİR...» şuurunda bir gençlik.

Çağlar boyunca ne zaman Mutlak Fikrin Çilesi çekilmiş, o zaman gönüllere taht kurmuş, Mutluluk olmuş, bereket olmuş. Arz insanı bağrına basmış ve onun sevincine iştirak etmiş. Ne zaman nefsin arzularına boyun eğilmiş, Fikrin çilesine katlanılmamış, Elem olmuş, insanlık üzerine bereketsizlik kâbusu oturmuş, arzda insandan uzaklaşmış, insan da insanlığından...

HİKAYE

DÖRT MEVSİM
DÖRT NESİL

Ahmed KURUCUOĞLU

Bu nâciz, mütevazi eserciği mü'min gençleri tarik-i san'ata ve ilme teşvik eden ve bu yolda onları himaye eden, Hâtem-i Tâiden, Mühibbân-ı Âl-i Osman'dan kıymetli büyüğümüz Fethi Gemukluoğlu Bey'e ithâf ediyorum...

Baharları bir başka olur, güneş bir başka doğardı. Sabahleyin gün doğmadan kadınlar kalkar, sırtında iki testiyle gölden su getirir; koyunları, keçileri, inekleri sağarlardı. İki mahallelik köyün meydanına, önce koyun, keçi sürüleri sonra sığır, daha sonra da, kuzular, oğlaklar ve buzağılar toplanır, böylece; Lütüfkâryalı köyünde günlük hayatın zembereği boşalmaya başlardı. Birbiri ardınca halka halka kaybolup giden at arabalarının çın!.. Çın!.. öten sesleri köye vedâ ederdi. Altmışlık ihtiyarlar, hastalar köşe başlarında, ağaç gölgelerinde oturur; taze ve çocuklarla meşgul olurlardı. Yedi sekiz yaşına gelmiş çocuklar tozlarda oynar, gölde yüzer, eşek arılarının peteklerini bozar, o mevsimlerde bilhassa köylere gelip hırsızlık yapmaya çalışan çingeneleri taşla tutarlardı. Evin erkeği sadece çift sürmeğe yalnız gider, diğer tarla işlerine ise iş yapabilecek bütün aile efradını götürürdü. Tarlada reisliğini devam ettirir ve herşey yıllardır

YÜZONİKİ

devam eden bir nizâm içinde işlerdi. Afyon otu, birinci ve ikinci pan-
car, ayçiçeği, kavun çapaları, bağ ve bahçe bell, çapası baharlık iş-
lerdi. Kadınlar baş başa vererek türküler söylerler, iniltileri hafif ha-
fif esen yellerle o tepeden, bu tepeye çarpar; sonra güçsüz dayanık-
sız bir toprak gibi dağılır, ufalanır ve kaybolur giderdi. Bu türküler
daha çok gurbet, aşk, acı ve hasret üzerine kurulmuş türkülerdi. «Gi-
cin turnalar gidin!...», «bülbul ne ötersin yeşil ovada», «Turnanın
kanadı al yeşin telden», «Hastahanenin özü incir ağacı» gibi. Anne-
ler, ablalar, kardeşler gurbette çalışan oğullarına, askere giden ço-
cuklarına böyle seslenir, bu iş arasında onları böyle yâdeder. Ah öğ-
lan! Ah ağam! Ah kardışım! olsaydın şu iş daha da çabucak biter-
di diye boş ümidlere ve tesellilere kendilerini kaptırırlardı. Kadınlar
kocalarına karşı söyledikleri bu türkülerde, kocam, yarım diyemez
utanırlar, ağam derlerdi. Tarlalar işlek bir çarşayı andırırlardı. Ak-
şama doğru, koyun, kuzu, keçi melemeleri, sığınların böğürtüleri, at
kişnemeleri ve arabaların yarışa girdikleri esnalarda arada bir şak-
layan kamçıya karışan «deh!» sesiyle birlikte bir notayla çınlayan
tekerleklerin arkasından savrulan toz bulutları, hepsi gün battıktan
sonra yerli yerine konar ve susardı. Geceler hareketsiz, hele en çok
cemaatin toplandığı yatsı namazından sonra hiç bir ses olmaz, soluk
pencerelerden lâmbaların ışıkları görünmez olurdu. Uzaktan uzağa
kurbağaların sabah ezanlarına kadar bitmeyen monoton korolarına,
ishakkuşunun arada bir ölçülü şefçe müdahalesi kendini gösterirdi.
Hususiyle ay ışığı olduğu gecelerde köyün güçlü, dayanıklı gençleri
çekme ağlarla balık avına giderlerdi. Kervankıran yıldızının parıltı-
sı sönmeye yüz tuttuğunda, şafak yeri ağarmaya, horozların sesleri
ve hocanın «Esselâti hayrûn minennevm!» dâvetiyle günlük hayatın
sağır, dilsiz değirmenin taşları arasında zamanı, eşyayı ve canlıları
öğütmeye başlardı. «Beçet! aha! sarıkız! Meee! Haydi geç kaldık!...»
insan ve hayvan sesleri birbiriyle kaynaşırdı.

Bahar yağmurları haziran ortalarına kadar muntazam aralıklar-
la yağmışsa insanların, tabiatın ve hayvanların yüzü güler; gün dö-
nümünün kavurucu sıcaklarına kadar nebâti yeşillik bütün haşme-
tiyle devam ederdi. Nisanla birlikte, eğer terslik, olmaz, hava soğuk
yapmazsa sırasıyla badem, kayısı, kiraz, vişne, erik ve ayva ağaçları
çiçeklenir beyaz, penbe, erguvani renkler, kokular yayılır, arılar vi-
zıldeşir. Her ağaçta serçeler, sığırcıklar kendilerini kaybedercesine
bu hareketli hayatın akışına iştirâk ederlerdi. Günün ilk ışıklarıyla
otların yapraklarındaki çiğler küpe gibi ışıldar ve aralarında gezen
ayakların ıslandığı görüldüğü zaman «Bu sene kıtlık yok elhamdü-
lillah! bereket senesi!» denilirdi.

YÜZONÜÇ

Ot bitme adeti baharın yaygın bir geleneği idi. Çocuklar ihtiyarlar yol kenarlarından, hayvanların giremediği yerlerden, korudan sırtlarında ikindileri birer ot demetiyle dönerlerdi. Bademlerin ucundan çağlalar toplanır, tuza banılarak kıtır! kıtır! yenilirdi. Saksakağan kuşları kuyruklarını yere vurup vurup, sonra yaydan fırlayan bir ok gibi uçup giderlerdi. Etek otlarının, böğürtlenlerin sıkı dalları arasında yılanların gezdiği vehime kapılır, çocuklar yılan öldürme yarışlarına giderlerdi. Grup grup toplanır yılan öldürürler ve ölü yılanları yollara uzatır, gelen giden dalgın yolcuları korkutmağa çalışırlardı. Ata binip yarıştırmak, at otlatmak ve atları boğuşturmak yeşil otlar arasında çocukların en eğlenceli işleriydi. Kollarında sepetlerle ve ellerinde bıçaklarla köy kızları karlardan yağlı ot, kır marulu, kır ispanağı, ilâbada, sokarık, kırpancarı, ebegümece, kuzukulağı toplar yemek, salata yaparlardı. Kimse bir kıza yan gözle bakamazdı, kızın ağasından, kardeşinden önce komşusunun oğlu, mahallenin gençleri toplandıklarıyla o yan gözle bakını çarpıştırıverirlerdi.

İlkbaharın en uçucu, en sevinçli günü, mayısın altısına tesadüf eden Hızırilyas bayramıydı. O gün kazanlarla pilâv, et, helva pişer, ayranlar yapılır, çoluk çocuk, yer içer, doyumluk olur, yüzleri sürür. dan aydınlanırdı. Çocuklar güreşir, koşar ve yarışırlardı.

Ama bugünler çabuk geçer, kavurucu sıcaklarla ekinler sararır, başaklar boynunu büker yere doğru yatmaya başlardı. O halleriyle ter-ü tâzeliğini kaybetmiş, ömrünün encâmını sahibinin elinde yaşamak istercesine yalvarıcı hallerini izhar ederlerdi. Asıl uzun günler yazın başlardı. Toprakta ayaklar yanar, yanan ayaklara güneşin sarartmadığı otlar sarılır, bağlanırdı. Tırpanın, makinanın ve biçerdöğerin olmadığı yıllarda haftalarca ekin yolunur ve geceleri köye uzak tarlalarda yatılırdı. Tarlalarda komşular birbirine necâleler, sebze, meyva, helva cinsinden hediyeler, yemekler gönderirlerdi. Kuyulardan su almaya gidenler, uzun müddetten beri devam eden ayrılığı bir an önce telâfi etmek, selâm vermek, iyi temennide bulunmak ve bir kaç lâf etmek için, yolunu o tarafa hattâ uzatırdı bile.

— Kolay gelsin emmi! İşin olsun!

— Hoş geldin yeğen! Maşallahınız var. Bu sene görüyorum ki erkenciye benziyorsunuz?

— Kaç dönüm yoldunuz? Masül nasıl? Çoluk çocuk iyimi?

—

Buna benzeyen konuşmalar karşılıklı nâzik davranışlar cereyan ederdi. Soğuk kuyunun suyunda ezilen kese yoğurdu kaşıkla bir tasta içilirdi. Sabahleyin kırmızı testideki su, topraksı topraksı, soğuk ve taze olarak bir hoş gelirdi, yanan göğüsten aşağıya inerken.

YÜZONDÖRT

yerek bulgurluk döğerlerdi. Bostan bozumu, bağ bozumu başlardı. İki araba kavunun bir arabası konu komşuya dağıtılırdı. Domatesler, patlıcanlar, fasulyeler, biberler, soğanlar dize dize evlerinde cumbalarının sundurmalarına dizilmiş vaziyette asılırdı. Dayanıklı kavunların ayvalarla birlikte, odaların tavan kirişlerine asılırdı. Günün yirmidört saati kavun ve ayva kokusuyla odayı doldururdu. Döğme, duru pekmezler ayrılır, ayrı ayrı sırça küplere doldurulurdu. Dört duvarın dört yüzüne sıra sıra dizilen küpler hep dolardı. Her birisi yeni gelinler gibi suskun ve utangaç, içindeki nimetle sahibinin hizmetine hazır vaziyette, diğer senenin yenilenme gününe kadar beklerdi. Birinde bulgur, birinde haşaş, birinde pekmez, birinde tereyağı, birinde peynir, birinde reçel, birinde tarhana, birinde turşu, hoşaflık kaysı, üzüm, elma, armut kuruları, teker kıymalar.....

Ekim ayı tarlalar kara donlar giyerdi. Erkek sol koltuğunun altında sol koluyla kalburunu sıkıştırır, kasnağına, sağ avucuna aldığı buğday tanelerini çarpa çarpa ve her çarpışta, besmele çeke çeke tohumunu saçardı. Karabaş tohumlara konan kargaları koğalardı. Atlar, öküzler samanını, yemini yerdi, Pulluk, saban, toprağı devirir, boyunduruk, gıcırda, falakalar birbirine çarpardı.

— Deh aslanım! Dön sarıoğlan! Oha!.. Hile yapma kerata! «Evlerinin önü yonca, yonca kalkmış dam boyunca!..» Hisler, hayaller, ümidler, geçen günler, gelecek günler, toprak, insan, hayvan, tohum, türküler... birbirine karışırdı. Yekpâreleşir sonra dalga dalga gözden uzaklaşır, kaybolur giderdi. Yağız at kişner, kır at haykırır, sarı öküz böğürür, karabaş ürerdi, kuyruğunu kaldırır, burnunu toprağı temas ettirerek, sanki meçhul âlemlere hatlar çiziyor, yollar açıyormuş gibi oradan oraya koşardı. O çift sürerken ne tatlı, ne zevkli yemek yemirdi. Domates, peynir, kavun, üzüm, soğan, yumurta, kurubalık, haşhaşla börek arka arkaya dizilirdi. Küçük kırmızı testiden yudum yudum su içilirdi. Su değil sanki, gök yüzünün maviliğı saflığı emilirdi.

Odun, yakacak hazırlanırdı. Başka köylerde kayıklarla kamış karşılığında odun temin edilirdi. Veya gemilerle üç - dört komşu, karşı dağlardan odun getirirdi. Dalga olursa, bütün köy telâşa düşer, göl kıyılarına yolcularını gözetlemeye koşardı.

Köyün gençleri gurbete gitmeden, yağmur, kar yağmağı başlanmadan, sokaklar çamur olmadan, evler, bacalar, eşikler kirlenmeden, sokaklar temizlenir; Dünürler birbirlerinden düğün desturu alırlar şehre gidip urba görürlerdi. Her komşu kendi gücünce, bedeniyle, kesesiyle, mâli imkânı nisbetince, düğüne iştirak ederdi. Bir mendil, iki metre basma, pazen, tas, tabak, bardak her komşudan gelirdi. Bu

YÜZONALTI

gün buna ise, yarın kendisine gelecekti. Eşrafzâdelerin düğününe yetmiş iki pâre köyden akıntı olurdu. Çoluk çocuk bütün erkekler yollara dökülür, seğmenleri karşılardı. Silâhlar, tabancalar patlardı. Dört gün, dört gece yenilir içilir, eğlenilirdi. Gelin namzetleri, güveğiler kınalanırdı. Gelinler anasına, babasına, kardaşlarına, teyzelerine, halalarına sarılıp oğlan helâllaşırdı. Damatlar utangaç, suskun dururdu. Dördüncü gün ikinci namazından sonra gelin çıkardı. Gelinini arabaya kaynana ve kaynata bindirirdi. Gelinin küçük kardeşi, yeğeni gelin sandığına kendini bağlardı. «Sökülün bakalım paraları!» derdi. Kaynanadan ve babadan, o da kendince nasip alırdı. Çoluk çocuk kadınlar gelin arabalarına binerdi. İşte o zaman silâhlar yine patlardı. Arabalar yarıştırdı. Yelelerine, kuyruklarına, dizginlerine mendil, basma takılan atlar yine kişnerdi... Silâh sesleri, çın çın!.. araba sesleri, ilâhiler, âminler, çocukların okuduğu maniler uğultulu bir şekilde birbirine perçinlenirdi. Gelin, oğlan evinin önüne geldiği zaman ilâhiler, «barekallah», «maşallah» nidâları yine hep bir ağızdan tufan halinde yükselirdi. Damat, sadıç, oğlan tarafı, davetliler yüksekçe bir yerden, aşağıda toplanan çocuklara avuç avuç şeker, para atarlardı. Kapan kapanâ, yakalayabilen, yakalayabilene!..

Artık köyün gençleri uzak şehirlere, İzmire, İstanbul'a bir kaç aylığına çalışmaya giderlerdi. Dönüşte para değil, yorgan, elbise, giyecek getirirlerdi. Dönüşlerinde de birer merasimle karşılanırlardı, uğurlanışlarında olduğu gibi. Komşular, eş, dost, arkadaş sıra ile gelenleri ziyarete giderdi. Laf, sohbet, yemek, içmek sebildi sanki.

Karakiş bastırduğunda, rüzgâr kar savurmaya başladığında, köpekler havlamaya, köy civarında kurtlar ulumaya, pencereler zıngırdamaya, sular buz tutmaya serçeler, sığırcıklar donup sundurmalarından aşağıya pat! diye düşmeğe başladığında; evlerde, köy odalarında kara saçtan yapılan soba «küt, küt» diye yanmağa ve tâ borularına kadar kızarmağa başlardı. Kedi mangalın altında «hırıl, hırıl» kendi âlemine daldı. Mangaldaki közde tarhanalar kızarırdı. Sobanın üzerinde kuru fasulyenin, tarhana çorbasının, acı biberin buğusu, kokusu yükselirdi, iplik iplik... Ümmi gelin, hanife gelin, fatma gelin, güllü gelin, ahıra koşardı, samanlığa koşardı, kilere koşardı. Ak ak ekmek eylerdi. Kar gibi yemek yapardı, çamaşır yıkardı. Kaynana «gelin hû! kız! yavrum gelive gidive!» Kocası da «bakının kızı! kız! avrat! kadın!» diye hitabederdi. Her nedense ismi ile hitap etmezdi. Gelin çocuğu oluncaya kadar beyaz başörtüsü bağlardı. Tazeliğin, yeniliğin nişânesi olarak, başörtüsünün bir ucuyla da ağzını sarardı. Kaynatasının yanında yüksek sesle konuşmaz, ses tonunu yükseltme âleti gibi kaynanası sözlerini tekrar ederdi. Bu davranış da bir utan-

YÜZONYEDİ

Okur okuyuvermiş! Çocuğu hâfız yapacam! Filânın çocuğu yanızsız otuziki farzı hemen sayıvermiş, bülbül gibi! Yusuf'un Ali'yi hoca bö-yün dömüş! Eline sâlık! Gudubetsizin adam olacağı yok zati!... gibi sözler ebeveynler arasında sohbet sermayesi idi.

Kadınlar, bilhassa geceleri her gece ya bir komşusuna uzak ya-kin demez gider, misafir olurdu. Veyahut da bir komşusunu uzaktan gelen bir köylüsünü ağırlardı. Kocasını götürüp bırakır gider veya o da kalarak kadınlar bir odada erkekler bir odada oturup sohbet eder-lerdi.

Bu mevsimde köyde koyu bir dindarlık ve âmel başlardı. Çocuk-lar bile soğuk demez sabah namazına camiye koşardı. Köyün yapı-sına ters düşen, ufak bir hareket hemen göze görünürdü.

— Duydun mu? Allah başımıza daş yağdıracak! Deyusun heri-fine bak! Koskoca, eşşek kadar herif, saklı saklı oruç yiyorumuz! Kim yar? Kim olacak! Tavuk Memedin zebellâ! Desene herif de cumuya da geldiği yoktu, nikâh düşdü! Vay namussuz vah! Vay izansız vay! Ulan dini kırık! Ulan gıcı kırık! Ulan heybe dinli oldu desene! Köy böylelerini hemen bünyesinden atardı.

Avlar avlanırdı. Tavşan, yeşil ördek, kaz, sağır kazum, Alibba, Tarihçi bile gelirdi av avlanmada. Ya bir tavşan, ya bir yeşil ördek olurdu sırtında.

Eşrafın odaları, evleri günlerce, yol kapanıp da köyüne döneme-yen komşu köylerden, uzaklardan gelen misafirlerle ve yerlilerle do-lar taşardı. Komşular kendi odalarına misafir çekebilmek için adetâ birbirleriyle rekabet ederlerdi.

Yine sac soba pot pot! yanar kızarırdı. Kahveler, şerbetler fin-cân fincân dağıtılırdı. Sanki sebil gibi. Daha seviyeli sohbetler edi-lirdi. Mahsûlden bahsedilirdi, gündüzleri yapılan avlar anlatılırdı. Si-yer Kısas-ı Enbiyâ, Battal Gazi, Tâberi, Ebû Müslim, Cevdet Paşa, Hazreti Ali, Gazavetnâme, Yunus, Kuddisî, Aşık Kerem, Zaloğlu Rüs-tem okunurdu.

— Yeğen, falân falân, bize gelecek aşama! gelirken Siyer-i Nebi'-yi getir de! Hayber Cengini okuyuver! Biraz govur kiralım! denilirdi.

Odaların aboneleri vardı. Hâfızı, kahvecisi, sobacısı, dinleyicisi, sayılı ve sabitti. Herkesin oturacağı yer bile ayrı idi. Hoca rahleyi önüne çeker, lâmba tepesine getirilir. Cildi açar. Kendine göre bir makamla başlar okumağa. «Pes meydâna geldi ol dilir. Yeşil cevşen içredir herkes bilir. Ben Aliyem şah-ı merdân benem bilmeyen bilsin dedi. Başladığ Düldül altında sekmeğe. Bazan uçar, vurur kâfirin ba-sına, çalar taştan taşa onun başını. Zülfikârı çekti, ol dem hemân! Dedi hem resûldür hem amucandır Muhammed Mustafa...» Son isim-

le sağ eller kalbe götürülür salat ü selâm getirilirdi. Öyle ki, hoca dil sürçmesiyle bir yerli yanlış okusa hemen farkeder düzeltirlerdi. Çünkü bilhassa yaşlılar, senelerdir dinleye dinleye okumasalar bile ezberlemişlerdi. «Girdi bir koyun sürüsüne bir arslan gibi. Öyle bir nağra urdu ki... Kâfirlerin ödleri patlayıp canları dâhi Cehenneme mürd oldu. Ben Battalım! Kâfirlere kattalım!» nağmeli cümleler de küldükçe iki dizinin üstüne gelip :

— Hay aslan hay! Pırasa doğrar gibi doğruyacak şinci! heye canlananlar, coşanlar, nağra atanlar olurdu. Artık bu şifâhi kültürlerine göre sonraki sohbetlerinde benzetmeler yaparlardı.

— Bizim oğlan, Battal gazi gibi ne de kurnazsın he!

— Yok cânım dünyanın sonu yakın! Şunlardaki, şu mübareklerdeki imâna bak yav! Peygamber efendimizin etrafını Uhud cen-ginde sahabe nasıl halka içine almış. Hangisiydi o yav? Peygamberimize atılan taşları göğsünde durdurmağa çabalayan?

Yaz gelince de «Yav! Arpalar ermiş mi, ermiş! Sanki mübarek-ler Kerem gibi aşktan kavrulmuşlar!» gibi benzetmeler yapılırdı

Dini bayramlar, rengin, muhabbetin, ziyaretin adetâ miyarı idi. Ârife günden ikinci namazını mütâkiben kabristanlıklara gidilir. «Yasın-i Şerif » okunur, dualar edilirdi. Geçmişlerin ruhu ta'ziz edilirdi. Sokaklarda çocuklar o evden o eve koşarlardı.

— Bişi bişi! Yağlı şişi! diyerek bişi toplarlardı. Bayram namaz-na kadar bişi toplanabilirdi. Hattâ topluca bir evde yatarlar, horoz-lar öterken kalkıp kapılarda :

— Bişi bişi! Yağlı şişi! diyerek hem bişi alırlar, hem de, komşuyu uyandırırıldı. Namazdan sonra her evin aile reisi en yakın odaya bir sini yemek götürürdü. Yemekler yenir. Aynı yaştakiler birbirleriyle helâlaşır, bayramlaşır ve kucaklaşırlardı. Yaşlılar mevkilere göre sedirlere otururdu. Her odanın ayak işlerine, kahveye, şer-bete, suya o gün nöbetleşe hizmet edenleri olurdu. Sonra küçükler gelip diz çöker, sıra ile büyüklerin elini öperlerdi. Büyükler küçüklere şefkat gösterir. Aferin der. Para, şeker verirlerdi. Sonra odalar arasında gelip gitmeler olurdu. Daha sonra hususi bayramlaşmalar için evlere gidilirdi...

Lûtufkâr yalı köyünün dört mevsimi, yıllarca ve yıllarca böyle idrâk edilegelmiş. Hayatı dile getiren bu cümbüşün ahenkli bestesinden zevk alınmış, bunlar an'âne olmuş. Kanun olmuş. İrfan doğmuş ama «Bir tel kopmuş ve bu âhenk ebediyen bozulmuş.» Artık ne kışraklar kişnemiş, ne arabalar çın! çın! diye ötmüş, ne odaların ışıkları yanar olmuş, ne de İshakkuşu uzaktan uzağa öter olmuş...

GÖRDÜM

Ramazan Şerif TURGUT

*Dalganın titreşiminde buldum günün doğuşunu
Ezginiği hissettim, gördüm mazlumun avuç oğuşunu.
Müslümanın boynundaki halka görüntüsünü gördüm.
Birden yüreğimin burkulmuşluğunu hissettim.
Geç de olsa gördüm ezenleri - ezilenleri...
Martı sesiyle uyandı zihnim allak - bullak,
Sulak yerde kuraklığı gördüm; çöle inat.
Esaret zincirini anladım omuzumun çöküşünde,
Hakikate susadığımı sezdim, hür bülbül ötüşünde.
Sevgiyi sezdim, kuş kanadının ona sıcaklığında,
Hayranlığım vardır; zikredişine, kanat çırpışında,
Titreyerek de olsa gördüm hakikatleri...*

YÜZYİRMİBİR

Toprak alabildiğine doymuştu yağmura. Çimenler güler gibi bakıyordu güneşe. Bir ıslaklı, bir yumuşaklık, bir sonbahar gevşeklği vardı sanki. Rüzgârsız parçalı bulutlu bir günün sabahında toprak kokusunun insan üzerinde uyandırdığı etki, ürpertili bir uyusukluktan uyandırırçasına çarpıcıydı. Güneş dünyanın çok gerisinden gülümsüyordu.

Yol, yükten boşalmış ağaçların arasında uzadıkça uzamaktaydı. Ceketlerin iliklenmiş düğmeleri, insanların üzerinde sıcak bir örtünün kapı halkasını andırıyordu. Su başında hayli kalabalık kadınların dedikodusu, suyun kısırlığına bir alâmet olamaz mıydı? Ben de ilk anda öyle düşündüm. Yanlarından geçerken genç kızların dinlediği, orta yaşlılarından itibaren hepsinin suyu ürkütürcesine aceleci seslerini duydum. Ama az ilerde ötüşen iki serçenin sesi kulağıma daha tatlı geldi. Bu tatlı sesler arasında yalnız başıma Nizamiye'nin kapısına vardım.

Sorduğum asker, «Evet orası» diye Nizâmiye'nin kapısını göstererek beni cevapladı. İnsana soğuk bir yaşam ağırbaşlılığı ile görünen taş bina karşısında bir ürperti duydum. Nizamiye'nin önünden kışla binalarına doğru asfalt bir yol uzanıyordu. Gelen ve giden askerler tüm gülümsemelerden uzak bir tatlı heyecan içindeydiler. Binanın doğu köşesi karşısında yurdun çok değişik yerlerinin kadın-erkek kıyafetleriyle bir panayır görünümünde bekleyen insanların endişeli huzuruna varmak güçtü. Ama bir kısmı oturmuş yanlarına gelen asker oğullarına dört aylık bir hasretin açlığı ile bakıyorlardı. Dağlar ötesinden getirdikleri küçük dağarcıklar bir bir açılıyor, çeneler gayri kapanmıyordu.

Başçavuş ufak tefek bir adamdı. Kolunda nöbetçi çavuş koluğu vardı. Daha subay acemisi olduğu da hayli belliydi. Biçimsiz bir masa üzerinde karmakarışık iki ziyaretçi defteri. Bir asker birliklere telefon ediyor, ziyaretçilere haber veriyordu. Öyle tahmin ettim ki, dört aydır çarşı yüzü görmemiş bir alay asker, Tanrı'dan ve umulmazdan bir ses bekliyordu. Hattâ bir kısmı daha ismi çağrılmadan koğuştan çıkmış, kulağını anonsa dikerek tepenin ucunda hazardı. Nizamiye'ye garip bir ürkeklikle bakıyorlardı. Bir sıla sesi, bir hıssım kokusu veya bir arkadaş gülüşü, haftaların yahut ayların özlemini duyuracak bir andı. Bahçede, konuşanlar böyle bir doyumluluk içinde idiler. Zaman bakışların ötesinde kuru bir ifade gibiydi.

Başçavuş, efendi görünüşüm karşısında toparlanır gibi oldu.

— Efendim siz kimi istediniz?

Elimdeki künyeyi okuyarak :

— 45. pd. Al. I. Tb. I. Bl.'den dedim.

Deftere sırasıyla yazdı. Hemen askere aramasını söyledi. Sonra bana dönerek :

— Biraz beklemeniz gerekecek. Bir çeyrek dakıkada gelir, dedi.

Güneşin tatlî yüzü buruşuklaşmıştı. Bahçe bana bir hasret kucağı gibi geldi. Sigaramın anlamsız dumanını üfledim. Yönsüz bir kaynaşmadan sonra dağıldı dumanlar. Kışlaya doğru uzanan yola uzun uzun baktım.

Kızılcahamam'dan gelmişlermiş. Bir saat olmuş daha görünmemiş oğulları. Kışlanın önündeki tepeden görünen her askere sahip çıkıyorlardı. «Gelişinden belli» diyordu kadın, anası olmalı «Yavrum», diye bir sızlanmayı «nasıl da koşuyor körpecik.» cümlesi tamamladı.

Asker iyice seçilince «benim değil» dedi, sönük bir sesle. Beklemek işte alabildiğine uzakta yaşamaktan burada.

Yine sol tarafıma Egeli bir ihtiyar ile karısı yaklaştı. Adam çömelip tabakasına yumulunca imrendim. Gözleri tevekkül doluydu. Durmadan konuşan karısının sesi kısıktı çok şükür ama, dikkat ettim ihtiyar hiç aldırılmıyordu. Gözler kışlaya dolup boşalıyordu. Gelen askerlerin koşuşu, soluklarının mutluluk adımlarına karışircasına heyecanlıydı. Ben de bu heyecanı duymuş olmanın hafifliği içindeydim.

Tepeden aşağı koşan bir asker takıldı gözlerime. Adımlarında kimsesizliğin ezikliğini sürüklercesine koşuyordu. O olacağı tüm ümitlerinin dışında idi. Yanımdan geçen bir çavuşa sordum «Biraz daha bekle, şimdi gelir» dedi. Yeniden yaktığım sigara yarılanmıştı. Tek kişilik koşu daha bitmemişti. Yolun kenarındaki küçük çam fidanların görüşümü engelledi. Bahçedeki konuşmalara kulak kabartmış, durumumla ilgisiz düşüncelere dalıp gitmiştim.

Çamlar seyredi, koşu yorgun adımlarla devam ediyordu. Ara epeyce uzaktı. Asker koşu koşu küçülmüş gibiydi. Bana bakışını pek anlamadım. Başka yönlerde de bakıyordu. Tüm bekleyenlerin bakışlarını onaydı. Yüz metreden uzakta bana diklenen doğrultunun dikkatimi toplaması iyi oldu. Tanıyamamıştım bir anda. Önce çok zayıftı asker olmadan. Yaklaştıkça boyu uzadı. Enlileşti. Sonra gülümsedi : Bu, ayların ötesinden gelen tanıdık bir çehrenin gözlerine doldurduğu sıcaklıktı.

Artık susmamacasına, konuşa konuşa güneş kadar yorulduk.

YÜZYİRMIÜÇ

MUKADDESATÇI GENÇLİĞİN SESİ

- haber
- yorum
- aksiyon

ALDINIZ MI?

MİLLÎ TÜRK TALEBE BİRLİĞİ

EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ

ÜNİVERSİTEYE HAZIRLIK
fen ve genel yetenek eğitimi

broşür
isteyiniz!

GECE - GÜNDÜZ

7.mart 4-nisan 25-nisan

Mür. M.T.T.B. Eğitim Müdürlüğü Bab-ı Ali Cad. No.37 Cagaloglu / IST. Tel.26 36 74
26 36 74
26 69 24

YÜZYİRMİDÖRT

On Lira